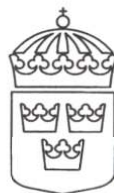

Riksdagens protokoll

1993/94:17

Torsdagen den 28 oktober

Kl. 12.00 – 20.04

Protokoll
1993/94:17

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 22 oktober.

2 § Avsägelse

Andre vice talmannen meddelade att *Kent Carlsson* (s) anhållit om att fr.o.m. den 1 november bli entledigad från uppdraget som ledamot av riksdagen.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Meddelande om information från regeringen

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att statsrådet Ulf Dinkelspiel (m) onsdagen den 10 november kl. 9.00 lämnar information om medlemskapsförhandlingarna med EG.

4 § Meddelande om svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellationerna 1993/94:26 och 21

Till riksdagen

Jag får härmed anmäla att tidigare överenskommet svarsdatum för interpellation 1993/94:26 om åtgärder för att förhindra vräkningar framställd av Hans Göran Franck på grund av utlandsresa är ändrat till den 2 december 1993.

Interpellation 1993/94:21 om åtgärder för att minska antalet vräkningar framställd av Marianne Carlström besvaras också vid detta tillfälle.

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 1993/94:13 om bostadsbidragen

Anf. 2 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Britta Sundin har frågat mig dels vilka åtgärder jag avser vidta för att familjer med små inkomster skall kunna bo kvar, eller om de är trångbodda, skall kunna förbättra sitt boende, dels om bostadsbidragen även i fortsättningen skall vara ett bostadspolitiskt instrument som främjar ett bra boende, eller om bostadsbidragen undan för undan kommer att omvandlas till ett allmänt konsumtionsstöd.

I regeringens proposition (1992/93:174) om bostadsbidragens administration, som riksdagen behandlade i våras, slog regeringen fast att "bostadsbidragens uppgift är att ge ekonomiskt svaga hushåll möjligheter att hålla sig med goda och rymliga bostäder. Den bostadsstandard som stödet skall säkra skall vara den som man på sikt vill nå för hela befolkningen och inte bara den standard som kortsiktigt klarar hushållens omedelbara behov". Regeringen har sedan dess inte ändrat uppfattning. Bostadsbidragen kommer även fortsättningsvis att vara ett bostadspolitiskt instrument.

I den nämnda propositionen föreslogs vidare en rad förbättringar som riksdagen också godkände. Den generella åldersgränsen för barn i fråga om bostadsbidrag till barnfamiljer höjdes från 17 till 18 år. De övre hyresgränserna höjdes med 400 kr per månad för familjer med ett och två barn och med 300 kr för familjer med tre och flera barn. De bostadskostnadsgränser över vilka bostadsbidrag lämnas med 50 % av bostadskostnaden höjdes med 600 kr per månad för enbarnsfamiljer och med 400 kr för familjer med två eller flera barn. Enklare och mer lättförståeliga regler för bostadsbidragsprövningen beslutades.

Höjningen av bostadskostnadsgränserna uppgick till mellan 5 och 8 % i förhållande till 1993 års regler. Detta har medfört att andelen bidragshushåll med bostadskostnader som överstiger de övre bostadskostnadsgränserna har minskat kraftigt.

Britta Sundin hänvisar i sin interpellation till Boverkets anslagsframställning, där verket redovisat en undersökning som visar att över hälften av bidragshushållen med hemmavarande barn skulle få en försämring av bostadsbidragen år 1994. Det är dock att märka att Boverket vid denna beräkning utgått från att bostadskostnadsökningarna under år 1994 uppgår till 11 %. De avtal som hittills slutits har legat avsevärt under den nivån. Om bostadskostnadsökningarna stannar vid en sådan lägre nivå blir resultatet ett annat än vad som redovisas i Boverkets anslagsframställning.

Avslutningsvis vill jag framföra att jag även fortsättningsvis noggrant kommer att följa vad som händer på bostadsmarknaden och ta de initiativ när det gäller bostadsbidragen som den utvecklingen kan föranleda.

Anf. 3 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Jag vill tacka socialminister Bengt Westerberg för svaret på min interpellation, även om jag tycker att det var mycket tunt.

Socialministern redovisar i sitt svar den proposition om bostadsbidrag som vi behandlade i riksdagen i våras. Det är ju för mig redan kända fakta. Min oro för de låglönegrupper som i dag har bostadsbidrag har inte minskat av det här svaret.

På en punkt har svaret ändå gjort mig lugnare. Med detta svar kan vi slå fast att bostadsbidragen även fortsättningsvis skall vara ett bostadspolitiskt instrument. Det är bra.

Från tid till annan har det dykt upp åsikter i debatten om att bostadsbidrag borde jämföras eller t.o.m. slås ihop med socialbidrag. Med tanke på hur den här regeringen har handskats med bostadsfrågorna har jag känt en oro för att det skulle bli så. Men nu har jag av socialministern klart fått deklarerat att bostadsbidragen skall vara bostadsbidrag också i framtiden. Det tackar jag för.

Men vad händer med de bostadspolitiska målen om regeringen låter bostadsbidragen urholkas så att de blir mindre och mindre värda? Det är den utveckling som vi har fått uppleva de senaste åren. Från 1992 till 1993 har andelen bidrag av hyran minskat. Nu säger Boverket att det också blir en sådan utveckling från 1993 till 1994.

Många oroliga hyresgäster, bostadsrättshavare och även småhusägare hör i dag av sig till mig. De ringer, skickar kort och brev, och jag träffar dem på arbetsplatser och vid olika möten.

En del har hamnat i en hopplös situation och säger: Nu går det inte längre. En del har fått tränga ihop sig i mindre bostäder. På nära håll har jag fått uppleva hur en vuxen son har fått flytta tillbaka till sina föräldrar.

Detta är en skrämmande utveckling, och den går rasande fort. Bostadskostnaderna har under de senaste åren ökat mycket kraftigare än kostnaderna i övrigt.

Antalet familjer som är berättigade till bostadsbidrag ökade med 20 % från 1992 till 1993. Boverket beräknar att vi för 1994 får räkna med ytterligare kraftiga ökningar. Under 1993 kommer ca 8 000 familjer i Sverige att vråkas därför att de inte klarar av att betala sin hyra. För första gången på 50 år ökar trångboddheten i Sverige.

Arbetslösheten ligger nu på en nivå som vi 1991 inte ens kunde drömma om. Vi vet att den innebär att man får minskade inkomster och att man får ytterligare problem med att klara av sin boendekostnad.

Visst har hyresgränserna höjts, som socialministern säger i sitt svar, men faktum kvarstår ändå. 1993 var 65 %, eller 210 000 familjer, förlorare, dvs. bostadsbidraget täckte en mindre del av bostadskostnaden än året innan. För 1994 beräknar Boverket att detta kommer att gälla 52 %. Mer än hälften av bostadsbidragsfamiljerna får alltså en allt mindre del av hyran täckt. I båda fallen är det familjer med de lägsta inkomsterna som drabbas värst.

Jag har nu inte räknat med en kostnadsökning på 11 % utan på 5,5 %. Den siffran har jag hittat i Boverkets skrift Bostadsbidrag 1993. Den hade jag inte fått när jag ställde min interpellation. Dessutom finns det i dag faktiskt bedömare som tror att kostnadsökningarna kommer att bli betydligt större. Vi vet också att regeringen har lagt fram förslag om ytterligare försämringar i bostadssektorn med 3 miljarder under kommande år.

Hur går det om vårdnadsbidraget införs? Enligt det förslag som en arbets-

grupp har lagt fram kommer det att påverka bostadsbidraget. Det kan innebära att bostadsbidraget kan minska med upp till 4 500 kr per år. En ensamstående mamma får vårdnadsbidrag som hon inte kan leva på, dyrare barnomsorg, tappar de 90 garantidagarna och får minskat bostadsbidrag. Vad säger Bengt Westerberg till henne?

Hur går det med våra mål i bostadspolitiken, om den här utvecklingen får fortsätta? Alla skall ha möjlighet att hålla sig med goda och rymliga bostäder, säger vi. Tror inte socialministern att det här klingar ganska falskt i mångas öron i dag?

Jag skall noggrant följa vad som händer på bostadsmarknaden och ta initiativ när det gäller bostadsbidragen som den utvecklingen kan föranleda, som socialministern säger i sitt svar.

Vad är det för utveckling? Räcker det inte med det som jag har påvisat i det här inlägget? Vad är det som ytterligare behövs för att Bengt Westerberg skall gripa in?

Anf. 4 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först börja med att konstatera att en hel del av de svårigheter som Britta Sundin pekar på hänger ihop med att vi har en ekonomisk kris i landet. Den kan vi inte trola bort genom att knäppa med fingrarna eller genom att svänga med en trollstav. Krisen finns där. Det är sant att den leder till att fler hushåll blir berättigade till bostadsbidrag och för övrigt också till socialbidrag. Jag tycker att det är bra att den här typen av skyddsnät finns som kan hjälpa människor även i svåra ekonomiska tider. På den punkten utgår jag ifrån att vi är helt överens.

Vi kan också konstatera att man i en mycket stor del av hyresbeståndet har nått en smärigräns när det gäller hyror. I praktiken har vi en marknadsanpassning av hyrorna i ungefär 80 % av beståndet. Där finns det inte utrymme för några stora hyreshöjningar. Det skulle leda till tomma lägenheter. Hushållen kan inte betala mycket högre hyror än vad de redan gör i dag. Det har också lett till att i de pågående hyresförhandlingarna träffas avtal i regel på en ganska låg nivå. Jag tror genomsnittet i dag för de träffade avtalen – 60–70 % av avtalen är nog klara vid det här laget – gäller drygt 3,5 %. Det är alltså mindre än den hyreshöjning som Boverket har räknat med i sin senaste utredning.

Britta Sundin säger att många får en mindre andel av sin hyra som bostadsbidrag. Det är korrekt. Minskningen är dock genomsnittligt mycket liten. Mellan 1992 och 1993 handlade det om att det var en procentenhet mindre av hyran som utgick i bostadsbidrag, enligt Boverkets utredning som Britta Sundin hänvisade till. I verkligheten har det alltså skett en ytterst marginell justering. Glädjande är att det i år är en betydligt mindre andel än förra året, och mindre än 1992, som ligger över den övre hyresgränsen. År 1992 var det 40 % av hushållen som gjorde det. I år är vi nere i 30 %. Nästa år kommer vi att vara nere på ungefär 20 %. Tillsammans med en del andra regelförändringar som vi har gjort har det här lett till att den fördelningspolitiska profilen för bostadsbidragen – den omfördelning vi åstadkom med hjälp med av bostadsbidragen – har skärpts under de senaste åren. Det tycker jag är en positiv och bra utveckling.

Britta Sundin tar också upp frågan om vilka effekter vårdnadsbidraget kan ha. Jag kan bara konstatera att för den ensamstående mamma – det är det vanligaste – som förvärvsarbetar och som får ett vårdnadsbidrag att användas för att betala kostnader i barnomsorgen kommer bostadsbidraget inte att påverkas med det förslag som arbetsgruppen har lagt fram. Detsamma gäller naturligtvis för en ensamstående pappa. Regeringen har dock ännu inte tagit ställning till förslaget. Arbetsgruppens förslag medför ett minskat bostadsbidrag för den som väljer att vara hemma och uppbära vårdnadsbidrag. Men det medför totalt sett ett ökat tillskott av pengar. Vårdnadsbidraget efter skatt är litet mindre än 20 000 kr. Av den summan förlorar man knappt 5 000 kr i bostadsbidrag, men det blir ändå mer pengar över än vad det är i dag.

Till sist frågade Britta Sundin mig vilka initiativ jag är beredd att ta. Ett initiativ har varit den proposition som riksdagen behandlade så sent som i slutet av våren. Det är inte på något sätt så att jag och regeringen förhåller oss passiva i denna fråga. Tvärtom tar vi initiativ när det behövs. Just nu ser jag inte behov av några ytterligare initiativ. Nu skall de nya reglerna sättas i verket fr.o.m. årsskiftet. Sedan får vi se vad som händer. Vi följer noga utvecklingen, bl.a. med hjälp av Boverket. Det är inte otänkbart att vi kan behöva återkomma även under nästa år med någon form av initiativ från regeringens sida. Men för dagen är det inte aktuellt.

Anf. 5 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Det är svårt att bedöma kostnadsutvecklingen. Det råder delade meningar om hur hög bostadskostnaden i slutändan kommer att bli för 1994. För 1993 gjorde Finansdepartementet en bedömning att det skulle bli 5,8 %. I verkligheten blev det 7,1 %. I de förhandlingar som i dag är slutförda finns det förbehåll för kostnadsökningar som kan komma till.

I dag vet vi att regeringen har lagt fram ett förslag om att ytterligare 500 miljoner skall dras bort ifrån räntebidragen. Det kommer att innebära kostnadsökningar av ganska rejäla mått. Dessutom gäller hyresförhandlingarna bara hyresgäster. Många bostadsrättshavare i Sverige sitter i en rejäl knipa som de inte kan ta sig ur. I slutändan kommer de att drabbas av konkurs om ingenting görs.

Det mest besvärande och det som jag anser är mest oroligt är att försämringarna drabbar dem som redan i dag har det sämst. De som har de lägsta lönerna får vidkännas de här sänkningarna av bostadsbidragen i förhållande till hyran. Även om Bengt Westerberg inte anser att det är särskilt mycket att ta hänsyn till vet jag hur det är. Jag har träffat många människor som lever så på marginalen att en minskning av bostadsbidragen på detta sätt kan få katastrofala följder. Jag är orolig för att vi håller på att tappa målsättningen när det gäller den sociala bostadspolitiken och välfärden, som vi har varit överens om här i Sverige. På vilket sätt skall vi kunna hjälpa dessa familjer så att de slipper flytta och byta ner sig till trångboddhet?

Anf. 6 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att den beskrivning som Britta Sundin ger är riktigt korrekt. Med de förändringar vi har gjort av bostadsbidragen gäller

en mycket stor del av förbättringarna ensamstående föräldrar. Det beror på att i det nya regelsystemet så räknas inte bidragsförskotten in i den inkomst som man beräknar bostadsbidragen med utgångspunkt ifrån. De ensamstående föräldrarna måste rimligen vara bland dem som har det svårast i den grupp av hushåll som får bostadsbidrag. Jag tror, som sagt, inte att beskrivningen av att det är de som drabbas hårdast är riktigt korrekt.

Generellt kan man säga att de regelförändringar vi har genomfört innebär att de som har höga boendekostnader får ökad hjälp oavsett om de har låga inkomster eller medelinkomster. Om man har höga boendekostnader får man hjälp. Det hänger ihop med höjningen av den övre bostadskostnadsgränsen som jag talade om tidigare.

Herr talman! När det gäller hyresöverenskommelserna håller jag med Britta Sundin om att man inte kan veta hur utfallet blir. I går skaffade jag från SABO och Hyresgästernas riksförbund fram de överenskommelser som föreligger redan i dag. Där är genomsnittet betydligt lägre än 5,5 %. Det finns åtskilliga avtal där man inte har någon hyreshöjning alls. Jag uppskattar att genomsnittet för de flesta avtalen är 3,5 %. En del överenskommelser återstår förvisso. Vi får se vad som händer. Min gissning är att de som är kvar att förhandla i stort sett kommer att följa de överenskommelser som redan är träffade. Inte minst de marknadsfaktorer som jag pekade på talar för att det inte kommer att bli några stora hyreshöjningar. På den punkten känner jag faktiskt en betydande optimism.

Anf. 7 BRITTA SUNDIN (s):

Herr talman! Vi gör faktiskt helt olika bedömningar av kostnadsutvecklingen på hyressidan. Jag har inte haft tillgång till samma material som socialministern. Däremot vet jag att det finns många stora SABO-företag som i dag ännu inte har gjort upp och där man tror att en uppgörelse knappast kommer till stånd före årsskiftet. I uppgörelserna ligger också ett förebehåll för att hyran kan komma att öka om det kommer förslag som innebär ytterligare kostnadsökningar.

När det gäller de ensamstående med barn tycker jag att man har gjort en litet för enkel bedömning, även från Boverkets sida. Man tycks ha glömt bort att i den proposition som socialministern hänvisar till plockade man också bort ett särskilt bidrag på 1 800 kr som de de här familjerna tidigare hade fått. I propositionen sade man att man plockar bort det här bidraget och att det i stället skall bli fråga om ett ökat bostadsbidrag.

Skall man vara riktigt rättvis mot dessa familjer skall man alltså ifrån detta resultat dra 1 800 kr om året. Då blir resultatet ännu sämre än vad som syns, t.o.m. i Boverkets beräkningar.

Jag har inte någonstans kunnat se att man har tagit hänsyn till detta. Det har egentligen ingenting med bostadsbidragen att göra, utan var ett särskilt bidrag som dessa familjer fick t.o.m. i år.

Det är alltså min bedömning att vi här har ett jättestort problem. Det är nödvändigt att vi tittar på hur dessa familjer skall klara av sin situation.

I går hörde jag en familjeekonom i TV, som berättade om hur problematiskt det är för många familjer och som sade att man kanske måste omprioritera. Är det verkligen nödvändigt att varje barn skall ha ett eget rum?

Vad säger Bengt Westerberg om de målsättningar vi har? Vi har sagt att för barnens skull, för deras möjligheter till uppväxt i ett välfärdssamhälle, skall vi som målsättning ha att varje barn skall ha eget rum. Tycker socialministern också att det är dags att omprioritera detta?

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 8 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag tycker att vi skall hålla fast vid de målsättningar som vi har framlagt i den sociala bostadspolitik. Det är också vad som ligger till grund för regeringens proposition om bostadsbidragen. Men det stora bostadspolitiska problemet handlar faktiskt inte om ungdomar, som i dag i regel har en mycket god bostadsstandard. Det handlar i stället om äldre människor. För dem behöver vi förbättra bostadsstandarden. För dem är det ingalunda självklart med något eget rum. Det är fortfarande mycket vanligt att gamla och sjuka människor tvingas tillbringa en stor del av livet i flerbäddsrum under ganska dåliga förhållanden. Där ser jag den största utmaningen för 1990-talet när det gäller att öka bostadsstandarden.

För familjerna skall vi i huvudsak hålla fast vid de regler och normer som vi har. Jag menar att bostadsbidragen är ett viktigt led i bostadspolitik. De hjälper också många barnfamiljer med låga inkomster och höga boendekostnader att ha en bra standard. Det skall vi se till att de kommer att kunna ha i fortsättningen också.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1993/94:6 om den ekonomiska situationen för vissa bostadsrättsföreningar

Anf. 9 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Oskar Lindkvist har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att komma till rätta med problemen med konkurser i nyare bostadsrättsföreningar och för de boende i sådana föreningar.

Regeringen kommer i morgon att lämna riksdagen ett förslag till åtgärder för att stabilisera bostadskreditmarknaden. Ett syfte med de åtgärder som regeringen föreslår är att motverka obestånd hos ägare av bostadshus som byggts eller byggts om med statligt stöd under senare år. Ett annat syfte är att underlätta finansieringen av bostadsbyggandet de närmaste åren.

Bl.a. föreslås att alla krav på viss lånefinansiering för rätt till räntebidrag enligt de regler som gällde fram till utgången av 1991 tas bort. Förslaget innebär ökade möjligheter för utsatta fastighetsägare att rekonstruera lånebilderna på fastigheten utan risk för att räntebidragen minskas. Vidare föreslås en tillfällig ordning med en särskild statlig avgiftsbelagd kreditgaranti för att möjliggöra för kreditinstituten att lämna lån för att hjälpa utsatta fastighetsägare att omfördela en del av ränteutgifterna på de fastighetslån som fastighetsägaren tagit upp inom ramen för det gamla bostadsfinansieringssystemet.

Dessa åtgärder, om de genomförs, bör sammanfattningsvis förbättra möjligheterna för fastighetsägare och kreditgivare att undvika konkurser. Inte

minst gäller detta nyare bostadsrättsföreningar som har ett högt kostnads-
läge till följd av de höga produktionskostnader och räntor som rådde under
slutet på 1980-talet.

I sin interpellation berör Oskar Lindkvist också besluten om att minska
de statliga räntesubventionerna under perioden 1994–1996 med tillsammans
3 miljarder kronor. Jag vill erinra om att det förslag som regeringen har läm-
nat riksdagen om hur denna besparing bör läggas ut innebär att de senast
färdigställda årgångarna av hyres- och bostadsrättshus undantas från bespa-
ringen 1994.

Anf. 10 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Min reaktion: Alltid något. Så kan jag väl uttrycka mig om
svaret från statsrådet Bo Lundgren.

Mycket har ju sipprat ut om vad som står i morgondagens proposition –
mycket mera än vad svaret innehåller. Tidningarnas kommentarer är både
klarsynta och logiska. Jag skall ta ett litet avsnitt ur *Finans tidningen* för i
dag, den 28 oktober 1993.

Tidningen skriver: "Frågan är bara hur långt Danells förslag räcker." Tills
vidare utgår jag ifrån att Danellförslaget är regeringens proposition.

"Visserligen", fortsätter tidningen, "ger det en större flexibilitet än de rå-
dande systemen. Men någon lösning för bostadslånekrisen är det knappast.
För att klara den krävs att Sverige får fart på hjulen. Som så många andra
'lösningar' på finanskrisen går Danells förslag snarast ut på att skjuta proble-
men på framtiden i hopp om att denna ser ljusare ut än nutiden."

Det är precis den uppfattning som man hör överallt där dessa frågor disku-
teras. Det som har inträffat är att effekterna av regeringens bostadspolitik
har skapat en oro på bostadsmarknaden som vi i Sverige inte är vana vid.

Det gäller hyresgäster och deras ökade boendekostnader, som leder till
vräkningar och personliga tragedier. Det gäller min frågeställning i interpel-
lationen: bostadsrättsföreningar som pålagts kostnader av en omfattning
som fört flera föreningar i konkurs. Andra bostadsrättsföreningar av senare
årgångar befinner sig i oönskade konkurslägen. Närmare ett femtiotal bo-
stadsrättsföreningar är i konkurs, ett långt större antal är pressade ekono-
miskt av regeringens politik, som uppenbarligen bygger på det gamla anta-
gandet att tål de den påfrestningen så tål de också detta.

Såvitt jag känner till är en av avsikterna i regeringens morgondagsproposi-
tion att bostadsrättsföreningarna skall undvika konkurs. När handlägg-
ningen kommer i riksdagen skall jag gå in i en mera detaljerad beskrivning
om hur litet det aviserade förslaget i propositionen kommer att innebära för
de berörda bostadsrättsföreningarna.

I nuläget vill jag ta upp en fråga som har en given anknytning till min fråga
i interpellationen. Det gäller alla bostadsrätthavarna i de berörda bostads-
rättsföreningarna. De har gått in i bostadsrätten med en ekonomisk kalkyl
på familjenivå som byggde på en fungerande arbetsmarknad och i dess för-
längning en rättvis bostadsmarknad.

Nu fungerar inte arbetsmarknaden. Familjeinkomsterna minskas markant
där det är arbetslöshet. Följdverkningarna av bostadsrättsföreningarnas
konkurs eliminerar inte den enskilde bostadsrätthavarens ekonomiska pro-

blem, speciellt inte för dem som inte längre platsar på arbetsmarknaden. Man lämnar den bostadsrätt som familjen bestämt sig för att satsa på. Man gör det inte frivilligt, men när man tvingas gå därifrån tar man med sig den skuld som man har till bostadsrättsföreningen och den skuld man har på bostadsrätten, som har tagits i bank för att klara insatsen i bostadsrätten. Många av dessa nuvarande och f.d. bostadsrättshavare skall också betala sin del av de 3 miljarder kronor som regeringspartierna och Ny demokrati har bestämt skall tas ut under de kommande tre åren.

Statsrådet säger i sitt svar att regeringen har tagit hänsyn när det gäller utlägget av dessa 3 miljarder kronor. Det låter vackert. Men det är totalt fel slutsats. Åtskilliga kommer att få lämna sina hem – vare sig de bor i villor, bostadsrätt eller hyresrätt från framför allt de senaste årgångarna.

Jag förutsätter att vi båda som skåningar dagligen följer upp den skånska pressen. I gårdagens Helsingborgs Dagblad noteras en undersökning som har utförts bland 6 000 hyresgäster i Helsingborg. Nära två personer av tre uppger att de vill flytta om de kan få ner sina hyror. Flertalet bor vanligtvis i bostäder som är anpassade till familjens storlek och behov.

Alla som berörs av dagens svar och morgondagens förväntade proposition och de problem som regeringen anser att vi skall försöka lösa på deras sätt kommer att bli mycket besvikna över regeringens handläggning av bostadspolitik.

Anf. 11 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Statsrådet har vid upprepade tillfällen sagt att det finns två anledningar till att han inte vill skjuta upp besparingen på 3 miljarder kronor för att hjälpa dem som har de bekymmer som Oskar Lindkvist har beskrivit.

En anledning är att människor skulle förlora förtroendet för regeringens politik. I förlängningen skulle räntorna gå upp och problemen i samhällsekonomin fördjupas. Det märkliga är att jag har inte mött en enda s.k. aktör som delar den uppfattningen. Jag har träffat många bankmän, ekonomer, t.o.m. politiska kolleger med samma politiska färg som statsrådet, t.ex. Mikael Odenberg och Georg Danell, som har sagt att det här inte alls är något särskilt begåvat förslag. Jag har träffat aktörer på marknaden, byggen-treprenörer och boende, som säger precis samma sak.

För klarhets vinnande: Jag anser inte att man skall ge bostadssektorn frisedel. Det är självklart att när statens ekonomi skall saneras måste också statens kostnader pressas tillbaka på ett sådant betydelsefullt och omfattande område som bostadssektorn. Däremot delar jag den uppfattning som i stort sett alla jag har mött har framfört, nämligen att det är fel tidpunkt att genomföra besparingarna. Det går inte att klämma fram mer pengar ur en marknad och ur boende som redan är utmärglade. Risker är uppenbar att notan i stället bara skickas vidare till bankakuten eller till kommunernas socialbyråer.

Den andra anledningen är att den fördelning som statsrådet har föreslagit, och som riksdagens majoritet har beslutat om, är felaktig. Skall en besparing i den storleksordningen genomföras, måste alla – även jag, statsrådet och Oskar Lindkvist – som har haft förmånen att bosätta sig i relativt billiga lägenheter byggda tidigare få en chans att vara med och betala saneringen av statsfinanserna.

I morgon skall en del förslag som Oskar Lindkvist säger är väl kända läggas fram. Det finns i och för sig en del sympatiska inslag. Men samtidigt är det något som är galet. Alla är överens om vad som är grundproblemet. Det verkar bakvänt att lägga fram förslag som hjälpligt försöker läka sårerna av de åtgärder som regeringen har vidtagit. Det bästa och effektivaste borde rimligtvis vara att i stället undanröja orsaken till att så många människor har det besvärligt. Man borde skjuta upp den besparing som har gjort att så många fastighetsägare befinner sig i denna penibla situation.

Jag vill återkomma till den fråga jag inledde med. Jag tycker att det är viktigt att vi som politiker är lyhörda. Självfallet skall vi vägledas av våra ideologiska värderingar. Jag inser att hur mycket jag än tjarar och sliter min kalufs kommer jag aldrig att lyckas övertyga statsrådet om att en social bostadspolitik och ett aktivt statligt och samhälleligt ansvar är riktigt och viktigt. Däremot har jag fortfarande en förhoppning om att vi vid akuta situationer skall kunna enas om åtgärder som gör att människor får en rimlig möjlighet att anpassa sig efter kraftiga svängningar i verkligheten. Vi skall ta rimliga hänsyn till vad olika intressenter säger.

Alldeles oavsett utgångspunkter eller ideologiska värderingar har jag inte mött en enda som har sagt att dessa besparingar är nödvändiga och riktiga. Kan statsrådet nämna någon som kan verifiera den beskrivning som statsrådet så ofta framför? Nämnen någon som ger stöd för uppfattningen att besparingar på 3 miljarder kronor på bostadsområdet är nödvändiga för att skapa förtroende för regeringens ekonomiska politik. Nämnen en ekonom, bankman eller aktör på marknaden som kan stödja den uppfattningen.

Anf. 12 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! I min egenskap av boende i en bostadsrätt i en HSB-förening och med erfarenhet av en 18-procentig hyreshöjning skulle jag också vilja lägga mig i denna diskussion.

Vi vet att bostadssubventionerna har gått och går både till rika och fattiga människor i vårt land – i enlighet med olika kalkyler kanske mest till de välbestämda. Det har varit en dålig fördelningspolitisk träffsäkerhet i de allmänna bostadsstöden. Det är självklart att när statsfinanserna skall saneras måste det också beröra bostadssektorn. Hur snabbt och hur mycket är självklart en svår avvägning. Det intressanta i sammanhanget är att notera att Socialdemokraterna är emot alla förändringar oavsett när de inträffar.

Vi antog ett nytt bostadsfinansieringssystem i riksdagen. Det byggde på bl.a. att det skulle gå jämnt ut med det gamla systemet om räntorna sjönk något. De har sjunkit mer än vad kalkylerna byggde på. Det har visat sig så till vida att inte bara subventionerna utan även räntorna avgör vad nettoeffekten blir.

Jag delar uppfattningen att bostadsrätterna befinner sig i en speciellt bekymmersam situation. Det beror på bl.a. att där inte finns möjligheter att slå ut eventuella besparingar på större bestånd. Dessutom byggdes en stor andel bostadsrätter under de sista åren på 1980-talet när produktionskostnaderna var höga. Kalkylerna grundades på fortsatt hög inflation och höga räntor. Sedan har vi fått uppleva att inflationen drastiskt gått ned och att statsfinanserna kräver besparingar.

Denna situation måste pareras på olika sätt. Bo Lundgren har nämnt en del saker. Det finns bostadsbidragssystem, och det har tagits hänsyn till nya besparingar i detta avseende. Jag har själv varit med i finansutskottet och beslutat om fördelning av besparingar på en halv miljard kronor 1994 som inte berör de nya årgångarna. Sedan är det fråga om ytterligare 1 miljard kronor 1995 och en halv miljard kronor 1996.

En annan sak som är intressant att diskutera i sammanhanget och som är viktig är det långa perspektivet för bostadsrätterna. Vi kristdemokrater har arbetat fram en rapport om bostadsrätternas situation. Vi pekar på den skuldbomb som finns inbyggd i många bostadsrättsföreningar. Kalkylerna har grundats på höga produktionskostnader och en hög skuldsättning men också på att inflationen skulle amortera bort skulderna. Därför har det inte lags in några större amorteringar för dem som bor i bostadsrätt. Hela boendekalkylen har byggt på att inflationen skulle rädda en del av kalkylen. När inflationen sjunker och vi kommer i ett läge där räntebidragen måste trappas ned hamnar vi i en bekymmersam situation. När räntebidragen efter ett antal år trappas ned har bostadsrättshavaren ingen avdragsrätt för den del i föreningens skuld som man har såsom bostadsrättshavare. Villägaren har rätt att dra av sin skuld, men inte bostadsrättshavaren.

I den här rapporten skissar vi kristdemokrater på olika förslag för att åstadkomma mer neutralitet mellan exempelvis villaägare och bostadsrättshavare. Vi har exempelvis tagit upp avdragsrätt även för föreningens skuld och räntebörda och samma nedtrappningsregler av boendesubventionerna för villor som för bostadsrätter. I dagens system ligger en skevhet, som är konstruerad under tidigare år av en gången majoritet i Sveriges riksdag.

Min fråga till Bo Lundgren är: Vad händer i det långsiktiga perspektivet i regeringens arbete? Pågår något arbete med att lägga fram förslag för att komma till rätta med den skuldbomb som jag tror är det kanske allvarligaste problemet i dagens situation?

På många håll i landet är bostadssituationen bekymmersam när det gäller bostadsrätter och boende i övrigt. Men framför allt ser jag en stor fara när nedtrappningarna av subventionerna slår igenom om några år och inflationen fortfarande är låg och den här skulden skall betalas, om man som privatperson inte har någon avdragsrätt för den.

För att hjälpa till i det arbete som jag hoppas pågår – eller i alla fall borde komma i gång – i Finansdepartementet skulle jag vilja överlämna vår rapport från kds. Jag hoppas att den skall vara till nytta i statsrådets fortsatta arbete.

Anf. 13 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Lars Stjernkvist tyckte att jag skulle bidra till att undanröja orsakerna till att så många människor har det besvärligt i dag. Det är just det som jag gör. I det politiska valet i september 1991 undanröjdes en av de stora orsakerna, nämligen den förra regeringen. Det är ju den förra regeringens politik under 1980-talet som har lett till de allmänna ekonomiska problem som vi har att hantera.

Det är också den bostadspolitik som bär den regeringens signum, inte minst med medverkan av Oskar Lindkvist här i riksdagen, som har skapat väldigt mycket av besvärligheterna. Oskar Lindkvist kommer att gå upp här

i talarstolen och säga: Nu upprepar han sig igen! Men någonting som är fast och klart dokumenterat måste man ta upp, eftersom Oskar Linkvist återkommer med samma typ av frågeställningar gång efter annan.

Oskar Lindkvist resonerade även mycket kring den allmänna ekonomisk-politiska situationen, vilket jag tycker är rimligt och bra. Bostadspolitikerna måste ju numera ses i ett totalt ekonomisk-politiskt sammanhang. Oskar Lindkvist hänvisade till de många familjer som drabbas av den ena partens eller bägge parter arbetslöshet och de ekonomiska problem och andra problem som följer av detta.

Det beror främst på tre saker. Det beror på de strukturella problem som byggdes upp under de senaste decennierna, en allför stor offentlig sektor och generösa transfereringssystem, som minskade produktiviteten på ett sätt som dämpade konkurrenskraften.

Det beror också på de höga skatterna med sina snedvridande effekter, skatter som ändå inte räckte till för att undvika det strukturella budgetunderskott som redan i mitten av 70-talet växte fram, vilket i sin tur så småningom drev upp räntenivåerna.

Det beror inte minst på den finanssektorkris som från år 1985 och framåt har präglat ekonomin och svarar för det största problemet bakom dagens nedgång, och som också är motivet till uppgången i dagens byggkostnader som är så förödande.

Problemet är att dessa hus byggdes alldeles för dyrt. Det kan väl inte ens Oskar Lindkvist beskylla den här regeringen för att ha åstadkommit. Det är ju Oskar Lindkvist och de som var beredda att lura hyresgäster och bostadsrättshavare att göra glädjekalkyler, att tro på en hög inflation och att acceptera byggkostnader som var fullkomligt orimliga, som har gjort det.

Det som vi nu ägnar oss åt är att försöka förbättra situationen och få en ny sådan. Samtidigt som vi gör de nödvändiga åtgärderna försöker vi så långt möjligt lindra effekterna av den förra regeringens bostadspolitik för de människor som drabbats av den. Att rensa upp i den sörjan är inget roligt arbete. Det måste jag säga.

Låt oss se på kostnaderna för att producera den här trerumslägenheten på 72 m² med normal standard – det av alla så omhuldade exemplet. Den lägenheten kostade i bara ränteutgifter, med dåvarande byggkostnader och ränteläge, 9 300 kr per månad. Tycker Oskar Lindkvist att den summan är rimlig? Eller är det rimligt att den totala hyreskostnaden egentligen var över 11 000 kr? Är Oskar Lindkvist stolt över den politiken? Jag tar i litet grand, därför att jag tycker att vi går på tomgång i debatten. Var och en skall ju ta sitt ansvar, både i den finansiella och i den politiska sektorn.

Vi har nu lyckats få ned byggkostnaderna. Vi har lyckats skapa utrymme för de räntesänkningar som sammantaget gör att motsvarande lägenhet i dag byggs med en ränteutgift på 5 700 kr per månad. Vi finner kanske att det blir mindre än så, om vi jämför med dagens räntenivå. Det är alltså dramatiska förändringar till det bättre. Det är det här som ger både dagens och morgondagens boende en bättre situation.

Att gå in med åtgärder som syftar till att ta tillbaka det som åstadkommits för att ge en tillräcklig stramhet i finanspolitiken och därmed få ned räntorna

skulle ju vara förödande för människorna i Sverige. En sådan politik är jag inte beredd att medverka till.

Däremot skall vi naturligtvis vidta alla de åtgärder vi kan som syftar till att lindra effekterna för de människor som drabbas av Socialdemokraternas bostadspolitik.

Problemet med bostadsrätterna, som Stefan Attefall tog upp, är gränssättandet. Vi har t.ex. det extrema fallet där man i en förening har en fastighet, ingen fördelningsmöjlighet, samma årgång. Man ligger alltså illa till. När vi har lagt ut de 3 miljarder kronor som Socialdemokraterna hösten 1992 var överens med regeringen om att spara, har vi till skillnad från vad Socialdemokraterna då förutsatte lagt ut sparandet över tre år, med lindring under det första året för de senaste årgångarna. Det har regeringen gjort.

Regeringen lägger nu fram ytterligare förslag för att förbättra deras situation. Vi ser också ljusglimtar i ekonomin, efter det mörker som skapades av den förra regeringen, vilket också, som Oskar Lindkvist själv sade, hjälper till. Vi försöker alltså ta hänsyn till den här kategorin och underlätta deras situation.

Man måste fundera på hur fastighetsskatten, som Stefan Attefall tog upp, skall utformas. Jan Francke har ett utredningsuppdrag där han redovisar vissa tankar om bostadsrättsföreningarnas beskattning för framtiden. Det finns ytterligare utredningsförslag, som det finns anledning att lägga fram på riksdagens bord under våren 1994. Visserligen kan jag inte förutse de eventuella svårigheter som finns i det här avseendet. Men det är i vart fall min ambition, för att på det viset kunna förbättra situationen. Då diskuteras ju bl.a. de frågor som Stefan Attefall tog upp i sitt inlägg här.

Anf. 14 LARS STJERNKVIST (s):

Fru talman! Jag konstaterar att det inte är särskilt lätt att vara oppositionspolitiker i den här kammaren och i dessa tider. Först säger statsrådet Bo Lundgren att allt det som vi socialdemokrater har gjort är fel. Sedan säger Stefan Attefall att vi socialdemokrater inte har gjort ett dugg. I all min blygsamhet konstaterar jag att det vore bättre om de som företräder majoriteten i den här kammaren ägnade sig mer åt att regera och försöka styra landet och mindre åt att försöka skärskåda oppositionen. Jag säger detta särskilt av den anledningen att ni aldrig lyssnar på de kloka synpunkter som vi kommer med.

Det som Bo Lundgren nu säger, i upprörda tongångar, om de 3 miljarderna och deras oerhörda betydelse för statsfinanserna, för saneringen av statsfinanserna och för respekten för den ekonomiska politiken, är inte trovärdigt.

Stefan Attefall och många andra människor har fått kraftiga bostadskostnadsökningar, men Stefan Attefall tillhör de privilegierade, som har en rimlig chans att betala kostnadsökningarna. Han känner säkert till att åtskilliga av hans grannar har det kämpigare. Många har blivit arbetslösa, och många har det besvärligt på olika sätt.

Hur skall jag kunna förklara för dem att de 3 miljarderna är nödvändiga för att skapa balans i statens ekonomi, när regeringen och riksdagen samtidigt anser sig ha råd att skänka 30 miljarder kronor skattefritt till företagen –

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

om än i ett vällovligt syfte –, när man anser sig ha råd att sänka bolagsskatten, när man sänker skatten för aktieägare?

Jag kan förstå att det finns motiv för alla dessa åtgärder, men de innebär ändå att den oerhört disciplinerade budgetpolitiken, som statsrådet här slåss för när det gäller de 3 miljarderna, saknar trovärdighet.

Vi är inte bara några övervintrade socialdemokrater som här i kammaren i förtvivlan försöker peka på vilka problem de människor har som framför allt bor i nyare hus, utan det gör i stort sett alla jag möter. Det är minsann inte bara påhejare av socialdemokratisk bostadspolitik, utan också en massa människor som delar Bo Lundgrens grundvärderingar när det gäller bostadspolitik, som säger att de hårda besparingar som nu genomförs av den sittande regeringen är felaktiga. Det är ekonomer, bankfolk och många andra. Jag ber ödmjukt statsrådet att namnge en som ger stöd för Bo Lundgrens uppfattning att den här besparingen är nödvändig för att rädda landets ekonomi.

Anf. 15 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag fick frågan om jag kände någon stolthet över den socialdemokratiska bostadspolitik. Ja, jag är fruktansvärt stolt över den socialdemokratiska bostadspolitik.

Sverige är det enda landet i västvärlden som har haft och har möjligheter att föra en bostadspolitik där var och en skall kunna efterfråga en bostad som svarar mot behovet för familjen och för den enskilde medborgaren. Jag är fruktansvärt stolt över att det har förunnats mig under lång tid i svensk politik, som företrädare för svensk arbetarrörelse i Socialdemokratiska arbetarepartiet, att vara med om att bygga upp den sociala bostadspolitik. Jag har också varit med om att bidra till att skapa de ekonomiska förutsättningarna för en sådan social bostadspolitik.

Svaret på frågan om jag är stolt är ett obetingat, mycket bestämt ja.

Bo Lundgren säger att han undanröjde en av orsakerna till svårigheterna på bostadsmarknaden genom att se till att det kom en ny regering 1991. Men hur var det nu, Bo Lundgren? Vilka var det som utlovade hyressänkningar i valet 1991? Jag har för mig att det var Moderata samlingspartiets ordförande som t.o.m. utlovade hyressänkningar i kronor räknat. Centerpartiet utlovade också hyressänkningar.

Det gjorde vi aldrig i socialdemokratin. Vi visste att det fanns ekonomiska problem som gjorde det svårt att lova några hyressänkningar. Hur kunde ni utlova hyressänkningar 1991?

Under 1992 och 1993 har ni radikalt försämrat ekonomin för stora grupper i det svenska boendet. Det är helt ofattbart att ni har kunnat göra detta. Bo Lundgren känner till, genom att han har varit i riksdagen länge, att vi i socialdemokratin gjorde ansatser i slutet av 1988, 1989 och 1990 att lägga in en byggs katt för att förhindra att resurserna togs från bostadsområdet. Det bidrog bl.a. till att öka kostnadsutvecklingen.

Nu har jag talat till protokollet, och jag har bara ett litet önskemål om svar på denna fråga: Är Bo Lundgren klar över att det förslag som läggs fram i morgon – som jag antar är snarlikt den Danellska utredningen – inte betyder någonting annat än att många bostadsrättsföreningar kommer att gå i kon-

kurs och att många bostadsrättshavare inte kommer att kunna fortsätta att inneha sina bostadsrätter?

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

Anf. 16 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Lars Stjernkvist framställer det som om det bara var Socialdemokraterna som var bekymrade för människor som har det svårt med hyror m.m. Jag kan försäkra Lars Stjernkvist och alla andra att även jag och många andra politiker, däribland alla från regeringspartierna, är bekymrade.

De bekymmer man upplever är en utgångspunkt för att försöka hitta lösningar som är långsiktigt hållbara. Det är därför vi diskuterar bostadssubventioner och bostadspolitik. Vi skall ju inte gå tillbaka till hög inflation och stora statliga subventioner, som skapar ekonomiska problem i vårt land, utan vi måste försöka hitta en modell för att få bort problemen, som gör att vi får långsiktigt goda spelregler på bostadsmarknaden. Det var därför jag tog upp de långsiktiga aspekterna för bostadsrättsföreningarna, som har en speciellt bekymmersam situation.

Jag tar fasta på vad Bo Lundgren sade, dvs. att det förhoppningsvis kommer ett förslag år 1994. Jag kan bara hälsa att vi kommer att bevaka frågorna och vara aktiva i diskussionerna, både i regeringskretsen och i riksdagsarbetet.

Lars Stjernkvist påstod att jag hade sagt att Socialdemokraterna inte har gjort ett dugg i bostadspolitiken och att Bo Lundgren hade sagt att de har ställt till kaos. Problemet är bara att Socialdemokraterna tidigare ställde till kaos på det här området, och sedan dess har de sagt nej till alla förslag.

Mitt exempel med det nya bostadsfinansieringssystemet visar bara att man med en politik som sänker räntorna också kan spara statliga pengar till subventionerna, utan att boendekostnaden blir högre. Vi måste finna en sådan politik, som är både kortsiktigt någorlunda rimlig och långsiktigt hållbar.

När det gäller att försöka undvika besparingar kortsiktigt är Socialdemokraterna gärna med på noterna, men när det gäller att hitta långsiktiga, konstruktiva lösningar saknar de kreativitet. Jag skulle välkomna om Lars Stjernkvist och Oskar Lindkvist kunde bidra med sådant. Då tror jag att det skulle bli lättare att föra samtal i riksdagens utskott i de här frågorna. Tyvärr verkar det vara trögt på den punkten.

Anf. 17 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag respekterar Oskar Lindkvist som person. Jag tycker dock att det är litet ledsamt att han, trots den säkert goda ambitionen med den politik han har företrätt, inte inser att man inte kan kalla en bostadspolitik för social som leder till att den egentliga kostnaden för en trerummare byggd i slutet av den socialdemokratiska regeringsperioden är 11 000–11 500 kr per månad. En sådan bostadspolitik är snarare asocial.

Är vi inte överens, Oskar Lindkvist, om att det är där problemet ligger? Så höga kostnader kan inte skattebetalarna bära i form av subventioner – det vore fel att utlova det –, och inte heller de enskilda hyresgästerna eller bostadsrättshavarna, med sina hyror och bostäder.

Det vi nu har gjort är att sänka kostnaderna och därmed pressa ned den totala hyreskostnaden i framtiden. Jag tog exemplet med en sänkt ränteut-

Svar på
interpellationer

gift för samma lägenhet på tre år från 9 300 kr till 5 700 kr per månad. Det är väl en rätt positiv effekt, Oskar Lindkvist? Det förslag som läggs fram i morgon kommer också att underlätta för en hel del av de personer som har problem.

Jag vill alltså påstå att vi bedriver en i ordets egentliga bemärkelse social bostadspolitik, men det är ingen bostadspolitik som bygger på social ingenjörskonst, där man försöker planera fram allting – med de risker som det har visat sig innebära. Vi har dragit ned byggkostnaderna. Dessutom får vi nästa år, så vitt jag kan bedöma, de lägsta hyresökningarna under lång tid totalt sett. Samtidigt minskar det totala behovet av kostnadsökningar för framtiden.

I en debatt med mig i tisdags tyckte Lars Stjernkvist att fastighetsskatten absolut inte skulle höjas. Med tanke på de hyreshöjningar som skulle kunna inträffa nästa år om fastighetsskatten ökade automatiskt, är det förvånansvärt att Lars Stjernkvist nu anser att man skall höja fastighetsskatten. Han sade ju att man skall göra det i stället för att spara 3 miljarder, utlagt på det sätt som vi har föreslagit. Det där med att ha homogenitet i synpunkterna kan alltid diskuteras.

Människor ställs ibland inför ett enda problem, nämligen detta: Är just den här besparingen den rätta? Då säger de kanske: Nej, just det här behöver vi inte göra, utan vi kan ta det någon annanstans i stället.

Det är helheten som är det viktiga. Vi måste föra en finanspolitik som är tillräckligt stram, och då är det här en mycket viktig ingrediens för att räntorna skall kunna sänkas totalt sett.

Lars Stjernkvist tog sedan upp frågan om företagsbeskattningen. Man skall ju aldrig tala om frågor som man inte kan hantera.

Lars Stjernkvist säger att regeringen skulle skänka 30 miljarder till företagen. Jag vet inte vad det är för 30 miljarder, men antagligen är det skatteutjämningsreservbeloppet, det halva belopp som återförs till företagen utan skattekonsekvenser. Anser Lars Stjernkvist att dessa 30 miljarder är statens pengar? Är det företagets pengar? Ja, naturligtvis är det företagets pengar, ingenting annat än företagets pengar. Det är pengar i företagen som ni med ert skattesystem har ansett aldrig skall beskattas. De skall vara obeskattade som reserver i ett fortfarighetstillstånd.

Det som händer nu när vi ändrar bolagsskatten och ägarbeskattningen är att hälften av det här skattas av, dvs. skatteinkomsterna blir större än de annars skulle bli. Det är ingen gåva. Det är företagets pengar. Skattekonsekvenserna blir nu större än annars. Det innebär att bolagsskatten höjs – den sänks inte. Bolagsskatten i sig höjs, och det är en delfinansiering av lindringarna vad gäller dubbelbeskattningen. Den andra är en höjning av arbetsgivaravgiften med 0,2 %, dvs. att vi finansierar denna lindring inom ramen för näringslivssektorn, precis som socialdemokraterna själva har krävt. För inte tycker väl Lars Stjernkvist och Oskar Lindkvist att det är bra att vi har kvar den dubbelbeskattning som hindrar framväxten av de nya jobb som gör att man lättare kan hantera också sin bostadssituation?

Anf. 18 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag förklarade tidigare att jag var stolt över den socialdemokratiska bostadspolitik. Nu säger Bo Lundgren att han är stolt över rege-

ringens bostadspolitik. Eftersom de är fullständigt åtskilda i sin uppläggning, har vi klarat ut var vi står politiskt. Det behöver inte råda något tvivel på den punkten i den fortsatta debatten.

Jag skulle vilja säga ett par saker som jag tror kan spela en viss roll för fortsättningen på den här debatten. Jag kommer att nästa vecka framställa en interpellation om bostadspolitik. Det har jag bestämt när jag hört Bo Lundgren lägga ut resonemanget om bostäderna. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi får en debatt, där vi tar upp bostadspolitik till diskussion och där vi klargör våra ståndpunkter, så att folk kan gå till riksdagsprotokollet och se vad vi har deklarerat för synpunkter på bostadspolitik. Det är svårt för både mig och Bo Lundgren att i en debatt av det här slaget ordentligt klara ut de synpunkter som vi har på bostadspolitik.

Jag har nu tagit upp frågan om bostadsrättsföreningarnas prekära situation. Det gäller de bostadsrättsföreningar som sedan 1988 och framåt råkat i ett utomordentligt besvärligt läge som innebär, och har inneburit för flertalet av dem, konkurs.

Jag sade i en tidigare replik till Bo Lundgren att det inte bara var bostadsrättsföreningar jag talar för. Det finns också villaägare som har tagit lån, för de vill bo i villa. De har valt denna boendeform. De har varit beredda att satsa på den boendeformen. De har också nu råkat ut för besvärligheter. De kunde ju inte förutse att det inte skulle finnas en arbetsmarknad som ger jobb. De kunde inte förutse att det skulle vara arbetslöshet och att bostadsområdet skulle få bära så enorma kostnader som det har fått göra genom regeringens politik. Därtill kommer att åtskilliga bostadsrättsinnehavare har fått lämna hus och hem.

En politik, Bo Lundgren, som tvingar folk i Sverige att lämna de bostäder de har varit beredda att satsa på och offra för, vilket den ekonomiska utvecklingen i samhället genom regeringens politik har omöjliggjort, tycker jag inte är någonting att vara stolt över.

Men som sagt: vi har inom socialdemokratin ett program för arbeten och ett program för bostäder. Jag skall framställa en interpellation så att vi båda får tillfälle att ta upp en rejäl bostadspolitisk debatt.

Anf. 19 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tycker att det alltid är trevligt att föra en debatt för att klargöra olika alternativ. Inte minst är det viktigt för medborgarna att se vad de har att vänta sig efter ett val. Då måste man titta på de effekter som politiken enligt det ena eller det andra alternativet har fått. Oskar Lindkvists politik ledde till att ränteutgifterna mot slutet av den period då han hade möjlighet att påverka bostadspolitik var, för en nyproducerad trerummare, 9 300 kr i månaden. I år och sannolikt också nästa år är de 5 700 kr. Då kan vi diskutera vad som är rimligt. Oskar Lindkvist svarade inte på frågan om det är rimligt med 9 300 i ränteutgifter. Jag skall inte ställa frågan igen bara för att konstatera att svaret uteblir.

Oskar Lindkvist förde in väldigt mycket i debatten – frågan om den ekonomiska politiken i stort. Allt detta för ju för långt för att diskutera vidare nu. En sak skall vi dock konstatera: Vi hade ett väldigt svårt utgångsläge när vi inledde regeringsarbetet, därför att vi var på väg in i en ekonomiskt mycket

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

besvärlig situation, vilket vi förutsåg och redovisade för medborgarna i 1991 års val. Till skillnad från Allan Larsson talade vi inte i valrörelsen så mycket om vändpunkter. Det fanns ingen vändpunkt att förutse, utan vi förutsåg stora problem för framtiden. Det har lett till allmänna ekonomiska problem för många hushåll. Det är beklagligt.

Då måste vi starta en ekonomisk politik som ger ny växtkraft i den svenska ekonomin. En väldigt viktig sak är att skapa förutsättningar för att få ner räntan. Det gynnar oss alla och inte minst bostadsområdet.

Det här är alltså en oerhört stor debatt att föra. Vi får nöja oss i dag med att fundera igenom vad er politik innebar och vad vår politik innebär. Siffrorna talar för sig själva, Oskar Lindkvist. Jag ser fram emot den kommande debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1993/94:10 om åtgärder mot införsel av narkotika i ett EG-perspektiv

Anf. 20 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Sverre Palm har mot bakgrund av skatteutskottets utfrågning "Tullen i ett EG-perspektiv" frågat mig vilka åtgärder regeringen föreslår för att Sverige även i ett EG-perspektiv effektivt skall kunna begränsa införseln av narkotika.

Jag vill inledningsvis framhålla att en ökad illegal införsel av narkotika till Sverige vid ett svenskt medlemskap i EG är oacceptabel. Regeringen har för avsikt att vidta alla de åtgärder som erfordras för att upprätthålla ett skydd mot sådan införsel även gentemot andra EG-länder.

Detta kan ske främst genom det fördjupade samarbete med andra EG-länders behöriga myndigheter som ett medlemskap ger möjlighet till och genom en bevakning vid gränserna, dock inte i form av stickprov. I Storbritannien, som har en geografisk belägenhet som påminner om Sveriges, har sådana metoder tillämpats med stor framgång.

Detta är frågor som behandlas av den interdepartementala arbetsgruppen för utredning av frågor om gränskontroller och gränsformaliteter i ett EG-medlemskapsperspektiv. Arbetsgruppens rapport väntas inom kort. Genom rapporten bör vi få en mer detaljerad bild av hur ett sådant skydd skall kunna utformas.

Det finns därför goda skäl att tro att vi vid ett medlemskap i EG kan upprätthålla ett gott skydd mot illegal införsel av narkotika från eller via andra EG-länder.

Anf. 21 SVERRE PALM (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Den är ställd med utgångspunkt i den oro som vi socialdemokrater upplever ute i landet och som vi finner bland tullpersonalen över hur Sverige effektivt skall kunna bekämpa införseln av narkotika i ett EG-perspektiv.

Vi har i motioner till riksdagen föreslagit åtgärder där vi klagör de social-

demokratiska kraven om ökade befogenheter för Tullen, vilka tyvärr har avslagits av riksdagen. Vi delgav statsrådet detta i den utfrågning som skatteutskottet hade den 4 maj i år. Då som nu fick vi inga konkreta svar på hur Tullverket skall uppträda i ett EG-perspektiv.

Statsrådet hänvisar i svaret i dag till att utredningen om gränskontroller och gränsformaliteter väntas att inom kort lämna sin rapport. Här vill jag fråga statsrådet Lundgren: Hur mycket försenad är denna rapport? Hinner Bo Lundgren springa i kapp EG-tåget? För tiden går, och det är väldigt bråttom nu att lämna förslag på hur regeringen tänker lösa frågan om gränskontrollen och Tullens möjligheter att effektivt begränsa införseln av narkotika, droger och andra farligheter över huvud taget.

Får vi tid på oss också för den demokratiska process med information och inhämtande av synpunkter, som skall föregå folkomröstningen? Det är således ett demokratiskt krav, att regeringsförslaget kommer i god tid.

Mina frågor är: Klarar regeringen att hålla tidtabellen? När kan vi förvänta oss ett förslag?

Anf. 22 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag får tacka för det svar som statsrådet har givit. Detta är en viktig fråga som behöver diskuteras. Det finns i dag en stor oro inför EG-medlemskapet och begreppet öppna gränser och vad detta kommer att innebära för narkotikahandlingen. Det finns också en oro som föranleds av den debatt som förs i många EG-stater, framför allt i många europeiska huvudstäder, om att i olika former legalisera narkotikamissbruk och i kontrollerade former göra narkotika mer lättillgängligt, dvs. det som brukar kallas för harm-reduction. Den oron är självfallet befogad här i Sverige. Statsrådet Lundgrens partikamrater i Fria moderata studentförbundet jobbar enligt samma linje. Det är oroande att den tendensen finns inom svenskt politiskt liv. Det är därför viktigt att vi här och nu statuerar tydliga exempel och att vi klargör att ett svenskt EG-medlemskap inte kommer att innebära några förändringar.

Personligen är jag, liksom statsrådet, en av dem som är positivt inställda till ett svenskt EG-medlemskap. Just därför är det oerhört viktigt att markera vad som skall gälla inför framtiden.

Statsrådet har skrivit i svaret att det inte är aktuellt med stickprovskontroller. De nuvarande reglerna för EG-ländernas gränskontroller förutsätter att det finns en välgrundad misstanke för att man skall kunna kontrollera och göra ingrepp mot dem som reser över gränserna. I Storbritannien tillämpas detta på ett något annorlunda sätt än vad man gör i t.ex. Holland. I Storbritannien hävdar man att man aldrig har haft stickprovskontroller. När man gör ingrepp, gör man det utifrån kännedom om olika personer och utifrån generella misstankar. Man har inte alltid så väldokumenterade och välgrundade misstankar. Detta påminner ganska mycket om det system som vi har i Sverige i dag. Ett strikt stickprovssystem innebär ju att man kontrollerar t.ex. var sjunde person, men det systemet har vi inte i Sverige. Här kontrollerar man personer som man av olika anledningar misstänker för att föra in olagliga varor.

Kommer vi att kunna behålla det nuvarande systemet? Ser statsrådet

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

några likheter mellan Storbritanniens och Sveriges system? Är det statsrådets avsikt att försöka att upprätthålla det svenska systemet?

Jag delar Sverre Palms uppfattning när det gäller tidsplanen. Jag är lite oroad över att man inte har kommit längre i de pågående förhandlingarna. Det sitter fortfarande en interdepartemental grupp för att utreda dessa frågor. Jag tycker nog att regeringen borde försöka att skynda på det hela. Formuleringen "det finns goda skäl att tro" gör mig lite oroad. Denna formulering påminner om den formulering som i samband med EG-förhandlingar brukar användas kring den svenska offentlighetsprincipen. Man brukar hävda att det inte behövs några förhandlingar om offentlighetsprincipen. Frågan kommer ändå att lösas, eftersom offentlighetsprincipen inte avviker på något sätt.

Några konkreta frågor: Kommer regeringen att ta upp dessa frågor i förhandlingarna? Finns det någon anledning att redan i förhandlingarna slå fast att den modell som tillämpas i Sverige när det gäller gränskontroller kommer att gälla även i framtiden?

Anf. 23 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Statsrådet Bo Lundgrens svar föranleder mig att ställa en del frågor. Jag skall inte inveckla mig i diskussioner om Frankfurtesolutionen och annat som är på gång ute i Europa. Den diskussionen får vi ta en annan gång.

I anledning av statsrådets svar, att regeringen har för avsikt att vidta alla de åtgärder som erfordras för att upprätthålla ett skydd mot en sådan införsel, vill jag ställa följande frågor.

Martin Nilsson talade om den engelska tullens sätt att arbeta. Man gör inte några stickprovskontroller. Man har civil personal som inte är uniformerad. Misstankegraden är lägre, och man jobbar operativt i hela landet. Med tanke på det som statsrådet sade om att regeringen har för avsikt att vidta alla åtgärder som erfordras, har Ny demokrati väckt ett antal motioner i vilka vi har begärt att det skall bli tillåtet att använda okonventionella spaningsmetoder. I Sverige är det inte tillåtet med s.k. kontrollerade leveranser, dvs. att polispersonal sköter leveranser till Sverige för att eventuellt kunna sätta fast någon här i landet som befinner sig högre upp i narkotikahierarkin. Jag skulle gärna vilja att statsrådet Lundgren ytterligare utvecklade vad han menar med att regeringen skall vidta alla åtgärder som erfordras.

Anf. 24 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Martin Nilsson talade i sitt anförande om drogliberalismen i en del av länderna i det övriga Europa. Detta är väldigt viktigt och måste påverka den svenska regeringens och riksdagens handläggning av dessa frågor.

Eftersom vår restriktiva hållning när det gäller narkotikafrågorna är allmänt accepterad – jag tror att det är en av de frågor där regering, riksdag och medborgarna i stort sett är överens – har naturligtvis narkotikafrågan i diskussioner om EG-medlemskap blivit – och kommer att bli – ett starkt slagträ som framför allt kommer att användas av nej-sidan. Rader av mer eller mindre underbyggda påståenden florerar.

När det gäller den specifika fråga som Sverre Palm ställer i sin interpellation, är narkotika för Sveriges del en importvara. Man räknar med att ca 80–90 % av den narkotika som finns i Sverige importeras från EG-området. I EG-parlamentet finns det en stor oro som är väl underbyggd. I februari 1994 skall det hållas en omröstning om huruvida EG-parlamentet skall uttala sig för en legalisering av det som man brukar kalla lätt narkotika. Det är framför allt gröna partier i Holland, de södra delarna av Schweiz och Italien som driver den här linjen. Här hemma är det oroväckande nog med de nyliberala krafterna – som visserligen ännu är isolerade i studentförbundet, men ändå – som driver en legalisering.

I anledning av Sverre Palms interpellation vill jag fråga två saker. Jag vill först betona den fråga som Martin Nilsson ställde när det gäller möjligheten till fortsatta stickprovskontroller. Det är viktigt att vi i riksdagen blir tydliga i vårt budskap till medborgarna om hur den fortsatta svenska restriktiva narkotikapolitiken kommer att se ut.

För det andra vill jag fråga: Vilka kontakter har regeringen i sitt EG-förberedande arbete med de olika medlemsländerna, framför allt med de länder som har skrivit under Schengenkonventionen, angående olika metoder och arbetsplaner för att förhindra legaliseringsförespråkarnas frammarsch i Europa, som vi alla har anledning att vara oroade över?

Anf. 25 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det här var många detaljfrågor. Jag skall i det här inlägget försöka utveckla synen på vad som kan göras. Sedan får vi se om några ytterligare detaljfrågor återstår.

Först och främst kan jag konstatera att vi alla är rörande överens om att detta är en synnerligen viktig fråga. Vi har också en gemensam utgångspunkt i att till varje pris förhindra en liberalisering eller legalisering i Sverige av det som skulle kunna kallas för lättare droger. Detta tror jag att vi är överens om. Vi kan därför lämna frågan därhän.

EG-medlemskapet kommer att innebära vissa förändringar vad gäller narkotikabekämpningen. Men min bedömning är att det rätt utnyttjat från vår sida totalt sett kommer att kunna bli förbättrade möjligheter, vilket naturligtvis är vår ambition.

Det är givet att det till följd av EG-medlemskapet blir bättre möjligheter till en fördjupad samverkan med motsvarande myndigheter i de andra medlemsländerna. Det innebär att vi gemensamt med dessa länder kommer att kunna bygga upp ett bättre skydd och en bättre bekämpning av de stora internationella organisationerna på det här området. Detta är ganska oomtvistat. Allt annat givet innebär reglerna om ett fritt varuflöde problem. I det sammanhanget kommer bl.a. frågan om stickprovskontroll in. Även här kommer det i fortsättningen att finnas möjligheter bl.a. genom att vi kan begränsa den nuvarande strikta kontrollen så att vi får resurser över som kan användas för insatser mot just droger och andra farliga varor. Det är viktigt att komma ihåg att Romfördragets 36:e artikel medger införselsförbud bl.a. för att skydda liv och hälsa. Det finns alltså genom Romfördraget möjligheter att vidta sådana åtgärder. Syftet med sådana kontroller kan emellertid inte vara att kontrollera det allmänna varuflödet.

Vi skall se till att vi också i fortsättningen skall kunna göra kontroller som förebygger narkotikainförsel. Detta innebär att man får se verksamheten som brottsbekämpande snarare än som en gränskontrollverksamhet. På samma sätt som i dag kan man bygga kontroller på underrättelser eller erfarenheter av riskprofiler och motsvarande. På detta vis jobbar man i stor utsträckning i dagsläget, och den möjligheten kommer att finnas kvar.

Inom ramen för det som medges inom EG och som bygger på Romfördraget finns det goda möjligheter att t.o.m. förstärka just satsningen på den typen av riktade insatser samt möjligheter till fördjupade insatser inom landet. I detta sammanhang kommer naturligtvis både Tullen och Polisen att utnyttjas med den kompetens de har på området. Den exakta fördelningen av arbetet kan alltid diskuteras. Dessa frågor är viktiga och grannliga, vilket gör att det pågår ett noggrant arbete för att ta till vara varenda möjlighet som finns för att förbättra den situation som är i dagsläget. Jag är övertygad om att tidtabellen kommer att hålla, dvs. att vi inom en rimlig tid efter en rejäl prövning kommer att kunna förelägga riksdagen de förslag som behövs.

Slutligen när det gäller Tullen och Polisen sköts de internationella kontakterna i första hand av handläggare i Finansdepartementet respektive Justitiedepartementet.

Sammanfattningsvis är min bedömning att det blir förbättringar vad gäller den större samverkan och när det gäller möjligheten att bekämpa den större organiserade brottsligheten. Vi bör också kunna få mer resurser för att även i fortsättningen kunna hantera en speciellt riktad kontroll av olaga narkotikainförsel, även om det inte blir en generell varuflödeskontroll på det sätt som är i dag.

Anf. 26 SVERRE PALM (s):

Fru talman! Det är riktigt att vi är överens om denna viktiga fråga, att Sverige måste ha ett bra skydd och att Tullen i ett EG-perspektiv kommer att ha en stor möjlighet att bekämpa införsel av narkotika.

Jag skall först uppehålla mig litet vid frågan om stickprov som togs upp av Martin Nilsson. EG-minister Ulf Dinkelspiel har uttalat en stark sympati för tanken om fortsatta stickprovskontroller. Han förutsatte t.o.m. att de vid misstanke om narkotikabrott skulle kunna förstärkas. Vi har nu fått höra av statsrådet Lundgren att stickprovskontroller inte är möjliga. Är det Bo Lundgrens ord som gäller, eller kan Bo Lundgren klarlägga varför Ulf Dinkelspiel har en annan uppfattning i frågan? Det är trots allt genom stickprovskontroller som man vid Tullen har gjort de stora beslagen.

Jag fick besked om att tidtabellen skall hålla. Jag frågade också hur försevad rapporten är, eftersom den såvitt jag förstår är styrande. Jag har efterlyst rapporten i en debatt här i kammaren med Carl Fredrik Graf, och den har också efterfrågats vid andra tillfällen. Den skall ju ge underlag för de beslut som skall fattas.

Kan statsrådet i dag ge oss några besked om huruvida rapporten innehåller förslag om vidgade befogenheter för Tullens personal? Hur får personalen uppträda om de misstänker eller bara får en intention om att något är på gång? Kommer Tullen att få verka över hela landets yta såsom i Danmark

och Frankrike bl.a.? Vilka ändringar är man på gång att föreslå i de svenska lagar som behöver ändras? Hur långt har man kommit med det arbetet?

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

Anf. 27 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Jag instämmer i mångt och mycket i det som Sverre Palm sade. Det är ändå ett positivt besked att det finns en enighet kring dels den svenska narkotikapolitiken, dels intentionen att man skall försöka begränsa bruket och införseln av narkotika.

Jag hoppas att jag kan dela statsrådets förhoppning att det blir förbättringar, men jag tycker att det är regeringens plikt och skyldighet att nu på område efter område försöka lyckas med att bevisa detta för medborgarna. Vi har ännu inte lyckats speciellt bra på detta område. Detta är ett av de områden där det i dag råder störst osäkerhet.

Det är viktigt att poängtera att EG-medlemskapet inte behöver innebära att man inte kommer att ha möjlighet att göra de kontroller som man gör i dag, även om de kommer att ske i andra former och kanske möjligtvis utan uniformer osv. Men det viktiga är att veta att det i dag inte görs reguljära stickprovskontroller där var sjunde person plockas ut utan att, som statsrådet sade, i stället riskprofiler osv. plockas ut. Jag uppfattar statsrådets besked så, att det är regeringens intention att försöka upprätthålla möjligheten att göra kontroll av riskprofilsgrupper. Detta hoppas jag kommer att ske även i fortsättningen. Även om vi får ett bättre samarbete mellan olika poliser på ett europeiskt plan, måste man komma ihåg att den största mängden tillslag i dag görs just vid gränserna. Det måste även i framtiden finnas en riktig bevakning eller kontroll i någon bemärkelse.

Det är nu viktigt att få klara besked från regeringen om hur detta kommer att drivas. Exemplet från Storbritannien visar att det är möjligt. Men jag tycker ändå att det är viktigt att den svenska regeringen tar upp dessa frågor vid medlemskapsförhandlingarna och att man talar om vilken linje vi står för samt att vi vill ansluta oss till den modell som Storbritannien i dag jobbar efter. Om regeringen driver en sådan linje, tror jag att vi har stora förutsättningar att bli eniga kring frågan om hur Tullen i ett EG-perspektiv skall se ut.

Anf. 28 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag vet inte om jag uttryckte mig på ett sätt så att Sverre Palm missförstod mig. Innan jag kommer in på frågorna om gränskontroller, stickprov och annat, vill jag beträffande det som Martin Nilsson tog upp om problemen med att övertyga opinionen om att EG-medlemskapet inte leder till negativa konsekvenser på det ena och det andra området, säga att EG-medlemskapet inför framtiden är oerhört centralt och viktigt för oss alla. I takt med att förhandlingsresultat kommer fram har vi en gemensam uppgift att redovisa dessa. Även de frågor som man kan hantera utan förhandlingar bör redovisas.

Vi skall ju inte välja att förhandla om frågan om att använda de nuvarande möjligheterna inom EG. Då ifrågasätter vi ju möjligheterna som sådana.

Jag kanske uttryckte mig oklart, men jag sade att vi måste fortsätta att, förutom den övergripande samverkan, behålla någon form av kontrollverk-

*Svar på
interpellationer*

samhet i anslutning till våra inre gränser i syfte att förhindra olaga införsel av narkotika. Det gäller alltså inte dagens generella kontroll av varuflödet som sådant, utan det måste vara en inriktning på narkotika. Det är det som är viktigt. Vi har ju goda förutsättningar att utnyttja vår geografiska position för att uppnå detta.

Som jag tolkar det, finns det möjlighet att, inom Romfördraget och dess paragraf med förbud mot införsel av sådant som kan hota liv och hälsa, göra den typen av kontroller om man utformar dem på ett sätt som inte stör det legitima varuflödet. Det kommer man säkert att kunna göra på ett bra sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1993/94:5 om kommunernas kostnader för bosnier som söker asyl

Anf. 29 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Fru talman! Maud Björnemalm har mot bakgrund av regeringens beslut i juni 1993 om att i princip ca 40 000 bosnier skall få permanent uppehållstillstånd i Sverige, i en interpellation frågat mig om regeringen är beredd att ge kommunerna full täckning för de kostnader som uppstår efter de 18 månader som schablonbidraget beräknas täcka.

Staten har ett övergripande ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet under flyktingens introduktion i det svenska samhället.

Enligt den nuvarande ordningen för statlig ersättning till kommunerna för flyktingmottagande har kommuner som tagit emot flyktingar och vissa andra utlänningar för bosättning rätt till bl.a. schablonersättning. I denna schablonersättning, som infördes den 1 januari 1991, ingår huvuddelen av de olika former av statsbidrag som före denna tidpunkt lämnades till kommunerna för flyktingmottagande. Den avser bl.a. att täcka genomsnittlig kostnad för ekonomisk hjälp till försörjning och bostad under tillståndsåret och ytterligare tre år. Dessutom skall schablonersättningen täcka kostnaden för svenskundervisning och kommunens extra kostnader för barnomsorg, annan social service, skolundervisning, tolkverksamhet och administration under den första introduktionstiden samt huvuddelen av de särskilda bidrag som tidigare kunde lämnas av Invandrarverket för olika ändamål.

Samtidigt som schablonersättningen infördes betonades behovet av effektiva introduktionsinsatser för att flyktingar så fort som möjligt skall kunna bli delaktiga i det svenska samhället och kunna försörja sig själva. Jag vill också erinra om att kommunerna fr.o.m. den 1 januari 1993 i lag har givits möjlighet att ställa som villkor att flyktingen följer en introduktionsplan som upprättats i samråd mellan den enskilde flyktingen och kommunen för att introduktionsersättning skall kunna beviljas.

När nuvarande schablonersättning till kommunerna fastställdes var den genomsnittliga tid som en flykting var beroende av socialbidrag för sin försörjning 18 månader.

Just nu pågår med hjälp av Kommunförbundet en uppföljning av kommunernas kostnader för flyktingmottagandet under de senaste åren. Den blir

klar senare i höst. Regeringen kommer då att ta ställning till behovet av en förstärkning av schablonersättningen efter överläggningar med Svenska kommunförbundet. Utgångspunkten är att den princip som gäller sedan tidigare skall ligga fast: Staten skall även fortsättningsvis ha det fulla ekonomiska ansvaret för de kostnader schablonersättningen är avsedd att täcka.

Om uppföljningen visar att kommunerna inte får den täckning av kostnaderna för mottagandet som varit avsedd kommer regeringen i budgetpropositionen i januari att lämna förslag om en utökad schablonersättning.

Regeringen är medveten om att det tillfälligt kraftigt utökade flyktingmottagandet med anledning av den stora inströmningen av asylsökande från Bosnien-Hercegovina kommer att ställa stora krav på kommunernas mottagningsresurser. Om inte kommunerna förmår att tillfälligt öka sitt mottagande kommer många flyktingar att bli kvar på förläggningarna under lång tid. Det minskar deras möjligheter att försörja sig själva och bearbeta sina i många fall svåra upplevelser. Om flyktingarnas väntan på förläggning förlängs blir totalkostnaden för skattebetalarna högre, och en eventuell framtida introduktion i det svenska samhället kan försvåras.

Regeringen har den 13 oktober 1993 lämnat förslag till riksdagen att kommuner som kraftigt ökar sitt mottagande under sista kvartalet 1993 och kalenderåret 1994 bör få ett extra stimulansbidrag utöver den vanliga schablonersättningen. Stimulansbidraget bör även kunna utgå till kommuner som redan i dag har ett stort mottagande men ändå ökar detta. Bidraget bör vara 25 000 kronor per mottagen flykting och utbetalas i två delar: en del när överenskommelse träffats mellan kommunen och Invandrarverket och en del när flyktingen kommer till kommunen, om det sker före den 1 oktober 1994.

För invandrartäta storstadskommuner med stor inflyttning av flyktingar som redan tagits emot i en annan kommun föreslås att regeringen skall kunna besluta om särskilda regler för stimulansbidrag.

Det finns även andra statliga insatser som är ägnade att underlätta kommunernas mottagande. För den stora gruppen bosniska asylsökande som i dag finns i Invandrarverkets förläggningssystem ordnas sedan några veckor tillbaka intensifierad svenskundervisning på förläggningarna. Dessutom skall kartläggning göras av flyktingarnas utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet i syfte att underlätta kommunernas och Arbetsmarknadsverkets arbete med individuella introduktionsplaner.

Det är också viktigt att lyfta fram behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser för flyktingar och andra invandrare. I regeringens riktlinjer till AMS är de redan nu en prioriterad grupp. Särskilda medel har avsatts för åtgärder för invandrare och flyktingar samt för extra förmedlingspersonal som skall arbeta med gruppen. Regeringen avser att återkomma i budgetpropositionen med en bedömning av det fortsatta behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för flyktingar och av Arbetsmarknadsverkets resurser för detta ändamål.

Slutsatsen är således att staten även fortsättningsvis kommer att ta det fulla ekonomiska ansvaret för de kostnader schablonersättningen är avsedd att täcka. Genom stimulansbidraget och de besked som i övrigt lämnats ges förutsättningar för kommunerna att ställa upp i den nuvarande extraordi-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

nära situationen. Det är min övertygelse att kommunerna nu ger plats för de flyktingar som får stanna i Sverige.

Det behövs nu också en ordentlig mobilisering av de många frivilligorganisationer och föreningar som på många olika sätt har ett engagemang i flyktingmottagandet. Föreningsliv och frivilligorganisationer kan bl.a. medverka till att skapa de nödvändiga sociala nätverk som de nyanlända flyktingarna behöver för sin integration i det svenska samhället.

Anf. 30 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Jag tackar för svaret, men jag tycker att statsrådet gått runt min fråga.

Det schablonbidrag som kommunerna i dag får beräknas täcka kostnaderna för ca 18 månader, som Birgit Friggebo sade. Bidraget infördes under högkonjunktur och var avsett att stimulera kommunerna att vidta mer aktiva åtgärder för flyktingar än man gjort tidigare. Avsikten var också att schablonbidraget skulle göra det möjligt för kommunerna att på ett mer flexibelt sätt arbeta med olika åtgärder för att integrera flyktingarna i det svenska samhället och underlätta möjligheterna att få ett arbete och kunna försörja sig. Schablonbidraget började gälla den 1 januari 1991. Riksdagen beslöt att regeringen nog skulle följa utvecklingen.

Regeringen har nu fattat beslut om att ca 40 000 bosnier skall få stanna i Sverige och att nära anhöriga också skall få komma.

Det finns litet olika uppfattningar om hur många anhöriga det kan bli fråga om. 20 000–30 000, säger regeringen. Invandrarverket, som grundar sin uppfattning på erfarenheter från andra grupper, säger att antalet kan bli 45 000–50 000.

Vilken siffra man än väljer – ingen vet ju säkert – är det ett stort antal människor som på bästa sätt skall placeras ut i våra kommuner. Det här är en mycket speciell situation, också för kommunerna. Detta ställer oerhört stora krav på kommunerna. Många kommuner tvekar eller ställer sig avvisande till att ytterligare utöka sitt flyktingmottagande. Det tycker jag att man måste ha stor förståelse för. Men då blir naturligtvis flyktingarna kvar på förläggningarna – med allt vad detta för med sig både för den enskilde och för staten.

Den kommunala ekonomin är, som vi alla vet, hårt ansträngd i dag, och arbetsmarknadssituationen är minst sagt mörk. Staten har ett övergripande ekonomiskt ansvar för flyktingmottagandet under flyktingens introduktion i det svenska samhället, säger Birgit Friggebo. Det är naturligtvis riktigt. Men vad händer efter de 18 månaderna, då schablonbidraget är slut? Vems är ansvaret i denna speciella situation?

De ganska många kommunalråd som varit i kontakt med mig säger att de inte klarar det här ekonomiskt. Man vet att det i det arbetsmarknadsläge som nu råder inte är troligt att flyktingarna i någon större utsträckning kan få ett jobb och försörja sig. Det är, tyvärr, den bistra verkligheten, och det vet man ute i kommunerna.

När schablonbidraget är slut och flyktingen inte fått arbete och således inte kan försörja sig är det kommunernas socialtjänst som får träda in. Det betyder en kraftig kostnadsövertäring från staten till kommunerna.

Det stimulansbidrag om 25 000 kr som regeringen föreslår räcker inte långt. Jag är inte lika optimistisk som Birgit Friggebo när det gäller detta med att kommunerna kommer att ta emot fler flyktingar med hjälp av de 25 000 kronorna.

Om jag har tytt propositionen rätt är det inte heller alla kommuner som får de 25 000 kronorna, utan det gäller bara de kommuner som kraftigt ökar sitt mottagande. Vad betyder då ett kraftigt ökande mottagande? Är det en gång så mycket som man har tagit emot tidigare, eller är det två eller tre gånger mera?

Om ett stort antal flyktingar, Birgit Friggebo, snabbt skall bosätta sig i landets kommuner borde väl alla ställa upp solidariskt. Men det finns kommuner som hittills har vägrat. Det gäller välmående kommuner som Danderyd och Lidingö, för att ge ett par exempel.

Skall de här kommunerna och andra slippa ta sitt ansvar även i fortsättningen? Eller har regeringen några planer eller metoder när det gäller att fördela kostnaderna mellan landets kommuner?

När det här beslutet fattades av regeringen måste man väl ha diskuterat vilka konsekvenser som ett sådant här beslut för med sig. Ansvaret för beslutet ligger ju ändå på regeringen, inte på landets kommuner.

Anf. 31 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Att verkligheten är regeringens största fiende står väl klart.

I går var jag i Skara. Jag var i Skara också i måndags. Vi var 1 000 personer som hade en demonstration. Varför? Jo, Skara kommun skall dra ner med 10 miljoner beträffande skolan, äldreomsorgen och barnomsorgen. Det finns nämligen inga pengar i Skara kommun. Pengarna har tagit slut. Kommunens ekonomi går med minus. Varför?

Jo, i den här salen fattar man en mängd beslut utan att ta reda på hur verkligheten ser ut, utan att över huvud taget diskutera med riksdagen. Regeringen har faktiskt fattat beslutet om bosnierna utan att fråga riksdagen. Man frågar definitivt inte kommunerna innan om de ekonomiskt klarar det här – och det gör de inte. Den ersättning man får räcker inte i 18 månader ens. Birgit Friggebo talar ofta om att vi skall sätta de här människorna i sysselsättning. Men vilken sysselsättning avses då? Det finns ju inte några arbeten i dag ute i kommunerna.

Kommunerna får dra ner, därför att de inte har några pengar. Ändå säger man gång på gång att det här skall ordna sig. Men det gör det inte om regeringen inte tar fullt ansvar för den ekonomiska ersättningen till kommunerna. Då handlar det plötsligt om ganska stora belopp. Om det kommer 80 000 eller 100 000 människor vet inte Birgit Friggebo, och det vet inte vi här. Det vet ingen. Men låt oss säga att 80 000 människor kommer hit. Var och en kostar i genomsnitt ca 100 000 kr. Det blir 8 miljarder kronor som vi skall fatta beslut om här i riksdagen. Det innebär att vi förmodligen får sänka a-kasseersättningen med ytterligare 10–15 % för att kunna finansiera detta – eller varifrån skall man annars få pengarna?

Om vi inte tar det här ansvaret gentemot kommunerna, var skall då kommunerna ta sina pengar? Kommunerna har, som sagt, inga pengar i dag. De har inte ens pengar till den verksamhet som de är ålagda att ha.

Över huvud taget finns det många frågetecken, men också i och för sig många plus, när det gäller vad regeringen på sistone har gjort. Man har ju satt flyktingar i arbete. Man har äntligen infört att flyktingar får börja läsa svenska tidigt osv. För detta måste ni i regeringen ha beröm. De här åtgärderna är precis vad Ny demokrati föreslog för flera år sedan.

Men återigen kommer vi fram till att det nu kommer att kosta mycket mera om flyktingarna får vara kvar på förläggningarna. Det är ganska fantastiskt att en förläggning i ett nedlagt sjukhus lokaler måste kosta mer än en nyrenoverad lägenhet. Detta har jag aldrig förstått. Jag trodde att vi nu var klara med kostnadsutvecklingen när det gäller Invandrarverkets affärer och att vi nu kommit ner till en riktig nivå. Tydligt är det inte så. Men tydligen finns de dåliga kontrakt kvar som faktiskt innebär att det blir två tre gånger dyrare än för ett rum på hotell Sheraton.

Sedan vill jag fråga Birgit Friggebo: Hur kan man från regeringens sida fatta ett så stort beslut som det här är fråga om – det gäller ju kanske 8 miljarder per år – utan att fråga riksdagen, utan att finansiera det här? Detta är ganska fantastiskt och kan bara hända här.

Anf. 32 LARS MOQUIST (nyd):

Fru talman! I detta mitt första inlägg vill jag ta upp villkoren för schablonersättningen. I svaret säger kulturministern: "I denna schablonersättning, som infördes den 1 januari 1991, ingår huvuddelen av de olika former av statsbidrag som före denna tidpunkt lämnades till kommunerna för flyktingmottagandet. Den avser bl.a. täcka genomsnittlig kostnad för ekonomisk hjälp till försörjning och bostad under tillståndsåret och ytterligare tre år. Dessutom skall schablonersättningen täcka kostnaden för svenskundervisning samt kommunens extra kostnader för barnomsorg, social service, skolundervisning, tolkverksamhet och administration – – – samt huvuddelen av de särskilda bidrag som tidigare kunde lämnas av Invandrarverket för olika ändamål."

För att lugna kommunerna sade kulturministern i debatten den 13 oktober: "Utgångspunkten för de överläggningarna är att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun inte skall förändras. Den del som staten nu ansvarar för skall staten även i fortsättningen ansvara för. Det betyder att om kommunerna i genomsnitt får stå för socialbidragskostnaden under en längre period än tidigare, skall schablonersättningen justeras därefter."

Det är precis vad kulturministern säger här: "Staten skall även fortsättningsvis ha det fulla ansvaret för de kostnader som schablonersättningen avser att täcka. Om uppföljningen visar att kommunerna inte får den täckning av kostnaderna för mottagandet som varit avsedd kommer regeringen i budgetpropositionen i januari att lämna förslag om en utökad schablonersättning."

Jag skall i och för sig inte svara Maud Björnemalm. Men jag måste säga att hon nog inte läst svaret, eftersom hon frågar som hon gör om kommunernas resurser. Kulturministern har ju här anvisat hur det hela skall gå till.

Menar Birgit Friggebo att även tidsfaktorn – som ju finns med i de 138 300 kronorna för tre fyra år, som i praktiken har blivit 18 månader – skall justeras uppåt och möjliggöra en evig kostnadstäckning för kommunerna?

Om det är på det sättet får man säkert med sig flertalet kommuner för ett ökat flyktingmottagande. Kvar kan man säga finns frågorna för kommunerna om integrering av flyktingarna. Man ser naturligtvis det positiva i att man blir av med en del tomma lägenheter.

Men det som det skulle vara intressant att få besked av kulturministern om är egentligen: Kommer staten att se till att kommunerna får en evig kostnadstäckning? Det här svaret bygger på att man är beredd att lämna förslag om en utökad schablonersättning, alltså kan schablonersättningen egentligen bli vilket tal som helst. Man kanske är så klok att man säger att den inte skall vara en halv miljon kronor, men att kommunerna hela tiden får sina kostnader täckta successivt.

Det kunde vara intressant om kulturministern ville utveckla den frågan: Har kommunerna inte någon anledning att känna rädsla över huvud taget? Men de som har anledning att känna rädsla är ju skattebetalarna, för någon skall ju betala detta. Antingen är det kommunerna eller också är det staten. Skatt som skatt.

I övrigt skall jag be att få återkomma i mina kommande inlägg. Jag skall inte förlänga debatten i det här skedet.

Anf. 33 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Jag tänker inte kommentera själva bosnierbeslutet, för det skall jag debattera med statsrådet den 11 november. Det skall bli mycket intressant att göra det vid det tillfället.

I stället tänkte jag ta upp frågan om kommunernas ersättning. Räcker de pengar som nu anslagits? En mätare på det är det faktum att många kommuner tvekar att teckna nya avtal med Invandrarverket. Det kan jag förstå. En sådan kommun som Malmö har tagit emot betydligt fler personer än man tecknat avtal om. Skall man ta emot ett större antal, utöver det redan stora antal man har tagit emot, för att få tillgång till dessa extra pengar kan jag förstå att man t.ex. i Malmö tvekar att teckna nya avtal.

Det står också i svaret att erfarenheten visar att den genomsnittliga tiden innan en flykting slutar att uppbära socialbidrag uppgår till 18 månader. Fru talman och fru statsråd, jag skulle vilja känna till den källan. Jag vet att ett stort antal utomeuropeiska flyktingar i Malmö som kom 1985, 1986 och 1987 då fick och fortfarande uppbär socialbidrag. Jag är medveten om att vi befinner oss i en djup lågkonjunktur, men de i den kategorin som har ett jobb är faktiskt ganska lätt räknade.

Någon kommentar vill jag göra till Maud Björnemalm. Hon ironiserar litet grand över att alla kommuner inte är lika generösa. Hon nämnde Danderyd och Lidingö. Jag kan tillägga Vellinge och Sjöbo. Varför? Jo, vi har i dag en debatt i Sverige där små kommuner runt om i landet slår sig för bröstet och säger: Vi tar vårt ansvar – jämfört med de fyra nämnda kommunerna – vi tar emot 40–60 asylsökande eller flyktingar varje år. Men, fru statsråd, de är väl medvetna om att efter ett halvt år finns dessa människor i flera fall inte i den kommun där de egentligen skulle ha stannat.

Jag är helt på det klara med att man inte kan hindra någon människa i Sverige att flytta. Men den stora överanhopningen av flyktingar i Stockholm, Göteborg och Malmö visar att de kommuner som talar så varmt om sin gene-

rositet inte har en sådan varm generositet när de konfronteras med verkligheten.

Sedan skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till statsrådet, nämligen om introduktionsersättningen. Här pratar man om schablonersättning. Men, säger man, efter ett visst datum kan kommunerna, om en asylsökande eller en flykting inte går med på att delta i någon introduktion, dra in introduktionsersättningen. Finns det någon skillnad – där är kanske en lucka i mitt minne – mellan schablonersättning och introduktionsersättning? Vad händer den flykting som nekar att delta i någon introduktion? Han eller hon måste ha samma rätt som alla andra att ändå få hjälp till bostad via socialtjänstlagen?

Anf. 34 INGVAR JOHNSON (s):

Fru talman! Jag vill först instämma i det som Maud Björnemalm har sagt om vår syn på frågan. Det är viktigt att de ekonomiska villkoren för kommunerna blir rimliga. Det är också viktigt att regeringen och regeringspartierna i sin helhet tar sitt ansvar för sina beslut i övriga delar av frågan. Mot bakgrund av hur representanter för borgerliga partier agerar ute i kommunerna skulle jag med skärpa vilja markera följande:

Det är faktiskt fyrtipartiregeringen i sin helhet som har fattat beslutet om att bosnierna och deras anhöriga skall få uppehållstillstånd. Därför tycker jag att regeringsbeslutet i frågan också innebär att de fyra regeringspartierna måste ta ekonomiskt och även moraliskt ansvar när flyktingarna nu skall placeras ute i kommunerna.

Men ute i landet finns det en rad häpnadsväckande exempel på hur borgerliga partiers representanter smiter ifrån sitt ansvar. Jag skall bara nämna ett exempel.

I min hemkommun Trollhättan har Moderaterna, med sitt kommunalråd Elizabeth Nyström i spetsen, sagt nej till att ens fortsätta diskussionen med Invandrarverket om att ta emot några av de bosniska flyktingarna. Men hon är inte bara kommunalråd, som har att ta ställning till frågor om kommunernas kostnader för de asylsökande, hon tillhör dessutom Moderaternas centrala ledning. Hon sitter i partistyrelsen.

I partistyrelsen måste hon först ha godkänt regeringens politik. Därefter sätter hon sig i kommunstyrelsen där hemma i knät på Ny demokrati och lämpar över ansvaret på de övriga borgerliga partierna och Socialdemokraterna.

Man kan ta sig för pannan och tro att det inte är sant. Detta är ett exempel på ett makalöst dubbelspel som jag tycker saknar motstycke. Så agerar de mest ledande representanterna i det största regeringspartiet i en fråga.

Jag vill också i all vänlighet varna invandrarministern för att ta lätt både på frågorna som handlar om kommunernas kostnader och det exempel jag ger. Om invandrarministern inte vågar säga ifrån mot ledande borgerliga politiker och inte får dem att ta sitt ansvar i denna fråga är jag rädd för att väldigt många av bosnierna blir kvar ute på sina flyktingförläggningar.

Jag vill därför ha ett alldeles klart och entydigt besked av invandrarministern om vad hon anser om detta. Anser invandrarministern att det är rimligt att så ledande företrädare för ett regeringsparti smiter ifrån sitt ansvar i denna känsliga fråga?

Fru talman! Låt oss erinra oss vad detta handlar om. Det är lidande människor som har flytt undan ett krig och som nu sitter och väntar i otrygghet på våra förläggningar. Det är det ena.

Det andra är att merparten av de här människorna redan finns i Sverige. De finns ute i kommuner. Vad det nu handlar om är att diskutera huvudmannaskapet för de bosniska flyktingarna, med ett fortsatt ansvar från statens sida när det gäller ekonomin.

Maud Björnemalm säger att jag går runt hennes fråga. Hon har alltså frågat om regeringen är beredd att ge kommunerna full täckning för de kostnader som uppstår efter de 18 månader som schablonbidraget beräknas räcka.

Jag har mycket utförligt i mitt svar talat om att grunden för flyktingpolitiken är att staten har det ekonomiska ansvaret. Tidigare bestämmelser utgick ifrån att man inom ramen för schablonersättningen från statens sida har räknat med socialbidrag under tillståndsåret och upp till tre år därefter.

Att schablonersättningen i dag är konstruerad att gälla under 18 månader beror på att man vid det tillfälle det senast gjordes en kontroll av vilka kostnaderna var i kommunerna fann att den genomsnittliga socialbidragstiden var 18 månader. En del hade kanske inte socialbidrag under någon tid alls medan andra kanske hade socialbidrag under både två och tre år, men genomsnittet var 18 månader.

Hela tanken bakom att införa detta system var att man inte skulle ha småposter som kommuner och statliga myndigheter skulle räkna på: Vad kostar skolan för den enskilda individen?, Vad kostar barnomsorgen för den enskilda individen?, Vad kostar socialhjälpen?, osv. Det är detta systemet bygger på.

Om den genomsnittliga socialbidragstiden nu har blivit längre skall det tas hänsyn till det i de förhandlingar som vi nu skall ha med Kommunförbundet, som nu hjälper till att ta fram underlag för dessa förhandlingar. Jag tror att riksdagen uppskattar att regeringen vill föra sina förhandlingar med fakta i botten och inte enbart ett tyckande.

Det var någon här som ställde frågan: Räcker pengarna? Det har kommit olika signaler. En del kommuner säger att de gör vinst på schablonersättningen, bl.a. beroende på att de ägnar sig åt mycket ordentliga introduktionsinsatser. Människor får lära sig svenska ordentligt. De får yrkesträning, och en del kommer faktiskt trots arbetsmarknadsläget ut i arbete och kan försörja sig.

På andra håll säger man att ersättningen inte räcker. Det kan bero på att arbetsmarknadssituationen där är värre eller att man inte i samma utsträckning ägnar sig åt en aktiv introduktion.

Det frågades här om staten tar på sig ansvaret för en evig ersättning för flyktingar och invandrare. Självfallet inte. I detta system ligger att kommunerna skall ha en aktiv introduktionsperiod med syftet att dessa människor skall kunna försörja sig så snabbt som det över huvud taget är möjligt.

Det vore fel signal om staten sade att den i evärdelig tid skall ta ansvar för alla flyktingars socialhjälp. Det skulle minska intresset från kommunerna att se till att människor kommer ut i arbete. Det är heller inte rimligt att somliga

svenska medborgare, vilket ju en del kan bli efter fem år, skall ha en särställning.

Jag är mycket förhoppningsfull när det gäller bosnierna eftersom de har en ganska bra yrkesbakgrund och utbildningsbakgrund. Hela syftet är att de skall kunna bearbeta sina traumatiska upplevelser och komma ut i samhällslivet för att planera för sin framtid och inte sitta på förläggningarna i ett trööstlöst väntande, och kanske därmed också försämrar psykiskt.

Det sägs att kommunerna tvekar att skriva på avtal. Jag har stor förståelse för kommunernas situation. Det är naturligtvis viktigt att de gör klart för sig vad de gör för någonting. Men de signaler som jag har fått efter en genomgång med Invandrarverket så sent som i går är att optimismen där är ganska stor, och man säger att man skall klara av detta. Invandrarverket har tecknat en del avtal, och ganska många förhandlingar är avslutade. Det finns också kommuner som har tecknat avtal utöver det som var Invandrarverkets önskan.

Bert Karlsson sade att kommunernas pengar inte räcker till skola, pensionärer och annat. Det är mycket viktigt att riksdagens ledamöter är på det klara med att utplaceringen av bosnierna i kommunerna inte kostar kommunerna ett enda öre. Med den ersättning som de nu erhåller får de 138 000 kr plus stimulansbidraget. Det innebär full kostnadstäckning under en tvåårsperiod.

När man i dag diskuterar budgetar i kommunerna försöker man skylla på att det är så besvärligt och att man får pruta på än det ena och än det andra för att man skall ta emot flyktingar. Detta är icke sant! Kommunernas budgetar under nästa år drabbas inte med ett enda öre på grund av bosnierna!

Herr talman! Tyvärr är min taletid nu slut.

Anf. 36 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Min interpellation till Birgit Friggebo var ställd mot bakgrunden att också jag anser att de bosniska flyktingarna skall få en kommunplats och flytta ut i kommunerna. Men jag inser också problemen för kommunerna.

Dess värre måste jag korrigera Birgit Friggebo litet grand när det gäller den schablonersättning som infördes den 1 januari 1991. Dessförinnan fick man bidrag under tillståndsåret och ytterligare tre år. Det blev en förändring när man införde schablonbidraget. Det skedde en åtstramning, och ersättningen beräknades då räcka endast 18 månader.

Man gör en uppföljning av kommunernas kostnader och en utvärdering av schablonbidraget. Det bestämde riksdagen när beslutet om schablonbidraget fattades.

Birgit Friggebo säger att regeringen kommer att i budgetpropositionen ta ställning till en förstärkning eller en förlängning av schablonbidraget. Jag tycker att det är för sent att vänta tills budgetpropositionen kommer. Den kommer att läggas fram i början av januari, och sedan skall den behandlas i riksdagen. Jag är ganska övertygad om att kommunerna kommer att invänta riksdagens behandling av frågan om en eventuell förstärkning av schablonbidraget innan de beslutar sig för att utöka sitt flyktingmottagande.

Jag anser att det inte går att vänta så länge. Det går heller inte att vilseleda

kommunpolitiker. De vet vad det handlar om. De vet hur länge schablonbidraget räcker. De kan sin ekonomiska situation, och de kan sin kommuns arbetsmarknad. Löser inte regeringen detta problem är jag rädd att resultatet blir att flyktingarna från f.d. Jugoslavien blir kvar på förläggningarna. Det är inte bra för den enskilde flyktingen, och det är inte bra för barnen. De skall ut i kommunerna till ett eget liv.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 37 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Birgit Friggebo talar här om pengarna och de 18 månaderna. Om jag rätt kommer ihåg vad riksdagens revisorer sade drog de inte alls den slutsats kulturministern här drar, nämligen att dessa människor efter 18 månader inte längre var i behov av socialbidrag. Det var helt enkelt så att efter genomsnittligt 18 månader var pengarna slut, och sedan fick kommunerna stå för det hela. Vi kan gå tillbaka och titta vad riksdagens revisorer verkligen sade. Men min uppfattning är att pengarna var slut efter 18 månader.

Jag återgår till stimulansbidraget. En märklig konstruktion, som kan minska utbetalningarna på 25 000 kr till kommunerna, är regeringens förslag för de kommuner som får s.k. sekundärinflyttning. Det rör sig om kostnader i en kommun dit man flyttar efter att först ha kommit till en annan kommun. Den första kommunen har redan uppburit stimulansbidrag med 25 000 kr, men övervältrar sedan kommande kostnader på den kommun dit man efteråt flyttar.

Av propositionen framgår att man inom ramen för stimulansbidraget skall kunna besluta om särskilda regler för bidrag till vissa sekundärmottagande kommuner. Det sägs alltså att detta skall ske "inom ramen för" stimulansbidraget.

Om regeringen menar vad den säger innebär detta att dessa 25 000 kr till kommunerna kommer att naggas i kanten. Det har inte angivits på ett klart och entydigt sätt. Många kommuner lär därför leva i tron att bidraget inte kommer att understiga 25 000 kr.

Den slutsatsen kan man även i fortsättningen dra när man läser vad kulturministern säger i svaret apropå bidraget. Där sägs att regeringen skall kunna besluta om särskilda regler för stimulansbidrag. Vad blir det då av "inom ramen", när regeringen skall kunna bestämma om särskilda regler?

Den uppfattning man velat bibringa kommunerna är att de får dessa 25 000 kr – att beloppet inte påverkas av att man först flyttar till en liten kommun och sedan till en stor kommun, och att alltså inga pengar skall tas från dessa 25 000 kr. Men det står faktiskt i propositionen att dessa 25 000 kr inte skall bli några 25 000 kr.

Jag tycker att dessa 25 000 kr egentligen är ett skämt. Man säger att 25 000 kr skall täcka kostnaderna. Kulturministern säger nu att kommunerna får full kostnadstäckning i två års tid. Jag förstår inte hur dessa 25 000 kr skall kunna räcka i 6 månader när 138 300 inte räcker mer än 18 månader. Den matematiken går inte riktigt ihop.

En annan sak som legat bakom motivet till det här förslaget är att om flyktingars väntan på förläggning förlängs, blir totalkostnaderna för skattebetalarna högre. Det har tydligen inte föresvävat regeringen att man skulle kunna skapa regler för temporära uppehållstillstånd och föra ut männi-

skorna från förläggningssystemet. Permanenta upphållstillstånd skall inte behöva vara ett villkor för att man skall få lämna förläggningarna. Jag vet inte varför den kopplingen har kommit till.

Anf. 38 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Jag hoppas att det bara var tidsbrist som gjorde att invandrarministern inte svarade på min fråga i det förra inlägget. Det jag tar upp är ytterligt allvarligt. Om vi får en lång rad exempel på att ledande borgerliga politiker ute i kommunerna går direkt emot regeringens beslut, är jag övertygad om att den varning som jag uttalade kommer att slå in. Det kommer att bli väldigt många kvar i flyktingförläggningarna.

Till det jag har sagt tidigare vill jag bara tillägga att då drabbar den skammen i första hand inte kommunerna. Den skam som vårt land får känna från omvärlden i en sådan situation drabbar regeringen och regeringspartierna.

Anf. 39 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Jag blev återigen anklagad för att ljuga. Jag sitter i fullmäktige, Birgit Friggebo, och ser kostnaderna. Jag tog med mig några siffror för skojs skull. De tre senaste åren har vi i Skara kommun tagit emot 218 personer. Av dem har 8 lyckats få deltidsjobb och 8 har fått utbildning. Alla är beroende av socialbidrag. Kom sedan inte och säg att detta inte belastar kommunernas ekonomi. Alla som hittills varit uppe i debatten är väl överens om att så är fallet, men det tycks inte Birgit Friggebo acceptera.

Jag fick naturligtvis inget svar på hur regeringen kan fatta ett beslut som berör 8 miljarder kronor per år. Jag frågar fortfarande hur man tänker finansiera detta. Vi har ett underskott i Sveriges finanser i år på ungefär 300 miljarder om vi räknar in alla kostnader. Regeringen är ju expert på att dölja en massa kostnader via a-kassor, fonder osv. Var skall man ta pengarna? Skall man ta ytterligare från de arbetslösa, sjukersättning osv.? Var får man 8 miljarder kronor ifrån? Jag förmodar att vi kommer att låna 8 miljarder till.

Sedan fick jag naturligtvis inte svar på varför förläggningsplatserna måste kosta så oerhört mycket. För varje gång kommunerna tvekar hotar Birgit Friggebo med att det är så mycket dyrare på förläggningsplatserna. Jag kan inte förstå det. Det är helt enkelt inte möjligt.

Det viktigaste i det här fallet är att få svar på hur regeringen tänker få igenom detta i riksdagen. De föregående talarna har varit ganska överens med mig om kritiken. Var skall man i så fall få pengarna? Om inte riksdagen ställer upp med pengarna, hur skall då kommunerna klara detta?

Anf. 40 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Den här debatten grundar sig på det s.k. Bosnienbeslutet. Statsrådet sade i sitt svar att merparten bosnier finns i Sverige. Jag är inte så tvärsäker på den uppgiften. Låt oss avvakta ett år. Då kommer vi nog att få reda på att merparten som är knutna till det här beslutet inte finns i Sverige i dag.

Staten betalar, säger statsrådet. Kommunerna betalar inte ett öre. Det finns en sak som kännetecknar alla kommuninvånare. Det är att de betalar

statlig skatt. Vilket konto pengarna än kommer ifrån är det ändå kommuninvånarna som får betala detta i slutänden. Det kanske inte blir i dag, men våra barnbarn eller barnbarnsbarn får stå för den här notan.

Att säga att flyktingpolitiken inte belastar a-kassa, sjukvård och skola är ungefär lika intelligent som att säga att SIDA inte ger u-hjälp för att man köper vapen i ett u-land. Det förstår ju alla. Men vi kan inte komma ifrån tron att de pengar som i dag läggs på vapen i u-länderna kan läggas där, därför att man får u-hjälp till skolor och liknande. Om man inte hade fått det, hade man kanske köpt mindre vapen.

Vi står här och säger att människorna från Bosnien har lidit oerhört mycket. Samtidigt, herr talman, är det i dag visumtvång för exakt samma kategori. Konsekvensen är dess värre och tyvärr inte helt glasklar.

Till sist skulle jag vilja ställa en fråga till statsrådet. Det finns kommuner, som i stil med Malmö, har fått ta emot kanske tre–fyra gånger större antal flyktingar än man tecknat avtal om. Det har kostat Malmö kommun och dess invånare stora summor. Är statsrådet beredd att på något vis medverka till att de kommuner som, i likhet med Malmö, verkligen har tagit sitt ansvar, får någon form av kompensation för detta?

Anf. 41 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Bert Karlsson sade i sitt förrförra anförande att regeringen hade fattat detta beslut utan att fråga riksdagen. Det vore helt olagligt om riksdagen skulle blanda sig i ett förvaltningsbeslut. Det står t.o.m. i grundlagen att riksdagen är förbjuden att ta ställning i förvaltningsbeslut av olika slag. Trots detta kommer en riksdagsman och kräver att vi skall bryta mot grundlagen.

Jag har dessutom anmälts till konstitutionsutskottet i denna fråga. Där står det att detta är en fråga av stor ekonomisk och etnisk betydelse. Alla våra grundlagar utgår från att vi har likhet inför lagen och att man inte skall döma efter ras och etnisk tillhörighet. Jag tycker att man visar sitt rätta ansikte här.

Jag har inte anklagat Bert Karlsson för att ljuga. Jag har sagt att det är viktigt att man talar om för medborgarna ute i kommunerna att när det gäller de bosnier som nu skall ut i kommunerna, drabbas nästa års budget inte av ett enda öre, eftersom det är staten som betalar kostnaderna. Det är sant.

Bert Karlsson talar om 8 miljarder kronor. Jag vet inte var han får den summan ifrån. Årets budget, som ligger på 11,7 miljarder kronor för den totala kostnaden, kommer inte att påverkas genom dessa beslut. Budgeten för det här året kommer att hålla.

Förläggningskostnaderna har minskat per capita med ungefär 30 % under senare år, från ca 320 kr. per dygn till 240 kr. per dygn. Det har skett genom en stor insats av Invandrarverket. Att det är något dyrare på förläggningarna än ute i kommunerna beror naturligtvis på att flyktingarna kan sköta sig mer själva ute i kommunerna. Invandrarverket har en administration och folk flyttar ut och in i förläggningarna. Det gör att det krävs mer personal här.

Sten Andersson i Malmö ställer mycket berättigade frågor om storstadskommunerna. Dit flyttar flyktingarna ofta i andra hand efter en kommunplacering. Invandrarverket tar nu hänsyn till detta i förhandlingarna med kom-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

munerna. De kommuner som har tagit emot få flyktingar tidigare skall kraftigt öka sitt mottagande för att få stimulansbidraget. De som tidigare har tagit emot många skall öka något, men när det gäller storstäderna talar vi i propositionen om att vi måste ta speciell hänsyn, eftersom vi vet att de senare får andrahandsinflyttningar.

Vi har också talat om att stimulansbidraget kan vara särskilt konstruerat just för storstadskommunerna. Jag tycker att det är helt rimligt.

Det har varit mycket diskussion om anhöriginvandringen. Om man tittar på vad som händer efter en tvåårsperiod, finner man att anhöriginvandringen normalt står för ungefär 30 % ökning. På 40 000 bosnier skulle det betyda ungefär 12 000-15 000 personer, varav 90 % erfarenhetsmässigt är kärnfamiljer, dvs. make, maka och barn.

Det talas väldigt mycket om att här skall det komma horder av människor. Detta finns det inte någon erfarenhet av. Vi har en anhöriginvandring som bl.a. innebär att svenskar gifter sig med utlänningar och att gamla arbetskraftsinvandrare gifter sig med flickor och pojkar från sina tidigare hemländer. Är det detta man vill förbjuda när man talar om anhöriginvandringen?

Ingvar Johnsson frågar om min inställning när det gäller kommunerna. Min förhoppning är att kommunerna faktiskt skall teckna avtal. Det finns många tecken på det, även om jag också har stor förståelse för att man i en del kommuner är litet oroad och tycker att det är en stor uppgift. Det är en stor uppgift.

Oavsett från vilket parti eller vilken organisation eller på annat sätt man försöker motarbeta att de här människorna skall ha möjlighet att skapa sig en framtid, att lägga grunden för att kunna försörja sig, att kunna bearbeta sina hemska upplevelser, att barnen skall gå i skolan, så tycker jag att det kan kritiseras. Dessa människor är här. Vi skall försöka ge dem de bästa förhållanden. Låt mig samtidigt tillägga att jag har sett referat i tidningar om motstånd i nästan alla partier ute i kommunerna. Det är inte bara vissa partier som står för det.

Sedan frågan om schablonersättningen. Maud Björnemalm säger att tidigare var det tre år, men så gjordes det en åtstramning till 18 månader. När beslutet om schablonersättning togs, sade man att kostnadsansvaret mellan staten och kommunen inte skulle förskjutas, och vad man gjorde var då att man tog de gamla bestämmelserna och tittade på den genomsnittliga kostnaden. Då blev det 18 månader.

Så i grunden finns det gamla åtagandet kvar. Vad det nu handlar om är att vi skall titta på fakta tillsammans med Kommunförbundet. Hur ser det verkligen ut i de olika kommunerna? Signalerna är olika. En del kommuner gör vinst på schablonersättningen, andra gör förlust.

Då är frågan: Skall det lämnas besked tidigare än i budgeten? Vi skall ha förhandlingar nu under hösten, och det är klart att det är bra att det lämnas besked så tidigt som möjligt, men den formella möjligheten för regeringen att äska pengar är ju först i budgetarbetet. Även om vi skulle försöka lägga fram en proposition, tänker ju inte riksdagen behandla den under hösten.

Anf. 42 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Birgit Friggebo tog upp bl.a. KU-anmälan, där vi har sagt att man borde ha vänt sig till riksdagen. Vi använder orden ekonomisk och

etnisk, och Birgit Friggebo hängde upp sig på etnisk. Ja, man lägger ju vad man vill i det uttrycket, och Birgit Friggebo gör sin tolkning och sprider den vidare. Det får stå för Birgit Friggebos del.

Vad vi menar med ekonomisk och etnisk är för det första att det är en väldigt stor kostnad som kommunerna eller staten drar på sig. För det andra tycker vi att integrationen eller assimileringen har gått för snabbt. Man hinner inte med det hela, och vi har sett vad det leder till för någonting i samhället, nämligen till motsättningar mellan svenskar och dem som kommer hit. Det är närmast de båda frågorna som vi har tagit upp.

När det gäller anhöriginvandringen kommer Birgit Friggebo nu med litet nya siffror. Jag vill bara påpeka att i samband med propositionen som vi har diskuterat här om Bosnien m.m. säger t.ex. Invandrarverket att mellan 45 000 och 50 000 människor brukar anhöriginvandringen uppgå till. Att man nämner en sådan siffra, om den inte kan appliceras på bosnierna, förstår jag inte. Regeringen väljer att säga att det kan bli 20 000–30 000.

Jag skall inte gå in på vilken siffra som är rätt, om det är 45 000–50 000 eller 20 000–30 000. Nu tyckte jag att vi fick andra siffror. Jag vet inte om jag fattade fel när jag hörde siffran 12 000 här.

Bert Karlsson tog bl.a. upp frågan om vad som egentligen händer om riksdagen säger nej till höjda schablonersättningar och över huvud taget till ersättningen på 25 000 kr. Regeringen har hela tiden förutsatt att förslaget kommer att gå igenom. Hur kan man vara så säker på det? När man har fattat beslutet att bosnierna skall få stanna, har man utgått ifrån att det finns pengar till förfogande. Jag är inte så säker på att det finns det.

Regeringen har kanske gjort en riktig bedömning, att riksdagen kommer att säga ja. Men i vart fall i dagsläget finns inte pengarna, och det är en av orsakerna till oron ute i kommunerna.

Kostnaderna vill man liksom aldrig diskutera. Man kan inte diskutera ekonomi och humanism på samma gång. Det är två ord som inte hör samman. Jag har varit väldigt försiktig här i kammaren och sagt att en flykting som är arbetslös kostar 50 000 kr. per år. När vi då vet att de 138 300 varade i 18 månader, kan vi säga att årskostnaden är ungefär 90 000 kr.

Lägger vi nu 1,7 miljarder, som stimulansbidraget innebär, till de tidigare 7–8 miljarderna, så är vi uppe i vart fall i 9 miljarder per år. Svenska folket skall veta att det är den kostnaden. Tycker svenska folket att vi har råd med den kostnaden, så är det okay. Men man skall lägga korten på bordet och säga att det är den kostnaden.

Anf. 43 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Gång på gång blir man anklagad för att vara rasist, när man ifrågasätter flyktingpolitiken. Jag anser faktiskt att jag blev mer eller mindre anklagad för att ha rasistiska tankar för att jag ifrågasatte ett regeringsbeslut som kostar 8 miljarder per år.

För knappt två år sedan förde vi en diskussion där jag sade att det borde vara visumtvång för personer från Kosovo, att det var charterresor mer eller mindre. Ett och ett halvt år senare erkände regeringen och Birgit Friggebo att så var fallet. Det infördes visumtvång.

Jag kritiserade Invandrarverket, som Birgit Friggebo nu berömmar. Hon

kanske glömmer vem det var som startade debatten om de höga priserna. Birgit Friggebo vägrade gång på gång att visa de rätta siffrorna, när jag förklarade att det betalades fantasipriser. Ingen tog notis om det. Det behövdes tidningsartiklar i 14 dagar för att man skulle inse att man var total lurad. Det kallar Birgit Friggebo för att Invandrarverket har varit duktiga.

När det gäller de 8 miljarderna är det ganska lätt att räkna, precis som Lars Moquist säger, men om det är 8 eller 9 miljarder är det ingen som vet.

Uppgifterna om hur många som kommer ytterligare är uppgifter som Invandrarverket lämnar. Jag vet att de inte är speciellt trovärdiga i de här frågorna heller, och det är väl ingen som vet om det blir 30 000, 40 000 eller 50 000, men jag har aldrig tidigare hört siffran 12 000, måste jag säga. Det skall bli mycket intressant att följa det här och se vem som ligger närmast sanningen. Vi har inte varit speciellt långt från sanningen tidigare i de här frågorna.

Det pratats mycket om att vi är humana i Sverige. Man hänvisar just till det när det gäller beslutet om bosnierna. Hur kan man då samtidigt införa visumtvång för personer som kommer från området? Har förhållandena förbättrats? Nej, de har blivit värre både i Bosnien och i Kosovo.

Också i fråga om Kosovo finns det därför anledning att ifrågasätta visumtvånget. Det har inte hänt någonting som förbättrat situationen i Kosovo, och tydligen bryr sig ingen i det här läget om vad som har hänt med dem som har åkt tillbaka, om vi nu skall prata om att vi är humana i Sverige.

Anf. 44 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska viktigt att man lyssnar på vad som sägs från talarstolen här i kammaren, och att man inte bemöter någonting helt annat. Ibland kan det bli missförstånd. Det går fort, det är många siffror osv.

Till Lars Moquist vill jag säga att jag sade att man inom en tvåårsperiod får en anhöriginvandring som ligger på ungefär plus 30 %. Det vet man av erfarenhet. Det skulle för bosnierna göra 12 000–15 000 personer inom en tvåårsperiod.

90 % av anhöriginvandringen tillhör kärnfamiljen, dvs. maka, make och barn. Det vet man erfarenhetsmässigt. Resten är andra anhöriga. Jag vill ge den informationen, mot bakgrund av många av de missuppfattningar som går ut på att man tror att det är andra anhöriga än den närmaste familjen som kommer hit. Ett av syftena med det permanenta uppehållstillståndet var att möjliggöra en familjeåterknytning, för att de människor som sitter här i säkerhet, men är oroliga bl.a. för sina anhöriga, skulle få en större trygghet.

Vår utgångspunkt för de beslut som har fattats är de människor som har kommit hit och deras välbefinnande, men också vad som är bäst för det svenska samhället. Jag tror att det är bäst för det svenska samhället att vi har människor som kan känna sig någorlunda trygga och som kan planera för en framtid. Det hindrar inte alls att de i framtiden kan vilja återvända, under förutsättning av att det blir en säker fred i området.

Det spekulerades om vilket stöd det kan finnas i riksdagen för att se till att kommunerna får täckning för sina kostnader. Jag tror att kommunpartiet i denna riksdag är ganska stort. Dessutom har vi i dag hört deklarationer

från det socialdemokratiska partiet att man anser att det är viktigt att kommunerna får sina ersättningar.

Vi kan bolla med siffror hit och dit – 8 miljarder, 9 miljarder osv. Vi har en budget för detta år som lyder på 11,7 miljarder. Vi har räknat efter vad de förslag som vi nu lägger fram om stimulansbidrag och en extra kvot kostar. Det innebär att budgeten för detta år håller. Det är vad vi har att hålla oss till.

Jag skulle vilja uppmana riksdagsmannen Bert Karlsson från Skara att sluta upp med sitt martyrskap i denna kammare. Man får faktiskt vara beredd att diskutera värderingar och fakta. Men man kan inte hela tiden påstå att andra ledamöter av denna riksdag och regeringsledamöter anklagar Bert Karlsson för att vara lögnare och för att vara rasist, när det aldrig har gjorts. Det är bara ett sätt att framställa sig som en särskild martyr i denna riksdag. Bli nu en fullvärdig medlem av denna kammare.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1993/94:2 om Bai Bang-projektet

Anf. 45 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Johan Lönnroth har frågat mig vad jag tänker göra för att säkra ett lyckligt avslutande av det svenska engagemanget i Bai Bang-projektet.

Bai Bang-projektet har förvisso haft betydelse för Vietnam såväl i teknologioverföringshänseende som för landets pappersproduktion och utvecklingen av Vinh Phu-provinsens infrastruktur. Vid mitt besök där förra året var mitt intryck att projektet i fråga, som inneburit omfattande materiellt stöd och utbildningsinsatser från Sverige under många år, nu med framgång drevs av kunniga vietnamesiska tekniker och företagsledare.

I Johan Lönnroths interpellation berörs frågan huruvida Bai Bang-projektet från början var en bra idé. En tillbakablick avslöjar att projektet inte undgått kritik bl.a. vad beträffar anställningsförhållandena för de till bruket knutna skogsarbetarna, vissa miljöaspekter m.m. Dessutom kom obestriddligen den samlade insatsen att bli betydligt mer kostsam än vad som ursprungligen beräknats, vilket lett till att brister i effektiviteten i biståndsinsatsen sannolikt med rätta påtalats. Låt mig dock här framhålla att även om så vore fallet är denna omständighet vid det här laget historia och således ingenting vi nu kan åtgärda. Resultatet kvarstår och det är ett väl fungerande pappersbruk i vietnamesisk regi.

Det kan i sammanhanget vara värt att notera att denna typ av storskaliga projekt, som Bai Bang symboliserar, inte längre prioriteras bland de projekt som Sverige finansierar.

Pappersbruket i Bai Bang överlämnades officiellt av Sverige till Vietnam år 1990. Därmed var också det direkta svenska engagemanget i praktiken avslutat.

För att underlätta övergången ställde Sverige samtidigt ytterligare resurser till den vietnamesiska sidans förfogande i form av:

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

- 27 miljoner kronor för reservdelar,
- 20 miljoner kronor för teknisk rådgivning och utbildningsinsatser,
- 10 miljoner kronor för transportutrustning samt
- 20 miljoner kronor för särskilda miljöinsatser.

Den vietnamesiska sidan är självfallet väl medveten om de problem som Johan Lönnroth nu tar upp. Man är likaså medveten om att ansvaret för den vidare driften av anläggningen åvilar det egna landet.

Brukets ledning har således vänt sig till den vietnamesiska regeringen enligt gällande regler i Vietnam. Man har ansökt om medel för inköp av reservdelar, för nödvändiga nyinvesteringar m.m.

Vi har i våra kontakter med vietnameserna förstått att detta är en tidskrävande procedur. Vietnam genomgår för närvarande en förändring från planhushållning till marknadsekonomi. Det är då inte förvånande att en administration, som har att arbeta i övergången mellan två helt skilda system, kan bli mer tungrodd än annars.

Vietnameserna arbetar i dag målmedvetet för att i största möjliga utsträckning själva komma till rätta med de problem som arvet efter planekonomin inneburit. En uttalad politik härvidlag är att företag skall drivas på marknadsmässiga grunder. Vietnam har således ej heller tagit upp frågan med oss om ytterligare insatser för de investeringsändamål som Johan Lönnroth nämner. Frågan skall lösas internt.

Sverige välkomnar givetvis den lovande utveckling mot marknadsekonomi som vi i dag ser i Vietnam. Vi stöder aktivt denna omvandling på olika sätt, bl.a. genom att bidra till att det vietnamesiska regelverket anpassas till marknadsekonomin krav och villkor. På rättsområdet har t.ex. insatser gjorts för att stifta konkurslag, bolagslag, lag om företagsregistrering och för att bygga upp ett effektivt skattesystem. Stöd till bankväsendet och till utbildning av företagsledare har också lämnats.

Vi försöker vidare främja projekt som har förutsättningar att drivas som samriskföretag med svenska och vietnamesiska parter. Just i fråga om Bai Bang vill jag nämna att vår ambassad i Hanoi aktivt söker svenska företag som kan ha intresse av att på rent kommersiell grund samarbeta med bruket.

Sammanfattningsvis vill jag säga att Sverige i fullt samförstånd med Vietnam har avslutat sitt biståndsengagemang i Bai Bang, att ansefnliga svenska biståndsmedel ställts till förfogande för att underlätta själva övergången till drift av anläggningen i vietnamesisk regi samt att Vietnam bör ha goda förutsättningar att trygga dess fortbestånd.

Anf. 46 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag får tacka biståndsministern för svaret. Jag tycker att det är ett bra svar, med en i det stora hela korrekt historisk genomgång av projektet. Jag noterar med glädje att biståndsministern konstaterar att vi nu har ett på det hela taget väl fungerande pappersbruk.

Jag delar också den positiva värderingen av vad om håller på att hända i Vietnam nu, med övergången till marknadsekonomi. Jag har varit runt och talat med flera företrädare för vietnamesiska myndigheter och en hel del människor som arbetar i det vietnamesiska näringslivet om detta.

Jag vill ställa ett par kompletterande frågor. Det gäller först det intressanta, att vår ambassad i Hanoi nu aktivt söker svenska företag som kan ha ett intresse av att på rent kommersiell grund samarbeta med bruket.

Det var en litet märklig upplevelse för en gammal medlem i Vietnamrörelsen, att möta svenska företrädare för det privata näringslivet som dels hyllade de gamla svenska biståndsinsatserna i Vietnam, dels uttryckte besvikelse över att Sverige just nu trappar ner på biståndet. När alla andra länder kastar sig in i Vietnam, som öppnar sig, då drar Sverige ner på biståndet till Vietnam.

Det kändes märkligt att de sade det just till mig. Jag föreställer mig att de flesta av de företrädare för näringslivet som jag träffade där inte delar mina politiska värderingar utan snarare biståndsministrarnas eller de som andra partier i regeringen står för.

Mot denna bakgrund skulle jag gärna vilja veta litet mer om vilken typ av kontakter det gäller. Det kom som sagt en del klagomål från svenska företag om att de inte känner något engagemang från den svenska regeringen när det gäller att hjälpa till att utnyttja den oerhörda goodwill som Sverige faktiskt möter i Vietnam tack vare våra stora biståndsinsatser.

Jag vill också till slut fråga om det svenska engagemanget är slut. Biståndsministern uttrycker sig på två olika sätt. Alf Svensson säger först i interpellationssvaret att det direkta svenska engagemanget i praktiken är avslutat. I avslutningen på svaret säger biståndsministern följande: "Sammanfattningsvis vill jag säga att Sverige i fullt samförstånd med Vietnam har avslutat sitt biståndsenngagemang i Bai Bang".

Det pågår ju faktiskt en del projekt fortfarande, exempelvis skogsprojektet. Det har formellt ingen direkt anknytning till pappersbruket längre. Jag pratade dock själv med skogsbönder i trakten som sade att svenska biståndsarbetare har utdelat råd om att bönderna skall odla t.ex. eukalyptusträd för de framtida leveranserna av råvaror. Bönderna upplever att det svenska engagemanget finns kvar i projektet som helhet.

Jag var också på den närliggande yrkesskolan, som var en oerhört positiv upplevelse. Där berättade man om djupa kontakter med en gymnasieskola i Skoghall. Också på denna yrkesskola upplever man fortfarande att det finns ett svenskt engagemang i Bai Bang.

Jag vill be biståndsministern att precisera frågan om Sveriges engagemang litet grand. Viljan att Bai Bang-projektet skall leva vidare och utvecklas ännu mer finns väl kvar? Sverige har väl fortfarande ett intresse av att detta sker?

Anf. 47 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att det är roligt att vi för en gångs skull kan diskutera ett lyckat biståndsprojekt här i kammaren och visa på de positiva konsekvenserna.

Det framfördes med rätta kritik under den tid Bai Bang byggdes, men det är som sagt historia nu. När vi ser i backspegeln kan vi avläsa facit och konstatera att en hel region de facto har utvecklats.

Bai Bang har övertagits av vietnameserna. När vi satsar på sådana här projekt är det ju meningen att det skall finnas en klart definierad tidsplan för

när mottagarlandet kan ta över. Såvitt jag förstår har det i detta fall fungerat bra.

Sverige fick nyligen besök av en talmansdelegation från Vietnam. Deltagarna i delegationen bekräftade att Bai Bang är ett lyckosamt projekt. Man klarar konkurrensen från den billiga produktionen i Kina och har kommit över det hot den utgjorde.

Jag skulle också vilja peka på en sak som Johan Lönnroth tog upp: Bai Bang-projektet har faktiskt bidragit till internationalisering på hemmaplan i Sverige. Jag kommer från Värmland. Där har vi en skola, gymnasieskolan i Skoghall, som har kontinuerlig kontakt med yrkesskolan i Bai Bang. Sådana spin-off-effekter är tecken på internationalisering i dess bästa bemärkelse.

Jag har också besökt Bai Bang, och jag är på väg till Vietnam i morgon. Jag är ganska positivt inställd till hur ekonomin utvecklas. Tyvärr finns det nu andra hot. Vi kunde avläsa av uttalanden från deltagare i talmansdelegationen att läget är ganska låst när det gäller den politiska pluralismen. Det är helt andra signaler än de vi fick för ett år sedan när utrikesutskottet var i Vietnam. Vi får också alarmerande rapporter om korruption som ett hot mot utvecklingen.

Jag vill också peka på det faktum att vietnameserna befinner sig i en otroligt viktig fas och att svenskt näringsliv självfallet måste finnas i Vietnam. SwedeCorp har en uppgift och en roll att spela. Jag vet också att SwedeCorp tar på sig det ansvaret.

Jag tycker att det är viktigt att vi fortsätter att hävda biståndet till Vietnam och inte gör några nedskärningar.

Anf. 48 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Det finns de som säger att Bai Bang är det mest lyckade biståndsprojekt som Sverige varit involverat i. Det har sagts här i kammaren också, tror jag. Det säger i så fall betydligt mer om svensk biståndspolitik än om Bai Bang-projektet. Vi minns kostnaderna, och vi minns för Sverige generande rapporter om slavarbete m.m.

Jag vill dock ta upp en annan aspekt av frågan. Vietnamkriget var och är än i dag av självklara skäl en väldigt stor fråga i USA. Sveriges roll som oportunistisk uppbäckare av det kommunistiska Nordvietnam har inte alltid beundrats.

När kriget slutade – jag tror att det var 1975 – skulle *alla* krigsfångar enligt avtalet med Nordvietnam återlämnas till USA. I dag ifrågasätts om dessa fångar har kommit tillbaka. Det är en mycket stor fråga i USA. Man hör, såvitt jag vet, mycket sällan ens talas om den i Sverige. Jag skall nu komma till vad det har med Bai Bang-projektet att göra.

Jag är mycket illa informerad i denna fråga, men jag blev alarmerad när jag underrättades. Enligt mycket envisa rykten och enligt vissa mycket envisa undersökande journalister, vilka har kontaktat bl.a. mig, har svenskar observerat USA-fångar i närheten av och t.o.m. inne på Bai Bang-området långt efter krigsslutet. Ryktena gör gällande att svenskarna inte har rapporterat detta, vilket man enligt alla gällande lagar och regler skall göra.

Vi skall komma ihåg att Sverige på 70-talet inte var som det är i mitten på

90-talet. Det här hände för snart 20 år sedan. Det fanns mycket antiamerika-
nism, och det fanns teorier om att alla var lika goda kålsupare. Det gjordes
ministerbesök, och politiken var i stor utsträckning inriktad på de i dag fallna
öststaterna. Vi representerades i Hanoi på den tiden av personer med åsikter
som ligger betydligt närmare Johan Lönnroths än mina.

Har biståndsministern hört talas om dessa uppseendeväckande misstankar
om svenska observationer i Nordvietnam och om uteblivna reaktioner?

Är biståndsministern beredd att på alla sätt underlätta och biträda en un-
dersökning av vad som skedde i Bai Bang och på den svenska ambassaden i
Hanoi en serie år efter det att Vietnamkriget slutade?

Är biståndsministern med på att försöka få till stånd en öppen och villig
medverkan i detta arbete från SIDA så att de personer som fanns där nere
på den tiden verkligen kan kontaktas?

Alla misstankar måste bort. Det ligger i vårt intresse lika mycket som i
någon annans att frågorna klaras upp på ett entydigt sätt. Jag gör själv inga
påståenden, utan noterar bara med oro dessa rykten. De får inte spridas vi-
dare. De skadar oss nämligen utomlands.

Anf. 49 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan förstå att Johan Lönnroth tycker att det är något
märkligt när representanter för svenskt näringsliv ivrar för att biståndet till
Vietnam skall bli större. Ibland får man signaler om att biståndet nästan helt
skall upphöra och att det när vi möter u-länder skall vara fråga om handel.
Låt mig bara faktiskt understryka att jag själv har legat i selen ganska rejält
för att biståndet skall ligga på den nivå som det nu har.

Jag är helt överens med Johan Lönnroth om att svenskt näringsliv nu
borde ta till sig av den goodwill som svenskt biståndsgivande odiskutabelt
har skapat. Vi kan naturligtvis länge diskutera huruvida det var rimligt att
vi gav bistånd i så stora proportioner som skedde under den period då det
var i stort sett bara Sovjetunionen, Finland och Sverige som var där, men
detta är, som jag sade i mitt svar, historia. Det gagnar inte så mycket att an-
vända till att nagelfara ståndpunkter som ventilerades då.

Jag tycker alltså att svenskt näringsliv nu skall hålla sig framme och för-
söka ta för sig. Under mitt besök i Vietnam sade jag många gånger skämt-
samt att jag lät mer som en näringsminister än som en biståndsminister. Jag
ville ivra för att svenskt näringsliv nu när marknadsekonomin formligen stor-
mar fram skall hålla sig framme.

Jag tycker att det är märkligt att man verkligen gör gällande att det inte
skulle finnas engagemang från vår sida. Jag är övertygad om att alla som är
deltagare i debatten är underkunniga om att vi för inte så länge sedan hade
ett symposium här i Stockholm med deltagande av svenskt näringsliv och
med en stor delegation från Vietnam, ledd av vice utrikesministern. Dess-
utom sysslar SwedeCorp även fortsättningsvis med miljöfrågorna i samband
med Bai Bang-projektet. Vi finns indirekt kvar också i så måtto att SIDA
bedriver skogsplantningar av olika typer.

När man talar om biståndet kan man glädja sig åt att Vietnam nu håller
på att resa sig med hjälp av marknadsekonomin och andra satsningar. Vi har

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

i det sammanhanget också anledning att fasa in BITS och dess verksamhet i vårt biståndsgivande, och det är också vad som sker.

Jag håller helt med Kristina Svensson när hon lyfter upp de bekymmer som finns när det gäller mänskliga fri- och rättigheter, det faktum – det vågar man nog säga – att korruptionen försöker äta sig fram och även att den politiska pluralismen här och var stoppas. Nu tror vi väl alla att marknadsekonomin i det långa loppet kommer att bända upp dessa låsningar. Jag tror inte att man kommer att kunna stoppa den politiska pluralismen, eftersom marknadsekonomin kommer att kräva en större öppenhet. Även om det nu går litet fram och tillbaka, tror jag att man kan räkna med att trenden kommer att vara positiv.

Ian Wachtmeister sade att det ibland görs gällande att Bai Bang-projektet skulle vara vårt mest lyckade biståndsprojekt. Det har jag inte vid något tillfälle sagt. Jag tror för övrigt att det är oerhört svårt att jämföra biståndsprojekt med varandra. De har ofta mycket olika karaktär. Man skall dock när man talar om detta biståndsprojekt inte glömma, och jag vill ha med det här i vårt resonemang, att återflödet till svenskt näringsliv uppgår till minst 75 %. Det är viktigt att också det sägs när vi talar om de stora summorna.

Man kan naturligtvis gå tillbaka till 70-talet och lyfta fram det som Ian Wachtmeister här tog upp. Såvitt jag vet, utan att vara uppdaterad på den typen av sidospår i den här frågan, var det då tal om att en svensk – jag är inte alls säker på att det hängde ihop med Bai Bang-projektet – hade mött någon som sade sig vara amerikan. Detta rapporterades såvitt jag vet till State Department, som tackade för att man fick den informationen. Jag tror att USA och Vietnam nu, i nådens år 1993, har helt förändrade relationer. Jag tror inte att det i dag råder tillnärmelsevis ett sådant spänningsförhållande i den här typen av frågor som det förstås gjorde på 70-talet.

Anf. 50 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag vill först säga att flera av dem som jag talade med i Vietnam sade att det i första hand är just handel som man önskar sig. Man vill ha normala och bra relationer på framför allt handelns område. Därför är man litet orolig för den protektionism som breder ut sig i inte minst Europa och EG. Vi diskuterade t.ex. frågan om att Sverige förmodligen tvingas återreglera tekoimporten, om vi skall bli medlemmar i den europeiska unionen. Den vietnamesiska textilindustrin har oerhörda möjligheter att utvecklas.

Vad gäller utnyttjande av den svenska goodwillen i Vietnam diskuterade vi bl.a. det som hände 1990, när ett kanadensiskt konsultföretag fick uppdraget att vara teknisk rådgivare i Bai Bang-projektet. Det förekom bland svenskarna en hel del kritik mot detta. Man ansåg att det då trots allt, genom alla de engagemang och även problem som hade förekommit, fanns stora svenska erfarenheter och kunskaper att utnyttja. Jag tror inte att något annat land som var engagerat i biståndsprojekt i Vietnam gjorde som vi. Vi skänkte alltså bort detta uppdrag till ett kanadensiskt konsultföretag, som nu utnyttjas av andra kanadensiska företag för att lägga rabarber på olika leveranser osv. till Bai Bang-projektet.

Jag vill till Kristina Svensson säga att jag har skrivit en reserapport. Det är sant att det finns oroande tecken i den politiska utvecklingen, men det är

just därför också oerhört viktigt att vi i Sverige upprätthåller kontakterna och påpekar dessa saker. Vår riksdagsgrupp skickade genom Bertil Måbrink och den andra gruppleadaren förra våren ett protestbrev till Vietnam om en gammal buddhistmunk som hade fängslats, och denne släpptes. Jag tror att man i Vietnam är mera känslig för kritik från våra båda partier. Man vet i Vietnam att vi hela tiden har varit solidariska med vietnameserna i samband med de terrorbombningar och andra illdåd som förekom under Vietnamkriget.

Jag har inte så mycket tid kvar för att replikera till Ian Wachtmeister, men jag vill gärna säga till honom: Lyft näsan över den svenska och västeuropeiska ankdammen! Åk till Vietnam, res runt i Bai Bang, diskutera med svenska företagsledare och företag om de saker som han här tar upp! Jag tror att Ian Wachtmeister skulle behöva det.

Anf. 51 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tycker att man ger uttryck för mycket stor okunskap och saknar helhetsperspektiv, om man dömer ut Bai Bang-projektet så som Ian Wachtmeister gjorde. När man skall bedöma utvecklingsprojekt måste man också ha ett tidsperspektiv. Förutom till pappersbruket som sådant och dess produktion kan man också se till utvecklingen av regionen, som är så oerhört viktig. Det hade tidigare i princip inte funnits någon sådan utveckling. Jag instämmer i rekommendationen om att åka dit.

Jag hade i mitt genmäle tänkt ta upp just det som har berörts i replikskiftet, nämligen vikten av att vi medverkar till normaliseringen av förhållandet mellan Vietnam och USA. Vi har gjort en bra insats när vi har arbetat för en låneavskrivning. Härigenom har Vietnam nu tillgång till IMF- och Världsbankslån.

Regeringen har ett oerhört viktigt ansvar för att i alla sammanhang i kontakterna med amerikanerna driva frågan om en normalisering. En sådan eftersträvas verkligen från vietnamesiskt håll. Jag tror att vi med vårt förtroendekapital på båda sidor verkligen har en viktig roll att spela i detta sammanhang.

Anf. 52 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag vill först upplysa dem som tror att jag behöver lämna ankdammen i Sverige om att jag har skrivit en bok om just ankdammen. Lönnroth kan vara lugn.

Däremot brukar jag inte låta skattebetalarna bekosta mina resor. På det viset är jag nog den som har kostat minst i den här församlingen, även en fullsatt sådan. Det tycker jag är rätt bra. Det görs många meningslösa resor.

När det gäller debatten om Bai Bang-projektet vill jag bara säga att svenskt näringsliv givetvis skall ta tillfället i akt. Jag är inte ett dugg orolig. Svenskt näringsliv är ganska bra på det. Det svenska näringslivets anseende i östra och sydöstra Asien är nog också betydligt bättre än vad den svenska politikens anseende har varit genom åren.

Jag tror inte att alla riktigt förstod vad jag tidigare talade om. Alf Svensson sade att han inte hade informationen uppdaterad. Det förstår jag mycket väl, eftersom det kom litet överraskande. Men frågan är utomordentligt allvar-

lig. Jag talar alltså om mycket uppseendeväckande rykten om att svenska representanter, och Sverige, har sett genom fingrarna med att hundratals amerikaner hölls kvar som straffarbete krigsfångar i områdena kring Bai Bang.

Vi kan ju själva tänka oss hur uppseendeväckande detta är i dag. Det är inte 70-tal. Det är nu i oktober 1993 som dessa frågor diskuteras i USA. Man är upprörd över detta, och man är inte alls särskilt förtjust i den vietnamesiska regimen. Det är rätt hårda tongångar.

Man kan ju göra en jämförelse med de tre svenskar som satt fångna i Irak. Det räckte för att vi skulle bli nog så upprörda.

Detta är alltså en viktig fråga. Jag hoppas vid Gud att dessa rykten inte är sanna, men det är illa nog att de finns. Det finns journalister som i dag 1993 jobbar med dessa rykten. Därför vill jag att biståndsministern hjälper till så att vi får de kontakter som behövs och kan höra de människor som var där. Dessa människor finns bl.a. i SIDA:s arkiv. Jag hoppas att Alf Svensson ställer upp på detta.

Anf. 53 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag vet inte om det är så mycket mer att tillägga. Men jag kanske skulle tala om att det kommer en komplett utvärdering av Bai Bang-projektet under budgetåret 1994/95. Den har SIDA gett konsulter i uppdrag att göra. Då kanske vi får tillfälle att återigen resonera om den här frågan.

Jag håller med Johan Lönnroth om att protektionismen är ett gissel. Jag önskar lika hett som någon annan att de problem som nu har seglat upp i Europa skall lösas så att det inte finns några låsningar i december när det gäller Gatt och Uruguayrundan.

Jag tycker också att det var litet märkligt att Sverige inte kunde få hantera det uppdrag som gick till det kanadensiska konsultföretaget. Men detta är, som sagt, historia.

Det var bra att Kristina Svensson nämnde vår satsning för att Vietnam skulle bli kreditvärdigt. Det är naturligtvis en mycket betydelsefull biståndspolitisk insats. Vi gick in med inte mindre än 80 miljoner tillsammans med en lång rad andra nationer, som gjorde stora insatser, för att Vietnam skulle kunna ty sig till IMF och Världsbanken.

Jag kan försäkra Ian Wachtmeister om att vi naturligtvis inte låter frågor av det slag som han talar om hänga i luften. Det vore utomordentligt oklokt. Såvitt jag har kunnat orientera mig nu känner man inte till ryktena. Ian Wachtmeister säger att de finns. Därför skall vi naturligtvis inte låtsas som om de inte finns. Det är alltid angeläget att man så långt man mäktar med reder ut sådana frågeställningar.

Anf. 54 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Först vill jag till Ian Wachtmeister säga att det cirkulerar många rykten. Det är klart att man skall undersöka alla. Jag måste dock, efter att ha rest runt ganska mycket i det här området, ärligt erkänna att jag har litet svårt att tro på dem. Men undersök dem gärna!

Jag träffade amerikaner i Vietnam. De var på något som man kan kalla botgöringsresa. Det var amerikaner som skämdes över den amerikanska po-

litik som fördes gentemot Vietnam. De var mer eller mindre där för att be om ursäkt. Inte minst var det många krigsveteraner som hade rest tillbaka till Vietnam. De ställde sig frågan: Vad kan vi göra för att man skall komma till rätta med de oerhörda orättvisor som den amerikanska politiken innebar för Vietnam?

Det politiska förtryck som fanns, och finns kvar, var till mycket stora delar ett resultat just av den amerikanska politiken och den isolering av Vietnam som den ledde till.

Till sist vill jag till biståndsmminister Alf Svensson säga att jag tycker att detta har varit en bra och positiv debatt. Jag vill bara en gång till motivera varför det är så viktigt att vi i Sverige behåller engagemanget, inte bara i Vietnam utan över huvud taget när det gäller biståndspolitik. Det har att göra med den gamla käpphäst som jag har talat om flera gånger i talarstolen, nämligen att man måste skilja mellan kapitalism och marknadsekonomi.

Som jag sade tillhör jag dem som bejakar utvecklingen mot marknadsekonomi, även i Vietnam. Men det är en helt annan sak än att bejaka alla de kapitalistiska avarter som nu väller in i form av bl.a. utländska företag som för med sig prostitution, korruption och spekulanter som inte är ute efter att åstadkomma produktiva insatser. De är i stället ute efter att tjäna snabba pengar på olika spekulativa och kortsiktiga projekt.

I Sverige finns, liksom i Vietnam, en jämlikhetstradition. Därför är det viktigt att vi har kvar vårt engagemang. Det handlar inte bara om svenskt bistånd. Det handlar också om att det för Sverige är av mycket stort värde att ha djupgående och goda relationer med Vietnam. Jag tror också att det är den bästa garantin för att processen med den politiska pluralismen, som förhoppningsvis litet långsamt är på gång, påskyndas.

Anf. 55 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Detta skall bara bli en kort replik.

Först och främst ber jag att få tacka Alf Svensson för hans beredvillighet att försöka klara ut mina frågor.

Sedan vill jag kommentera en annan sak. Johan Lönnroth säger att det cirkulerar många rykten. Därmed skulle en del kunna avfärdas. Men vi skall tänka på att dessa rykten inte framstår som obefogade för dem som hör ryktena från annat håll. Sverige, modell 1975, var nämligen ett land som på många ställen i världen ansågs vara ganska suspekt just när det gällde attityderna i Vietnam. Därför har man dessa misstankar. Därför tror man på dessa rykten som säger att svenskarna inte rapporterade vidare att amerikanska krigsfångar, i strid med alla krigslagar och andra lagar, hölls kvar där borta. Man tror att svenska sändebud såg genom fingrarna med detta. Det är allvarligt.

Jag hoppas att detta kan klarläggas. Det är viktigt att det görs. Först då kan vi säga att det är helt utrett och att detta inte är sant. Man kan dock förstå att det finns de som tror att det kan finnas ett och annat skelett i det svenska världssamvetets garderob.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1993/94:4 om Indonesien och Östtimor

Anf. 56 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Hans Göran Franck har i en interpellation ställt ett antal frågor till utrikesministern om Östra Timor. Interpellationen har i utrikesministerns frånvaro överlämnats till mig.

Jag kan först konstatera att en fråga om möjligheten av ett vapenembargo mot Indonesien, har besvarats av utrikeshandelsministern den 12 oktober. Denne konstaterade, att en positiv utveckling ägt rum i Indonesien och på Östra Timor, men att situationen, särskilt vad avser respekten för mänskliga rättigheter, knappast kunde betraktas som tillfredsställande. Regeringens bedömning var emellertid att Indonesien nu uppfyllde riktlinjernas krav för export av viss krigsmateriel. Sammanfattningsvis underströk utrikeshandelsministern att restriktivitet fortfarande råder i fråga om krigsmaterielexport och att konkreta regeringsbeslut endast kan fattas om någon export faktiskt blir aktuell.

Jag erinrar också om mitt eget svar samma dag på Ingbritt Irhammars fråga om Indonesien och de mänskliga rättigheterna, som i väsentliga avseenden behandlar regeringens syn på frågeställningar som berörs i Hans Göran Francks interpellation. Det gäller särskilt hans fråga om humanitärt bistånd för rättshjälp åt diskriminerade och förföljda. Jag nämnde i mitt svar till Ingbritt Irhammar särskilt det effektiva samarbete som bedrivs med Svenska Advokatsamfundet och att jag gärna skulle se ytterligare insatser om vi kunde finna lämpliga former för dessa. Jag anser därmed även Hans Göran Francks fråga på denna punkt vara besvarad.

Herr talman! Låt mig inledningsvis upprepa de grundläggande principer som bestämmer vår hållning i Östra Timor-frågan. Den svenska regeringen har aldrig accepterat Indonesiens annektering av Östra Timor. Vi har även sedan länge ställt oss bakom tanken på en folkomröstning i Östra Timor. Befolkningen på Östra Timor måste ges rätt att själv bestämma sin framtid. Sverige har med kraft markerat sitt avståndstagande från kränkningar av mänskliga rättigheter på Östra Timor. Det skedde med särskild skärpa efter massakern på demonstranter i staden Dili den 12 november 1991. Sverige var dessutom medförlagsställare till en resolution vid årets möte med kommissionen för de mänskliga rättigheterna som riktade allvarlig kritik mot Indonesien för övergrepp på Östra Timor.

Östra Timor är ett återkommande inslag i vår diplomatiska dialog med Indonesiens regering, liksom i FN. Senaste tillfället då vi direkt markerade vår ståndpunkt på hög bilateral nivå var vid kabinetssekreterare Lars-Åke Nilssons besök i Jakarta i slutet av förra veckan.

Vi stöder till fullo FN:s generalsekreterares ansträngningar sedan år 1982 att genom samtal mellan Indonesien och Portugal få till stånd en samförståndslösning om Östra Timors framtid. Jag finner de uttalanden som generalsekreterarens särskilde representant gjort efter det senaste mötet i New York uppmuntrande. Indonesien har bekräftat vikten av att uppfylla uppställda krav om mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Viljan att genom förtroendeskapande åtgärder förbättra atmosfären i samtalen ger hopp om fortsatta framsteg. Som ett tecken på värdet av internationell dia-

log kan man också tolka uppgifterna om minskningarna av indonesisk trupp på Östra Timor.

Låt mig i detta sammanhang nämna att jag i samband med FN:s världskonferens om mänskliga rättigheter som hölls i Wien i somras, sammanträffade med den indonesiske utrikesministern Alatas. Det samtal vi då hade handlade bl.a. om situationen för de mänskliga rättigheterna och kan enligt min mening betraktas som ett led i den konstruktiva bilaterala relation mellan våra båda länder som är eftersträvarsvärd.

Det är följaktligen genom en fortsatt dialog och stöd för fortsatta samtal under generalsekreterarens överinseende som jag tror att Sverige bäst kan verka för Östra Timors fred, demokrati och folkets rätt att självt bestämma sin framtid. Genom fortsatta kontakter med den indonesiska regeringen, vidmakthåller vi våra möjligheter att påverka indonesisk politik i Östtimor-frågan. Regeringen avser att fortsätta att på detta sätt verka för en fredlig lösning av problemet. Därmed anser jag mig ha besvarat Hans Göran Francks mer allmänna fråga.

Herr talman! Som framgår av vad jag nyss har sagt bygger vår dialog med Indonesien om Östra Timor på den allt bättre grundade förhoppningen att det finns ledande krafter i Indonesien som önskar åstadkomma en lösning av Östtimor-frågan som även det internationella samfundet kan respektera.

Jag är övertygad om att vidgade handelskontakter, liksom bilateralt samarbete över huvud taget, spelar en konstruktiv roll för att föra frågan framåt. För att kunna utveckla den ledande handelspolitiska roll som Indonesien spelar i Stillahavsasien-området, liksom för att inte undergräva det internationella anseende denna roll förutsätter, måste Indonesien vara uppmärksam på andra länders uppfattning i bl.a. frågor om mänskliga rättigheter. Av den anledningen vore det föga ändamålsenligt, ja det kunde snarare motverka sitt syfte, att, om jag förstått Hans Göran Francks fråga rätt, använda allmänna kreditrestriktioner som påtryckningsmedel för att öka respekten för mänskliga rättigheter i Indonesien. Att företa generella handelshindrande åtgärder gentemot en ledande representant för världens mest dynamiska tillväxtområde, där fritt handelsutbyte är en hörnsten, vore knappast i linje med svenska handelspolitiska principer och mål. Därmed anser jag att frågan om kreditrestriktioner är besvarad.

Herr talman! Hans Göran Franck har också frågat hur regeringen vill verka för att Indonesien ansluter sig till konventionen om de mänskliga rättigheterna och även tillämpar denna.

Att verka för ökad anslutning till gällande instrument, liksom för övervakning av tillämpningen, är en central del i svensk politik när det gäller mänskliga rättigheter. I FN:s generalförsamling och i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna är de nordiska länderna regelmässigt huvudförslagsställare till resolutioner som uppmanar alla stater som inte redan gjort det att ansluta sig till konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Sverige verkar också aktivt för att främja FN:s maskineri för att övervaka tillämpningen.

Även i våra bilaterala kontakter med olika länder är uppmaning om anslutning till mänskliga rättighetskonventioner en återkommande punkt. Vid

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

det besök i Indonesien som jag nämnde tog kabinetssekreteraren upp frågan.

Herr talman! Hans Göran Francks sista fråga gäller vilka åtgärder Sverige skulle vara berett att vidta för att timoresiska flyktingar skall få lämna Indonesien. Jag vill här fästa uppmärksamheten vid det repatrieringsprogram som pågår under Röda korsets ledning för timoreser som önskar lämna Indonesien. Sverige stöder på olika sätt Internationella röda korset i dess viktiga arbete.

Det bör ha framgått av vad jag sagt inledningsvis, att Sverige, alltsedan Indonesiens annektering av Östra Timor år 1975, tillmätt Östra Timor-frågan stor principiell vikt och fortsätter att göra det. Det bör också ha framgått av mitt svar på Hans Göran Francks frågor att vi tror att en fredlig lösning av frågan bäst främjas av fortsatta nära förbindelser med ett Indonesien, som vi, trots meningsskiljaktigheter, har ett betydande mått av samsyn med i viktiga internationella frågor.

Anf. 57 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret, men är inte nöjd med att regeringen aviseras att tillstånd kan lämnas till ny vapenexport till Indonesien. Inte heller får jag något tillfredsställande svar på frågan om tillbakadragande av indonesiska trupper från det ockuperade och numera annekterade Östtimor.

Den svenska regeringen är beredd att exportera nya vapensystem till Indonesien. Det framgick, som Alf Svensson nämnde, av statsrådet Dinkelspiels inlägg här i kammaren för en tid sedan. Ulf Dinkelspiel sade då att man "nu gör bedömningen att Indonesien kan komma i fråga även för viss annan materiel".

Anledningen till att jag inte anser att det kan komma i fråga är att det förekommer allvarliga och omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Indonesien och i Östtimor. Dessutom rör det sig om en konflikt-härd där det finns risker för den fortsatta fredliga utvecklingen.

Jag anser att regeringen gör en alltför ljus bedömning av situationen. Den står inte i överensstämmelse med rapporterna från FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och inte heller med vad vissa frivilligorganisationer har sagt efter undersökningar på plats.

Dessutom vill jag tillägga att iakttagelserna i dessa rapporter väl överensstämmer med mina egna iakttagelser från besök i Indonesien och Östtimor.

Ulf Dinkelspiel pekade i riksdagsdebatten på att Indonesien påbörjat en nedtrappning av "den militära närvaro som inleddes 1975".

Det har förekommit mycket motsägande och oklara uppgifter om tillbakadragande av de indonesiska trupperna. Ett faktum är att det i dag finns minst tio bataljoner där. Amerikanska källor säger att det kan röra sig om 14 000–15 000 trupper i Östtimor. Gång på gång har man talat om tillbakadragande. Faktum är dock att dessa löften inte har hållit.

Man har talat om tillbakadragande av vissa trupper, men samtidigt vet vi att i den mån trupper dras tillbaka ersätts de av territoriella trupper från säkerhetstjänsten.

Medan den svenska regeringen anser att situationen är bättre vad gäller mänskliga rättigheter, görs andra värderingar exempelvis av USA. Från

USA har aviserats att anslag för militärutbildning och försäljning av stridsflygplan till Indonesien skall stoppas på grund av brott mot mänskliga rättigheter. Regeringen har därför fel när den påstår att dessa ställningstaganden inte har gjorts. Förslaget har antagits av senatens utrikeskommitté den 8 september, men ännu inte lagts fram i senaten.

Nya beslut om vapenexport till Indonesien är därför mot denna bakgrund inte försvarliga. Jag uppmanar regeringen att inte besluta om några nya krigsmaterielleveranser till Indonesien så länge allvarliga kränkningar består. Vad är statsrådets svar på detta?

Statsrådet Svensson talar om att han haft samtal med den indonesiske utrikesministern Alatas. Det hade även vi svenska riksdagsledamöter vid besöket i Jakarta. Jag undrar om statsrådet kan redovisa några konkreta tillmötesgåenden ifrån utrikesministern i fråga om mänskliga rättigheter.

Av särskilt intresse är:

- om statsrådet Svensson krävde att motståndsledaren Gusmao skulle frigges
- om begäran om amnesti för politiska fångar och arresterade begärdes
- om statsrådet tog upp frågan om benådning av ett antal dödsdömda som suttit i dödscell i 28 år
- om det utbredda bruket av tortyr och annan brutal behandling berördes
- om bristerna i möjligheterna att bilda politiska partier togs upp
- om man behandlade yttrande- och tryckfriheten
- om rätten att bilda en fri och oberoende fackförening behandlades.

Europarådets ordförande, österrikiske utrikesministern Alois Mock, besvarade för en tid sedan en fråga av mig i Europarådet med att han krävde Gusmaos omedelbara frigivning. Det behövs enligt min mening en stark press på den indonesiska regeringen. Det är den pressen jag efterlyser. Det räcker inte med dialog.

Anf. 58 MARTIN NILSSON (s):

Herr talman! Det svar vi fått från statsrådet Svensson tyder, tycker jag, på flera saker – dels det Hans Göran Franck var inne på när det gäller vapenexporten och dels det brott en sådan export skulle utgöra mot de riktlinjer riksdagen antagit för svensk vapenexport och den lagstiftning i frågan som finns.

Det är inget tvivel om faktum – och det medger också statsrådet Svensson i sitt svar – att situationen i Indonesien och på Östra Timor knappast kan betraktas som tillfredsställande när det gäller mänskliga rättigheter.

Detsamma gäller förstås också i fråga om interna konflikter och den militära oro som finns i området.

Jag skulle vilja ställa en fråga till statsrådet Svensson. Kan vi få bekräftat här i kammaren att det inte har skett någon export av vapen till Indonesien? Det har t.ex. i Nerikes Allehanda den 14 oktober kommit otstridande uppgifter från ledamöter i den rådgivande nämnden, som uttalar stor tveksamhet kring det regeringen tidigare meddelat.

I vilket fall som helst har regeringen nu i sitt svar i den frågestund som ägde rum här den 12 oktober klart deklarerat att det nu är grönt ljus för nya vapenexportleveranser till Indonesien. Men det är ett brott mot vad riksdä-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

gen har bestämt. Den saken kommer konstitutionsutskottet att få anledning att granska närmare.

Det finns en rad andra frågor som Hans Göran Franck tog upp i svaret som är i sig anmärkningsvärda, men som jag inte tänker gå in närmare på. Jag tänkte inrikta mig på ett område till.

Regeringen skall självklart hållas räkning för att man i alla fall försöker poängtera att Sverige inte är nöjd med situationen i dag. Men när man beskriver utvecklingen som positiv och säger att det håller på att bli så mycket bättre, skulle jag vilja be statsrådet exemplifiera. På vilka punkter har det blivit bättre i Indonesien, socialt och ekonomiskt, på sistone?

Vi vet, exempelvis, att barnadödligheten i Östra Timor i dag är världens högsta. Vi vet att respekten för mänskliga rättigheter, enligt sammanställningar av FN och Amnesty International, ligger i nivå med den i Nordkorea och andra föga demokratiska länder.

Men det som jag tycker är mest häpnadsväckande är att statsrådet hävdar att det inte finns anledning att sätta in allmänna kreditrestriktioner. Det innebär att svensk utrikespolitik begränsar sig till att enbart handla om att i FN driva frågor, ta upp förhandlingar osv. Det är en väldigt viktig del i den allmänna utrikespolitiken. Men faktiskt har svensk utrikespolitik också ägnats åt att göra påtryckningar på andra länder eller använda ekonomiska styrmedel.

Regeringen kom till makten bl.a. på kravet att man skulle kämpa för mänskliga rättigheter i utrikespolitiken och biståndspolitiken. Jag är därför litet förvånad över att man inte vill eller förmår att ta itu med detta kraftigare än man gör.

Jag måste fråga statsrådet om Sverige har rest frågan om mänskliga rättigheter i samband med Nordiska utvecklingsfondens kreditgivning. Den frågan borde statsrådet besvara.

Mer allmänt: Vad anser statsrådet om att använda ekonomiska påtryckningsmedel för att hävda de mänskliga rättigheterna? Skall man i fråga om mänskliga rättigheter nöja sig med att först förhandla och diskutera, sedan konstatera – vilket är fallet med Indonesien – att Indonesien inte vill förändra sig på den punkten utan fortsätter förtrycket av de mänskliga rättigheterna, och sedan bara kallt acceptera detta?

Jag tycker att svensk utrikespolitik borde vara tuffare, hårdare och stå upp för de mänskliga rättigheter vi slåss för här i landet.

Tyvärr kan jag inte säga att regeringen hittills har gjort det i sin politik. Statsrådet skall få en chans att övertyga oss om motsatsen.

Anf. 59 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill också delta i denna debatt, inte minst eftersom jag själv var med i den grupp som var nere i Indonesien och Östtimor nyligen. Vi blev mycket förskräckta över den totala kontroll som framför allt befolkningen på Östtimor lever under. Det fick vi omvittnat inte minst från kyrkans representanter. Vi träffade Vatikanens sändebud i Jakarta som sade att den situation som råder för östtimoreserna i dag är oacceptabel.

Vi träffade också biskop Belo i Östtimor. Han beskrev situationen som att folket sitter i ett fängelse.

Vi kunde se hur det totala förtrycket rådde på Östtimor.

Därför är det märkligt att regeringen nu säger att man tycker att det har blivit bättre och att man nu kan tänka sig att sälja mera vapen till Indonesien.

Jag skulle också vilja ta upp Ulf Dinkelspiels formulering i den debatt jag hade med honom den 12 oktober. Han sade att regeringen efter att ha hört den rådgivande nämnden nu gör bedömningen att Indonesien kan komma i fråga för leverans även av viss annan materiel.

Jag undrar om Alf Svensson har varit med om att besluta att det nu skall vara öppet för att sälja nya vapensystem till Indonesien. Har beslutet fattats på ett regeringsammansträde? Är beslutet utrikeshandelsministerns eller är hela regeringen med på detta?

Det finns mycket att önska i fråga om mänskliga rättigheter. Regeringen säger nu att den sociala och ekonomiska utvecklingen har blivit bättre och därför ser regeringen positivt på situationen. På något vis använder regeringen samma begrepp som Indonesien självt gör i och med att man vill att mänskliga rättigheter skall gälla just social och ekonomisk utveckling. Men mänskliga rättigheter handlar inte bara om det. Det handlar också om individuella rättigheter. Hans Göran Franck redogjorde för övergrepp, t.ex. tortyr och slumpmässiga häktningar. Det finns en rad exempel på hur Indonesien bryter mot FN:s konvention om mänskliga rättigheter. Därför anser jag att regeringen inte bara kan se på social och ekonomisk utveckling.

I fråga om social utveckling tog Martin Nilsson upp frågan om barnadödlighet. Jag skulle vilja ta upp en annan sak som Unicefs representant på Östtimor har berättat. Det råder stor dödlighet bland mödrar i samband med förlossningar. Här behöver det göras en biståndsinsats. Det är något som jag kan återkomma till i ett annat sammanhang. Det här pekar på att den sociala utvecklingen absolut inte är bra på Östtimor.

Frågan om mänskliga rättigheter gäller hela Indonesien. Det finns inte någon yttrandefrihet, det råder censur för tidningar, man får inte trycka eller säga vad som helst. För några år sedan fick man inte ens tala om mänskliga rättigheter. Brutala övergrepp sker på Östtimor, Aceh, norra Sumatra och Västpapua. Där finns rörelser som agerar för självständighet men som slås ned på ett brutalt sätt.

Jag hoppas att även demokrati skall vara vägledande för vårt bistånd och bedömningen av vapenexporten. Där finns också mycket att önska. När det gäller den politiska demokratin framgår det att 100 platser av 460 i parlamentet besätts av militärer. Dessutom finns det många militärer bland de övriga. Om någon inom de godkända partierna vågar ha en annan uppfattning lyfts denne ut ur parlamentet. Det finns inte heller någon politisk demokrati i Indonesien.

Jag är mycket förvånad över den bedömning som görs av regeringen. Jag tycker att det är särskilt anmärkningsvärt att regeringen är beredd att exportera fler vapen och nya system och bryta den linje man hittills har haft. Det är en kursändring. Regeringen ger i så fall helt felaktiga signaler om stödet för den demokratiska utvecklingen i världen och respekten för mänskliga rättigheter. Det är att ge helt felaktiga signaler om regeringen tänker sig att sälja fler vapen till Indonesien.

Anf. 60 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag har inte svårt att hålla med om det som har sagts här från flera håll. Det finns mycket att önska beträffande MR-situationen i Indonesien. Men det kan vi säga om i stort sett de flesta av de interpellationer jag har att besvara i dag. Vi diskuterade nyligen Vietnam. Vi kan säga samma sak där. Det finns oerhört mycket att önska när det gäller MR-situationen i Vietnam.

Men jag använder mig inte av detta som argument för att man inte skall ligga i och förbättra situationen i Indonesien. Jag bara säger att vi får försöka hålla oss någorlunda konsistent till situationen i Asien. Det finns oerhört mycket att önska på de flesta håll i världen där Sverige har ett biståndsen-gagemang. Men som ni väl vet är vårt biståndsen-gagemang svagt i Indonesien. Det här är inget försvar, det är bara en viss enkel önskan om att jag vill möta samma upprördhet också när andra länder är på tapeten.

Jag tycker att vi skall våga säga om Indonesien att det ändå går åt rätt håll. Det finns en viss vilja att lyssna och att inrikta sig på att etablera en respekt för mänskliga fri- och rättigheter och demokratisering i Indonesien – något som vi enträget har strukit under.

Jag har tidigare sagt att Sverige reagerade kraftfullt mot den massaker på civila som ägde rum på Östra Timor den 12 november 1991. Redan den 13 november gjordes ett uttalande där händelserna starkt fördömdes. Den 20 november gjordes en gemensam nordisk démarche i ärendet. Vi krävde vidare hos den indonesiska regeringen att den utlovade undersökningen skulle ske snabbt, grundligt och opartiskt samt att rättsliga åtgärder skulle vidtas. En indonesisk undersökningsrapport förelades, och vi tog med intresse del av den. Svenska UD gjorde bedömningen att rapporten redovisade händelseförloppet, visade god vilja och gick längre i sina slutsatser än vad man hade räknat med.

Det finns likväl mycket övrigt att önska. Vi har frågorna om krigsmateriel. Jag tycker ärligt att dessa frågor är något av det svåraste vi har att hantera. Det finns en rådgivande nämnd. Partierna finns med. Varje parti som här har kommit till tals har representanter i nämnden. De rekommenderar ett eller annat. När det gäller exporten av krigsmateriel är de två tyngsta posterna marina luftvärnspjäser. De levererades, så vitt jag känner till, i början av 80-talet. Från slutet av 80-talet och framöver har det rört sig om reservdelar, ammunition och underhållsutrustning till tidigare levererade system. Där finns det, såvitt jag känner till, principer som man är mer eller mindre pliktig att försöka hålla sig till om inte något alldeles extra händer.

Det som utrikeshandelsministern sade som svar på en fråga var en bedömning. Sedan får man se när önskemålen kommer om nya vapensystem vad den rådgivande nämnden säger. Jag känner ärligt inte till att något sådant system är under avhandling just nu. De är möjligt att det är det, men jag känner inte till det. Jag bara presenterar min kännedom om frågan, och den är alltså noll.

Indonesien är ingen naturligt sammanhållen statsstruktur. Landet består av närmare 200 folkslag och ett uppsplittrat territorium på över 13 000 öar. Vi vet att det här finns vad vi kan kalla centrifugala krafter och att de är starka. Den nationalism som kännetecknat landet i samband med och efter

självständigheten är ett uttryck för stark fruktan för en multiplikativ och explosiv effekt av separatistiska strömningar. Jag tycker ändå att vi skall våga lägga detta i vågskålen och erinra om detta.

Jag tror att ett uppsplittrat Indonesien skulle destabilisera den viktiga regionen. Därför är det politiskt önskvärt att problemet med Östra Timor får en stabil lösning. Det är i samband med handelsrelationer, i samtal med och genom påtryckningar på Indonesiens regering som vi kan få dem att inse och förstå att om de vill spela den roll de gärna vill – och som de är i färd med att spela i denna region – kommer vi inte att acceptera att de inte visar på en kraftfullare utveckling när det gäller respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna. Men jag tror inte att den rätta vägen för att främja mänskliga fri- och rättigheter skulle vara den typ av restriktioner som Martin Nilsson tydligen vill förorda.

Anf. 61 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Statsrådet sade att det sker brott mot mänskliga rättigheter i många länder i den här delen av världen. Det är jag inte helt omedveten om. Beslutet att ge krediter till Kina har sänkt hela nivån när det gäller de krav som skall ställas på mänskliga rättigheter. Det beklagar jag verkligen. Det är svårt att därefter tala om en konsistent hållning. Enligt mitt sätt att se på saken kan man i så fall i princip strunta i det här med mänskliga rättigheter.

Det som är speciellt vad gäller Indonesien och Östtimor är att Indonesien ockuperade Östtimor år 1975 och att den ockupationen inte är accepterad. Inte heller Sverige har accepterat den. Situationen här kan faktiskt liknas med när Irak ockuperade Kuwait. Då blev det en stor reaktion. På samma sätt måste man reagera nu. Det är inte rätt att då säga att det går i rätt riktning därför att man kan sälja mer vapen.

Det sades här även att Östtimor får en stabil lösning. Vad är en stabil lösning? Är det integration? Alf Svensson talade också om faran för separatism. Men det är ju inte accepterat att Östtimor ingår i Indonesien. Det är ett fåtal länder, bl.a. USA, som accepterar det. Det är i varje fall inte den svenska hållningen hittills. Jag hoppas att vi inte skall göra en kursändring på det planet. Situationen är en annan, och då måste man också försöka trycka på på ett annorlunda sätt.

Anf. 62 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Alf Svensson svarade inte mig på de mycket precisa frågor som jag både ställt i interpellationen och preciserade här i kammaren om vad han fått ut av samtalen med den indonesiske utrikesministern. Hade utrikesministern på någon av de av mig uppräknade punkterna givit ett konkret positivt besked? I så fall tycker jag att statsrådet skall nämna det.

Vid de kontakter som vi hade både med utrikesministern och med den indonesiska pool-chefen – framför allt med den sistnämnda – var svaren mycket nedslående och negativa när det gäller framstegen på de mänskliga rättighetsområdet.

Alf Svensson vacklar något när det gäller vapenexporten. Är det så, att Alf Svensson delar den uppfattning som kommit till uttryck i det ameri-

kanska senatsutskottet? I senatsutskottet ställer man sig avvisande till ytterligare vapenleveranser till Indonesien – det gäller även på utbildningsområdet i militärt avseende – innan de konkreta framstegen gjorts. Jag vill ha svar av Alf Svensson på om det hade gjorts några framsteg i det avseendet.

Tillbakadragandet av indonesiska trupper är en viktig fråga. Det är bra att regeringen säger att man inte accepterar annekteringen. Men, då undrar jag: Delar Alf Svensson min uppfattning att de indonesiska trupperna skall dras tillbaka från Östtimor?

Slutligen: Frågan om dödsstraff är också viktig. Har Alf Svensson samma uppfattning som jag har och som Alois Mock framförde i Europarådet att Gusmao omedelbart bör frigges?

Anf. 63 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det finns så att säga två skolor när det gäller hur Sverige skall agera visavi de länder som kränker mänskliga fri- och rättigheter. Jag vill gärna nämna det eftersom Ingela Mårtensson – jag uppfordrade väl henne till det – drog in Kina i sammanhanget.

Jag respekterar dem som har en annan uppfattning, men jag tror att man kommer längst om man har öppna fönster och försöker vara på talefot med den här typen av regimer.

När både Bengt Westerberg och jag har intervjuat dissidenter och frågat efter deras syn på saken har vi fått svaret: Se till att ni är på talefot och har kontakter med vårt land.

Vi har inte accepterat ockupationen. Det måste i rimlighetens namn har framgått av det som jag har sagt tidigare. Vi hoppas på en folkomröstning, och vi tycker oss se vissa ljusglimtar i det arbete som sker från generalsekretarens sida.

Hans Göran Franck har frågat mig mycket konkret om vad som togs upp med utrikesminister Ali Alatas. Naturligtvis togs frågan om östra Timor upp. Det togs upp krav på att ockupationen skall upphöra. Om ockupationen upphör, innebär det ju att trupperna dras därifrån. Att detta måste ske håller jag helt och hållet med Hans Göran Franck om. Att Gusmao, precis som den österrikiske utrikesministern Alois Mock har sagt, borde frisläppas är vi helt överens om.

Förslaget om vapenembargot som lagts fram från amerikanskt håll lär enligt senator Feingold vara tillbakadraget och inte längre ligga på senatens bord. Det är den information som jag har fått.

Herr talman! Jag hoppas att jag inte uppfattas som att jag förfäktar någon annan ståndpunkt än att allt skall göras för att främja mänskliga fri- och rättigheter i svensk utrikespolitik. Jag uppfattar det själv vara en styrka när jag får tillfälle att ta till orda vid exempelvis bilaterala möten med utrikesminister Ali Alatas eller i andra sammanhang att understryka att respekten för mänskliga fri- och rättigheter är fundamental och utomordentligt angelägen i svensk bistånds- och utrikespolitik.

Men jag tror också att vi kan vara överens om att vi dess värre många gånger måste nöja oss med att åse de små stegen åt rätt håll och försöka knuffa bl.a. regeringar åt rätt håll. Ingen önskar väl mer än någon annan att få se de mänskliga fri- och rättigheterna respekterade runt om i världen. Det

är i arbetet att se att det går åt rätt håll som vi hör hemma. Vi bör nog också tillägga att vi är väl medvetna om att vi aldrig kommer att nå riktigt ända fram.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 64 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag är trots allt nöjd med att Alf Svensson i ett sent stadium har uttryckt att han delar min uppfattning om att de indonesiska trupperna skall dras tillbaka från Östtimor. Jag tycker också att statsrådet gjorde ett bra uttalande om frigivningen av Gusmao, vilket jag värdesätter.

Frågan om vapenexporten kommer att bevakas intensivt. Det är mycket viktigt att ingen överträdelse av riktlinjerna sker, eftersom det är alldeles klart, enligt min mening, att det för närvarande rör sig om allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

De framsteg som uppnåtts i Indonesien är alltför små. Det bästa uttrycket för hur dåligt beställt det i grund och botten är, är att Indonesiens regering fortfarande vägrar att godkänna, underteckna och ratificera den internationella konventionen om mänskliga rättigheter. Det gör den regeringen inte bara för att de har vissa formella synpunkter på konventionen utan därför att den i grunden anser att det rör sig om en utländsk inblandning i landets inre angelägenheter. Och det vill företrädarna för regeringen inte gå med på.

Det är också förklaringen till att framstegen är så små. Därför måste det göras de mest starka påtryckningar i detta fall. Jag har för min del ingenting emot en dialog – jag åkte själv dit av den anledningen. Jag anser att det skall föras en dialog både med regeringen, med parlamentariker och med oppositionen. Det är viktigt.

På grund av det hårdnackade motståndet mot att göra verkliga framsteg på de centrala punkter som jag har tagit upp, måste man å andra sidan också utöva en press på dem – det räcker inte bara med en dialog. Det kan ske i olika former, men framför allt skall det inte göras nya vapenleveranser.

Till slut tycker jag att det är viktigt att säga klart ifrån när det gäller förhandlingarna i Förenta nationerna, som generalsekreteraren vällovligt har tagit initiativ till, att det inte räcker med en diskussion mellan honom, Portugals och Indonesiens utrikesministrar. Det östtimoresiska folket skall givetvis vara representerat där. Jag hoppas att regeringen verkar för det. Jag skulle önska att Alf Svensson i ett avslutande inlägg samtyckte till det.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1993/94:8 om biståndet till Eritrea

Anf. 65 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Eva Johansson har frågat mig om jag är beredd att, tillsammans med invandrarministern, söka andra lösningar på repatrieringsfrågan som inte straffar hela det eritreanska folket i form av minskat bistånd, om det finns några faktorer som talar för att regeringen i strid med riksdagens beslut bör minska stödet till återuppbyggnaden av Eritrea och om det finns anledning att utfärda liknande hot mot andra länder. Eva Johansson ställde

frågan om återvändandestöd även i våras, och då var det statsrådet Friggebo som svarade.

Jag vill inledningsvis göra vissa klarlägganden. Vi talar här om 400–600 personer av eritreanskt och etiopiskt ursprung. Majoriteten av dem har av Statens invandrarverk och Utlänningsnämnden bedömts att inte ha tillräckliga skäl för att få asyl och skall därför avvisas. En mindre grupp har dömts till utvisning efter avtjänat fängelsestraff. Jag pratar alltså inte om de omkring 13 000 etiopier och eritreaner som har uppehållstillstånd i Sverige.

Den svenska regeringens ståndpunkt vad gäller återvändande och återbördande utgår från internationell rätt. Den rätten utgör grunden för hur stater bör uppträda mot varandra. Enligt denna kan inte en stat vägra att ta emot sina egna medborgare – oavsett om de återvänder frivilligt eller inte. Detta är en grundläggande princip i umgänget stater emellan. Denna rättsprincip tillämpar således Sverige gentemot alla länder – oavsett om landet är fattigt eller rikt, nytt eller gammalt. Det gör även andra länder i Norden, i det övriga Europa och i USA. Därmed anser jag mig ha besvarat Eva Johanssons tredje fråga.

Jag är väl medveten om att situationen i Eritrea är svår. Landets ekonomi är slagen i spillror efter det 30 år långa inbördeskriget. Jag håller således med Eva Johansson om att det finns starka skäl att stödja det nybildade landets utveckling och strävan mot demokrati. Sverige har också sedan ett par år tillbaka regelbundna kontakter med Eritreas nya ledare. Jag är förhoppningsfull om att vi tillsammans skall finna de rätta formerna för ett breddat biståndssamarbete nu när landet är självständigt. Jag ser stora möjligheter för Eritreas folk, ett folk bestående av kristna och muslimer vilka sida vid sida kämpat för landets självständighet. En sådan gemenskap över trosgränserna är näst intill unik i regionen, och jag hoppas att Eritrea kan tjäna som förebild för grannländer såsom Sudan. Jag ser stora möjligheter till ett bättre liv för Eritreas folk.

Sverige stöder Eritreas väg mot demokrati och en bättre ekonomi på flera sätt. På uppdrag av regeringen inledde SIDA budgetåret 1992/93 ett biståndssamarbete med eritreanska myndigheter som omfattar ett mer långsiktigt stöd till energisektorn och den statliga förvaltningen. Utöver detta kommer ett mer kortsiktigt stöd till återuppbyggnad genom svenska och internationella organisationer samt stöd till demokratisering och mänskliga rättigheter, bl.a. folkomröstningen om självständighet i våras. Därutöver har SAREC ett samarbete med universitetet i Asmara. Eritreaner har vidare deltagit i kurser om bl.a. mänskliga rättigheter, arrangerade av BITS. Flera svenska enskilda organisationer är verksamma i landet. Rädda barnen, Lutherhjälpen, Evangeliska fosterlandsstiftelsen och Diakonia är några exempel.

Vi skall inte heller glömma FN:s viktiga arbete. Sverige har bl.a. bidragit till Unicefs verksamhet. Under de två senaste budgetåren, dvs. 1991/92 och 1992/93, har Sverige avsatt sammanlagt 123 miljoner kronor till Eritrea. Genom dessa insatser stärker vi Eritrea och underlättar därigenom för eritreanska medborgare att återvända.

Sverige för alltid en dialog med mottagarländerna för att lyfta fram de frågor vi anser vara viktiga. Främjande och skydd av mänskliga rättigheter är

en central del i svensk utrikespolitik. Denna centrala roll motiveras av en i det svenska samhället djupt förankrad humanitär övertygelse. Vikten av respekt för de mänskliga rättigheterna och en samhällsutveckling i demokratisk riktning är ett av de kriterier som styr bedömningen när vi diskuterar tilldelning av biståndsmedel. Därvid är respekt för internationell rätt en självklarhet.

Med detta som utgångspunkt vill jag besvara Eva Johanssons två första frågor.

Det är min fasta förhoppning att Eritrea delar den principiella inställning som Sverige har vad gäller umgänget mellan länder, och som också styr frågor som rör återbördande. Vi avser således fortsätta diskussionerna med Eritrea i syfte att nå fram till en tillfredsställande lösning beträffande de personer som, av de skäl jag inledningsvis redogjorde för, har avvisats och utvisats från Sverige men som fortfarande befinner sig i landet. Vi vill inte göra någon direkt eller omedelbar koppling mellan den nu aktuella frågan och det pågående biståndssamarbetet med Eritrea, men jag vill inte undanhålla Eva Johansson min uppfattning att det är en besvikelse att en lösning ännu inte kommit till stånd. Från svensk sida anser vi det naturligt och angeläget att alla stater respekterar de regler för mellanstatligt umgänge som finns. Jag är övertygad om att man på eritreanskt håll förstår att vårt samarbete i längden gynnas därav.

Anf. 66 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka biståndsministern för svaret på min interpellation.

Det är glädjande att biståndsministern nu så tydligt tar tillbaka sitt hot om att dra ner biståndet till Eritrea.

Det problem som onekligen har uppstått, med ett antal personer som vistas i Sverige utan att ha uppehållstillstånd, måste kunna lösas på andra sätt än att Sverige tar till brösttoner.

I Eritrea, som inte bara är ett av världens fattigaste länder utan också ett av de nyaste, har regeringen och folket ställts inför mycket svåra uppgifter, som omedelbart måste finna en lösning.

Det gäller livsmedelsförsörjningen. Både långa torrperioder och kriget har förhindrat att markerna har odlats under en lång period.

Transportkapaciteten måste byggas upp.

Problem med energiförsörjningen är ett stort hinder för utvecklingen av både industri och annan verksamhet.

Utbildningsväsendet måste byggas upp från grunden igen för att ge elementära kunskaper i att läsa och skriva, både för barn och för vuxna, och dessutom för att ge de högre kunskaper som krävs för en industriell och samhällelig utveckling.

Till detta och mycket annat kommer kravet på en övergång från det kaos som kriget förde med sig till ett demokratiskt samhälle, med alla de funktioner som vi förknippar med demokrati, bl.a. en administration och ett tillförlitligt befolkningsregister.

Allt detta pågår i Eritrea, med stöd bl.a. från Sverige.

Om det vore så att den eritreanska regeringen hade sagt sig vara ointresse-

rad av att ordna frågan om pass och medborgarskap och därmed bringa reda i återvändandefrågan för de personer som vi diskuterar, skulle jag ha accepterat att Sveriges biståndsminister hade höjt rösten. Men så är det ju inte. De jobbar för högtryck med detta.

Flyktningåtervändandet är en prioriterad fråga i Eritrea. En mycket stor del av de eritreaner som tvingades fly från landet under kriget lever i dag under mycket svåra förhållanden i flyktingläger i Sudan. Detta känner biståndsministern till. Från Eritreas sida har man prioriterat deras möjligheter att komma tillbaka till Eritrea. Det gäller både att ordna de mer formella angelägenheterna men framför allt att ordna de praktiska förutsättningarna, i form av bostäder, odlingsbar mark och deras försörjning.

Vi var många som reagerade mot att biståndsministern för några veckor sedan faktiskt framförde hot mot Eritrea om minskat bistånd, om Eritrea inte tog emot de personer som vistas i Sverige och som har eritreansk bakgrund. De personer det gäller kom hit under kriget men hann inte få sina asylansökningar behandlade innan kriget tog slut. Allt talar för att de annars skulle ha fått uppehållstillstånd. De har alltså levt i Sverige nu under minst två och ett halvt tre år.

Jag delar naturligtvis uppfattningen att det nu inte finns skäl för asyl. Men Sverige kanske kunde visa något av det tålamod som Alf Svensson talade sig varm för för några minuter sedan i fråga om Östtimor, att vi skall nöja oss med de små stegen åt rätt håll också i detta fall. Här är det inte fråga om att det inte görs någonting, utan det arbetas. I Eritrea har man i fråga om mänskliga rättigheter och demokrati faktiskt tagit ganska rejäla kliv framåt i utvecklingen på en kort tid.

Det är därför angeläget att få veta om biståndsministern är beredd att redovisa hur Sverige kan bidra till att den nuvarande akuta situationen kan lösas på ett humant sätt? Det är detta frågan handlar om, inte om alla de eritreaner som har uppehållstillstånd. Dem har jag över huvud taget inte berört i min interpellation.

Biståndsministern nämner i sitt svar en frågedebatt som jag hade med invandrarministern i våras om återvändandestödet för eritreaner som har uppehållstillstånd. Jag vill minnas att invandrarministern närmast verkade vara dåligt insatt i vad som händer i regeringen och vilka planer som finns.

Jag får intrycket att den här frågan bollas mellan invandrarministern och biståndsministern. Det här kunde vara rätt tillfälle att åtminstone få reda på var bollen ligger nu när det gäller repatrieringsstöd för eritreaner som har uppehållstillstånd. Kan Sverige tänkas gå in i ett samarbete, likt det som t.ex. Tyskland lär ha med Eritrea eller likt det som vi en gång i tiden utvecklade med Chile, när det var aktuellt?

Till sist: Jag delar biståndsministerns uppfattning att Sverige skall verka för att reglerna för det mellanstatliga umgänget respekteras. Jag tror att vi bäst gör det genom att erbjuda stöd i form av kunskaper, erfarenhetsutbyte och naturligtvis ren materiell hjälp. Det hjälper föga att säga till den som svälter i brist på mat att han borde äta.

Anf. 67 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är faktiskt litet bekymrad över att Eva Johansson inte med litet större emfas understryker nödvändigheten av att Eritrea nu tar sitt

ansvar och börjar leva upp till vad internationell lag kräver. Det här handlar sannerligen inte om att Sveriges regering i ett huj har försökt övertyga eritreanerna om att det är en självklarhet att acceptera vad alla andra länder får acceptera. I två år har vi diskuterat denna fråga med Eritrea, med EPLF-kontoret och senare med företrädare för regeringen. Det är en nödvändighet för Eritreas egen skull. Man binder ris åt egen rygg, tro mig! Det gäller inte bara relationerna mellan Eritrea och Sverige. Det gäller också relationerna mellan Eritrea och rader av västeuropeiska stater och för den delen andra stater.

Jag är oerhört glad över att det finns ett stort engagemang för Eritrea. Jag tror att Eva Johansson och jag har resonerat kring Eritreafrågan tidigare här och kunnat vara helt överens om att vi skall ställa upp och engagera oss. Det har inte heller från min sida handlat om att beröva Eritrea något bistånd. Det har inte handlat om hot, även om det kanske i någon tidningsartikel kunde presenteras som så. Det har handlat om en mycket bestämd vilja att övertyga Eritrea om att man måste acceptera internationell lag. För jag vet inte vilken tingens ordning som skulle infinna sig om man inte börjar göra det.

Som jag sade i mitt svar handlar det inte om stora grupper eritreaner utan om en grupp på 400–600. Vi hade ett fall, låt oss erinra oss det, då en person som skulle utvisas till Eritrea hade varit i Kronobergshäktet i elva månader, om jag inte minns fel. Det finns alltså fler fall, låt vara av inte så allvarlig art. Hur skulle det te sig om den ena nationen efter den andra skulle säga: Vi bryr oss inte om den här typen av internationell lagstiftning. Vilka skulle vi då våga släppa in i vårt land? Till vilka länders medborgare skulle vi kunna säga: Ni får komma över vårt lands gränser. Nej, en förutsättning för att relationer länder emellan skall fungera är att ländernas medborgare får komma tillbaka till sitt land.

Det handlar alltså inte om att det är svårt att få pass eller något sådant. Inte ens sådan handling behövs för att man skall få komma in i sitt hemland som medborgare.

Det tyska återvändandestödet nämndes. Det är knappast relevant i den fråga som vi nu diskuterar. Återbördandet av personer som inte har rätt att stanna i Sverige är en annan kategori. Det tyska programmet riktar sig till eritreanska experter inom olika områden som har uppehållstillstånd i Tyskland och som väljer att återvända till Eritrea.

Vi skall se till att hjälpa Eritrea på fötter. Vi skall naturligtvis finnas där med bistånd. Det sade jag i mitt första anförande. Jag vill gärna ha sagt att eritreanerna försvårar för sig själva om de inte accepterar att det finns internationell lag som staten måste acceptera.

Jag tycker att det är så trist, herr talman, att denna unga fräscha stat, dit efter alla dessa år av vedermödor så många blickar riktas, skall behöva få en sådan här start. Det är de facto inte bara från vårt land som bekymmersamma signaler går ut utan från åtskilliga andra länder också.

Anf. 68 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Min interpellation har från början till slut handlat om den grupp eritreaner som inte har uppehållstillstånd. Den debatt jag hade i våras med invandrarministern och som Alf Svensson tar upp i sitt svar handlade

om återvändandestödet, likt det tyska stödet eller det som vi utvecklade med Chile.

Jag vet inte riktigt varför Alf Svensson nämner detta i sitt interpellations-svar, men jag ville passa på att få reda på var bollen ligger. Jag har väl inte riktigt fått klart för mig ännu om det är biståndsministern eller invandrarmin-istern som håller i utvecklandet av detta. Jag fick i varje fall ett halvt löfte av invandrarministern om att hon skulle ta upp överläggningar och fundera över hur ett sådant återvändandestöd skulle kunna utvecklas. Det skulle kunna vara till god hjälp i Eritrea.

När det gäller de människor som jag talar om och som onekligen utgör ett bekymmer är biståndsministern närmast bekymrad över att jag inte tycks förstå problemen. Jag förstår problemen. Jag är också mycket medveten om att Eritrea naturligtvis måste följa internationella överenskommelser och in-ternationell rätt och se till att eritreanska medborgare kan komma tillbaka till sitt land. Landet tar också emot väldigt många som kommer från olika delar av världen, som alltså återvänder till Eritrea. Man har prioriterat den stora gruppen flyktingar som kommer från Sudan. Det återvänder tiotusen-tals eritreaner i en ständig ström. Man har inte stängt landet på något vis.

Just dessa personer hade inga pass, inga resehandlingar med sig när de for. De har fortfarande inga sådana. En komplicerande faktor är det väl ändå, biståndsministern, att de också vägrar att söka några. De vill inte tillbaka. Detta ugör naturligtvis en komplikation.

Som biståndsministern själv nämnde rör det sig inte bara om eritreaner, utan det rör sig också om etiopier. Men det är ingen som är riktigt säker på deras egentliga identitet i många fall.

Det viktiga är nu att få svar på frågan hur biståndsministern är beredd att bidra till att lösa frågan på ett humanitärt sätt. Det är en akut svårighet. Det handlar om människor som finns här. Sverige borde på något sätt kunna bi-dra till att lösa problemet och till att ge möjligheter också för Eritrea att leva upp till internationella överenskommelser. Jag vet att detta är en strävan i Eritrea. Det låter på biståndsministern som att man inte skulle ha den strä-van, men det har man definitivt.

Anf. 69 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Vid ett sammanträffande för ett par tre veckor sedan med en representant för den eritreanska regeringen sade jag mycket entydigt att vi vill hjälpa till med projekt i Eritrea, som gör det möjligt att ta hand om de människor som återvänder eller som – om jag får uttrycka det så brutalt – skickas tillbaka. Men vi kan naturligtvis inte betala för att kunna skicka hem personer som inte får stanna i Sverige. Det säger sig självt. Vad skulle det leda till? Och vilket prejudikat skulle det inte rymma? Jag tror inte heller att Eva Johansson önskar en sådan utveckling.

I det svenska samarbetet med Eritrea ingår som en komponent en konsult-fond om 3 miljoner kronor. Syftet med fonden är att underlätta för Eritrea att rekrytera exileritreaner för att bygga upp landets förvaltning. Fonden skall i första hand användas av Finans- och utvecklingsdepartementet och Justitiedepartementet, men kan också efter samråd med SIDA utnyttjas av andra departement och universitetet i Asmara.

Regeringen har dessutom beslutat om ett bidrag om 2 miljoner kronor till FN:s volontärprogram, UNV, som har ett liknande projekt för att främja temporär eller permanent hemflyttning av eritreaner som vill göra en insats för sitt land.

Herr talman! Jag ville gärna nämna detta, men Eva Johansson och jag är ju helt överens om att det egentligen inte är dessa eritreaner som det handlar om, utan det handlar om en annan grupp.

Avslutningsvis vill jag än en gång säga att det vare oss fjärran att inte på alla tänkbara sätt vilja stötta och stödja denna stat. Vi känner problemen och tror oss känna alla de svårigheter som staten kämpar med. Men detta får icke innebära att vi inte parallellt ställer krav på att internationell rätt måste respekteras.

Anf. 70 EVA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det som biståndsministern avslutade med är snarast en självklarhet som vi alla naturligtvis ställer upp på. Jag vill bara återigen understryka att jag är alldeles övertygad om att den eritreanska regeringen har precis samma inställning, att det är det målet som man strävar efter. Att den sedan inte kan åstadkomma allt genom ett enda kliv är en annan sak. Men den kunskapen om biståndsministerns inställning fick jag ju i den förra debatten, att man också kan nöja sig med mycket små steg.

Vi måste beväpna oss med ett visst tålamod när det gäller Eritrea och ge en ung stat som bara är några månader gammal möjligheter att utveckla sin demokrati. Eritrea har redan visat stor kunnighet genom den folkomröstning som genomfördes på ett sätt som hedrade den eritreanska organisationen, både den organisation som genomförde folkomröstningen och den provisoriska regeringen, som nu har övergått till en permanent regering.

Anf. 71 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det är just detta som jag tycker att det är så angeläget att understryka, att folkomröstningen gick så bra. Övriga administrativa och organisatoriska insatser som görs är berömvärda. Därför harmonierar det så väldigt dåligt med att den eritreanska regeringen inte kan säga att den skall lösa frågan, ta itu med problemet och börja vandrigen åt rätt håll. Dess värre har jag inte fått sådana signaler, trots att jag vädjade utomordentligt enträget om att få dem vid mitt möte med representanten för den eritreanska regeringen. Men om Eva Johansson är övertygad om att man har börjat att ta små steg åt rätt håll, då är också jag mycket glad och tacksam.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1993/94:28 om biståndet till Angola

Anf. 72 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Kristina Svensson har i en interpellation frågat vilka insatser regeringen planerar göra för att snabbt bistå folket i Angola. Jag vill svara

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

genom att dels redogöra något för den aktuella situationen vad gäller vårt bistånd till Angola, dels peka på vad som kan göras.

Sverige är en av de större biståndsgivarna till Angola. Vi har tillsammans med angolanerna byggt upp ett långsiktigt samarbete inom bl.a. fiske, hälsa och telekommunikationer. Medelsramen för detta samarbete höjdes inför det demokratiska genombrottet år 1992, då valen genomfördes, till 210 miljoner kronor. Därtill kom insatser via FN för att stödja freds- och demokrati-processen i landet. Efter alla år av krig skulle nu äntligen angolanerna få möjlighet att i lugn och ro bygga upp landet. Det svenska biståndet skulle genom att få en större geografisk spridning kunna göra större nytta än tidigare.

Så blev det nu inte. Valresultatet godtogs inte av oppositionspartiet Unita, vars ledare Jonas Savimbi åter tog till vapen. Landet har därmed blivit utsatt för ett inbördeskrig av ännu mera förödande följder för folket än vad som skedde under tidigare år. Det rör sig i dag om en katastrof som enligt många bedömare är den värsta i Afrika för närvarande. Det finns uppgifter om 1 000 dödade människor om dagen. De flesta dör av undernäring, epidemier och svält som ett resultat av kriget. FN:s humanitära hjälpinsatser har svårt att komma fram på grund av kriget.

Vad gör då det svenska biståndet för nytta i dagens Angola? Dess värre har det försämrade säkerhetsläget gjort att biståndet koncentrerats till området kring Luanda. Insatserna inom olika sektorer har begränsats, då arbetet påverkats av att många svenska experter kallats hem. Det mesta av arbetet koncentreras nu till insatser av katastrofkaraktär och till områden där det är möjligt att nå resultat på kort sikt. Medelsramen har minskat från 210 miljoner kronor till 160 miljoner kronor, därför att det inte gick att fullfölja det planerade biståndet. Outnyttjade medel har använts för akuta katastrofinsatser. Av detta lär vi oss att utveckling förutsätter fred.

Regeringen beslutade den 24 juni i år att anslå 75 miljoner kronor till FN:s katastrofprogram. Det svenska bidraget inriktas främst på hälsoinsatser, vatten och sanitet genom Unicef, men även på transporter, logistik m.m. genom andra FN-organ. Dessutom satsar Sverige stora summor på att kanalisera katastrofhjälpen genom de enskilda organisationer – lokala eller utländska – som sköter verksamheten på fältnivå. Det finns också exempel på svenska enskilda organisationer, som gör insatser såsom Afrikagrupperna och Röda korset. Röda korset stödjer bl.a. en protestillverkning.

Vi följer nu noga utvecklingen av situationen i landet. SIDA har nyligen haft en delegation på plats. Enligt rapporterna är FN:s katastrofprogram finansierat fram till jul. Vi räknar med att anslå medel för nya katastrofinsatser så snart som vi får en begäran om detta från FN. Jag kan dess värre inte se att vi med bistånd kan göra mera just nu.

Anf. 73 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar biståndsministern för svaret.

Vi känner alla förtvivlan över det som sker just nu i delar av Afrika. Det gäller Angola, det gäller det lilla landet Burundi, det gäller Somalia.

För bara ett år sedan var vi optimistiska. I Angola hade man just genomfört demokratiska val. Internationella observatörer fanns på plats, som

kunde rapportera att valen hade gått rätt och riktigt till. I Burundi hade man påbörjat en demokratiseringsprocess som såg hoppgivande ut. Valen i somras var också där rena och korrekta.

De som hoppades mest på demokratin var naturligtvis angolerna själva, burundierna, de människor som i årtal upplevt inbördeskrig eller militärkupper som avlöst varandra. Men hoppet om ett liv i fred och frihet grusades. Det vet vi i dag.

De nya demokratierna i Afrika är sköra. Den lärdom som vi drar från händelserna i Angola och Burundi måste vara att vårt stöd från givarländerna och det internationella samfundet är otillräckligt. Vår slutsats måste vara att vi i ännu större utsträckning måste medverka med sådana insatser som är avsedda att stödja och främja demokratins möjligheter. Fred är en förutsättning för utveckling.

Jag är övertygad om att både Alf Svensson och jag i dag känner samma otillräcklighet inför det som sker i dessa båda länder. Jag utläser i svaret en känsla av vanmakt – att biståndsinsatserna inte är tillräckliga. Det är politiska lösningar som är nödvändiga för att skapa en bestående fred i Angola.

Herr talman! Det är en ohygglig rapportering som når oss om inbördeskriget i Angola. Vi känner bakgrunden. Efter valen vägrade Unita med dess ledare Jonas Savimbi att respektera valutslaget. Savimbi bär huvudansvaret för kriget. Detta måste klart och tydligt fastställas.

Angola har plågats av någon form av krig under 30 år, därav 16 års inbördeskrig. Fredsoverenskommelsen 1991 följdes av en FN-insats för att förbereda övergången till flerpartisystem och demokrati. Men det kan diskuteras hur helhjärtad denna insats var. FN-mandatet var mycket begränsat. FN skulle inte direkt övervaka demobilisering och avrustning av de rivaliserande arméerna, inte heller medverka i att en nationell armé bildades och inte heller direkt delta i utarbetandet av vallagar eller i valregistrering.

Denna insats omfattade bara 350 militära observatörer, 126 polisobservatörer och 100 valobservatörer som visserligen utökades till 400 under själva valet. Det fanns en möjlighet till fred, men den svaga FN-missionen utnyttjade snabbt av Unita för egna syften.

I oktober för ett år sedan kollapsade freden och Unita tog kontroll över större delen av landsbygden. Det är ohyggliga siffror som vi får rapporterade. 100 000 har dödats under det senaste året, ett par miljoner befinner sig på flykt och det råder livshotande svält för 2–3 miljoner människor.

I Luanda rapporteras att 2 000 barn har dött i en mässlingsepidemi, och de flesta av de här barnen är nio år eller yngre.

Vi har hört talas om staden Kuito – ett nytt namn på vår karta – som är en belägrad stad sedan januari. Detta Angolas Sarajevo är ett veritabelt inferno där t.o.m. kannibalism förekommer.

FN varnar för en svältkatastrof – ett nytt Somalia. Ingen vågar så eller använda jorden på grund av minrisken. Vi vet att de har fruktansvärda månader framför sig med hunger och svält.

FN:s speciella sändebud, Alouine Beye, har rapporterat att hjälptransporterna stoppas och därför inte når fram. Men i augusti vädjade han i internationell press om 1,6 miljarder kronor för omedelbart humanitärt bistånd, dvs. framför allt mat och medicin.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Jag tolkar biståndsministrarnas svar så, att Sverige kommer att anslå medel för katastrofinsatser så snart en begäran kommer från FN.

Att utveckling förutsätter fred, har vi båda två upprepat. Vår just nu viktigaste insats jämte katastrofinsatser måste därför vara att aktivt medverka till en politisk lösning. Jag undrar var vi står i den frågan. Var finns Sverige i detta arbete?

Anf. 74 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Kristina Svensson har i en välskriven interpellation tagit upp situationen i Angola. I det svar som Alf Svensson har lämnat liksom i Kristina Svenssons anförande målas bilden upp av ett land i djup kris, ett land i krig där barn och vuxna dör och tvingas till landsflykt. Vi kan fortsätta beskrivningen av hur ett ödelagt land ser ut, men jag tror att vi som är inblandade i den här debatten känner till tillräckligt för att kunna övergå till att diskutera hur vi på ett väsentligt sätt skulle kunna använda det politiska inflytandet för att få fred och för att se till att insatserna når fram.

Det jag vill ta upp och tillägga till de frågor som Kristina Svensson hade är frågan om vad Sverige ytterligare kan göra. I svaret tar Alf Svensson upp att en hel del svenskt bistånd har satsats. Jag tycker att det är bra. Det är självklart att Sverige skall ställa upp med biståndspengar inklusive katastrofbiståndet. I dagens läge tror jag inte att det är en ytterligare ökning av biståndspengar som behövs, utan det handlar om andra lösningar. När FN återkommer med en begäran om medel är det viktigt att markera att Sverige har beredskap, så att frågan inte behöver dras i långbänk utan att vi snabbt kan svara: Ja visst, Sverige är berett. Jag hoppas därför att denna beredskap kommer att stå sig till dess ytterligare förfrågningar kommer.

Det som jag ytterligare vill ta upp gäller sanktionerna mot Unita som FN fattade beslut om i september, om vilka vi i dagarna har fått en regeringsproposition. Det är bra att sanktionerna äntligen blir lagfästa, men jag undrar varför man från regeringens sida har dröjt så pass länge. Varför kunde man inte direkt när FN-beslutet hade fattats informera om detta? I så fall hade riksdagen efter den gängse motionsskrivningen direkt kunnat fatta beslut så att sanktionerna snarast kunde träda i kraft. Jag ser sanktionerna som ett sätt att få stopp på kriget.

Vidare vill jag ta upp frågan om vad mer vi kan göra. Kristina Svensson har varit inne på FN:s roll. Jag tror att det är väldigt viktigt att stärka FN:s roll, men jag menar att man från regeringens sida dessutom kunde markera ett intresse för det lidande som det angolanska folket utsätts för. Man kan framöver markera det genom att exempelvis göra ett regeringsbesök i Angola. Vi har sett andra exempel på hur utrikesministern har gjort besök i delar av f.d. Jugoslavien, där det också pågår ett krig.

Jag är litet undrande över regeringens politik. Är det kriser i Europa som alltid har företrädesrätt medan Angola och länder som ligger långt härifrån får stå tillbaka? Katastrofen och den situation som råder i Angola är ju minst lika allvarlig som den i f.d. Jugoslavien.

Har Alf Svensson själv eller utrikesministern för avsikt att besöka Angola? Jag tror att ett besök skulle kunna ge ytterligare tyngd åt det faktum att Sverige faktiskt bryr sig om att tusentals människor har dött i kriget där.

Jag vill också ställa en fråga till Alf Svensson om den uppvaktning från Afrikagrupperna och andra organisationer som ägde rum i maj, där man krävde att regeringen skulle sätta ett ökat tryck på FN och USA både för politiska insatser och för att på olika sätt visa var Sverige står i dessa frågor. Hur har Alf Svensson förvaltat detta, bortsett från satsningar på katastrofbistånd?

Herr talman! Jag vill slutligen ställa en fråga om en konkret sak som Alf Svensson nämnde i svaret, nämligen Röda korsets arbete vad gäller proteser. Detta är tyvärr en verksamhet som lär vara ökande. Det finns ett ökat behov av insatser från Röda korset vad gäller tillverkning av proteser. Jag har en undran beträffande stödet till frivilliga organisationer. Naturligtvis skall man fortsätta att ge pengar till dem som vill göra insatser. Uppmanar regeringen frivilliga organisationer som t.ex. Röda korset att garantera att vi från svensk sida är villiga att ge mer pengar till protesttillverkning? Hur skall vi från svensk sida öka engagemanget och i handling visa att vi i Sverige är beredda att bjuda till för att de människor som drabbas i kriget skall kunna få den hjälp de behöver?

Anf. 75 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Kristina Svensson använde ordet vanmakt. Jag måste säga att det är något som man ofta känner, men samtidigt vet vi ju att man inte får fastna i den. Vi vet att den vedervärdiga situation som angolaterna nu lever i och under kommer att upphöra. Det är viktigt att vi beväpnar oss, höll jag på att säga, med den mentala inställningen.

Låt mig med all kraft slå fast att Sverige kommer att anslå medel så snart FN tar initiativ. Jag tror däremot inte att vi skall ta egna initiativ, utan FN skall, när de vänder sig till oss, finna att vi är beredda.

Det har faktiskt också tagits en del initiativ. Några nya insatser har kommit till stånd under de senaste veckorna. Den angolanska regeringen har stora problem med elförsörjningen i Luandaområdet. 2–3 miljoner människor är beroende av el och indirekt vattenförsörjning genom tre gasturbiner som är i akut behov av underhåll och upprustning. SIDA har beslutat om att göra en konsultinsats för att hjälpa regeringen med råd om hur man bäst skall kunna säkra el- och vattenförsörjningen i Luanda.

Det finns vidare en ansökan om papper för tidningsutgivningen i Luanda. Jag nämner detta, herr talman, för att visa att det ändå går att göra en del; även om det inte är något stort och grandios kan vi visa vårt intresse för regimerna och de arma människor som berörs. Dagstidningar har naturligtvis en viktig funktion i den demokratiska utvecklingen. Om vi kan bidra till fortsatt tidningsutgivning genom att tillhandahålla svenskt tidningspapper är det naturligtvis en bra insats.

Eva Zetterberg nämnde de enskilda organisationerna: Röda korset och protesttillverkningen nämnde jag själv, Emaus som i samarbete med Afrika-grupperna samlar in kläder för Angola, U-landshjälpen Folk till Folk och Praktisk solidaritet som är engagerade i stöd till landsbygdsutvecklingen i Angola, bl.a. i provinsen Benguela. Det statliga biståndet finansierar ju en del av dessa insatser, men – låt mig få säga det som svar till Eva Zetterberg – vi ser gärna fler initiativ och är beredda att stötta dem ekonomiskt.

Jag tycker inte att det var riktigt rättvist av Eva Zetterberg att försöka göra gällande att vi inte bryr oss om kriser utanför Europa. Jag har sagt att vi är parata att göra insatser så fort vi får önskemål om det. Vi känner till att Sverige har varit väldigt alert när det gäller Somalia. Vi kan erinra oss torkkatastrofen i Afrika som vi hade på agendan för bara något år sedan.

För min personliga del gäller uppfattningen att vi aldrig får ett tryggt Europa om vi inte engagerar oss i nord-syd-dialogen. Jag är mycket angelägen att få säga det. Varken Europa eller Sverige kan förlita sig på någon trygg framtid om vi inte ser till att göra någonting åt situationen i de verkligt fattiga länderna. Tack!

Anf. 76 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Det svar som jag ville ha bekräftat, och som jag tycker att jag har fått, är att Sverige med mycket kort varsel – när FN så begär – kan anslå katastrofmedel till Luanda. Det är väldigt viktigt att vi gör klart att man kan göra det utan dröjsmål. Av de beskrivningar som vi så väl känner till vet vi att behoven är stora och situationen fruktansvärd. Den är egentligen ofattbar i sin hemskhet. Därför måste vi vara klara över att Sverige kan ställa upp med kort varsel.

Den andra frågan tycker jag inte att biståndsministern svarade på: Hur deltar Sverige i en politisk lösning? Det är ju ändå så att fred måste råda i landet för att man på ett strategiskt och konsekvent sätt skall kunna sätta in biståndsinsatser. Var finns Sverige i det arbetet? Det skulle jag vilja höra litet om. Det är ju det primära just nu.

Jag uppskattar, och jag tycker att det är viktigt, att vi markerar nord-syd-dialogen och lyfter fram vad som händer i världen, utanför Europa. Vi är flera som försöker göra det i debatterna här i kammaren i form av frågor och interpellationer. Det är nödvändigt att vi gör det.

Anf. 77 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Till Alf Svensson vill jag säga att jag delar bedömningen att det är rätt att vänta på att FN kommer med en begäran om ytterligare medel. Det viktiga är dock, som Kristina Svensson också underströk, att Sverige har beredskap att direkt göra det. Vi vet att biståndet i allra högsta grad behövs. Alf Svensson gav själv exempel på bistånd som faktiskt går att genomföra trots kriget. Behoven är så otroligt mycket större. Även om mattransporter kommer fram till provinshuvudstäderna är det på många håll så att förnödenheterna inte når fram.

Herr talman! Jag vill också kommentera frågan om enskilda organisationer. Jag är glad åt det svar som Alf Svensson gav, nämligen att enskilda organisationer som vill starta eller utöka sin verksamhet kan få ytterligare bidrag. Jag vet vilket väsentligt arbete de utför. Flera av de enskilda organisationerna, Afrikagrupperna, Emaus, Caritas m.fl., kan nämligen nå fram till områden som exempelvis FN-organisationerna inte når. Det är absolut nödvändigt med kombinationen av enskilda organisationer och FN-bistånd. Det är jag övertygad om.

Jag är också glad att Alf Svensson betonar att nord-syd-dialogen är viktig. Jag spetsade till det hela och tycker att jag har fog för att påstå att regeringen

har visat väldigt stort intresse för situationen i f.d. Jugoslavien; det har man gjort med rätta. Jag kritiserar inte det. Jag tycker att det är riktigt. Men jag menar att kriget i Angola och den situation som kriget har skapat där inte har tagits upp på samma sätt vare sig av regeringen eller svenska massmedier. Den bilden har inte spritts på samma sätt. Regeringen har inte visat det engagemanget utåt.

Jag vill instämma i Kristina Svenssons fråga om vad Sverige gör i FN-arbetet. Och jag vill upprepa att ett sätt att åtminstone symboliskt visa regeringens intresse vore att Alf Svensson personligen reste till Luanda och de delar man kan nå i Angola. Det vore ett sätt att visa sitt personliga intresse för att åstadkomma politiska lösningar för att få slut på kriget.

Anf. 78 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan hålla med om att den eländiga situationen och nuvarande terrorn i Angola borde få mycket större uppmärksamhet. Det är ju tyvärr så att en hel del konflikter, krig och vedervärdigheter hamnar vid sidan om och inte riktigt rymms i aktualitetens ljus i den omfattning som skulle vara berättigat. Vi kan hitta fler exempel, såsom Sudan, för att nämna ett.

Jag tycker att vi gemensamt skall försöka lyfta fram situationen i Angola och skapa en opinionsmässig beredskap för att snabbt göra insatser när möjligheterna infinner sig; jag är övertygad om att de kommer förr eller senare.

Min personliga uppfattning är att västvärlden var litet sen att sätta ned foten – som det brukar heta – efter valet, som ju såvitt vi känner till gick efter förhållandena hedervärt till. Jag tror att det hade varit rimligt att Unitaledarna med eftertryck hade fått höra från västvärlden, och kanske ännu hellre från den kvarvarande stormakten, att valutgången skulle respekteras. Det tog enligt min mening för lång tid innan det skedde.

Det är klart att det är via FN som vi har möjligheter och kanaler. De kanalerna försöker vi använda så långt det går och så långt vi mäktar. Jag tror inte att Kristina Svensson och Eva Zetterberg förväntar sig att man skulle använda någon annan kanal för att politiskt påverka situationen i Angola.

Anf. 79 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag fäste mig vid att biståndsministern tog upp frågan om att skapa en opinion. Det tycker jag att vi skall ta fasta på. Det är delvis därför som jag har framställt min interpellation.

I sak är vi överens. Det här är självklart inte en sådan fråga där vi kan se partipolitiska skiljelinjer. Vad det handlar om är ju ett svenskt stöd och en svensk medverkan. I slutänden gäller det naturligtvis att mildra och att nå fred. Både människorna och landet skall kunna utvecklas.

Jag tycker därför att det har sitt berättigande, dvs. att det är viktigt, att vi här i kammaren lyfter fram de här frågorna. Jag skriver i min interpellation att det gäller ett glömt krig, inte ett CNN-krig. Men under de senaste veckorna har nog medierna ändå något mera uppmärksammat de här förhållandena.

Jag förväntar mig av det som biståndsministern här säger att vi skapar en opinion – det förpliktat!

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

13 § Svar på interpellation 1993/94:11 om offentlighetsprincipen och EG

Anf. 80 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har i en interpellation om offentlighetsprincipen och EG ställt vissa frågor om regeringens ståndpunkt i de pågående medlemskapsförhandlingarna till statsrådet Reidunn Laurén. Interpellationen har överlämnats till mig.

När Sveriges förhandlingar med EG inleddes den 1 februari i år förklarade jag i vår öppningsdeklaration att offentlighetsprincipen är en omistlig del av Sveriges politiska och kulturella arv. Den linjen, som är förankrad i svensk grundlag, ligger fast.

Enligt regeringens mening finns det inte någon anledning att i medlemskapsförhandlingarna förhandla om vilka villkor som skall gälla för offentlighetsprincipens tillämpning i Sverige. EG har ingen gemensam offentlighets- eller sekretesslag. Vilka regler som skall gälla i dessa frågor beslutar i stället medlemsländerna själva om. Det självbestämmandet skall vi som medlemmar utnyttja till att besluta regler som passar oss. Det behöver vi inte be någon annan om lov att göra.

Vi undersöker dock möjligheterna att på ett eller annat sätt dokumentera den svenska offentlighetsprincipen i samband med förhandlingarna utan att det för den skull skall behöva diskuteras att reglera den i avtalet och därmed göra de svenska offentlighetsreglerna till EG-rätt. Det finns ju i EG-rätten inte någon generell reglering om offentlighet och sekretess. När och på vilket sätt denna dokumentering kan komma att ske är det ännu för tidigt att säga.

Det finns kanske skäl att särskilt understryka att det som ett ansökande land förhandlar om är de gemensamma regler som vid tillfället gäller inom EG. Några generella regler om offentlighet och sekretess finns, som jag nyss sagt, inte inom EG.

EG som sådant har ännu inte någon offentlighetsprincip, men inom EG diskuteras nu ett förslag från kommissionen om ökad insyn i beslutsprocessen och förbättrad tillgång för enskilda till institutionernas handlingar. Denna utveckling mot ökad öppenhet inom EG är mycket välkommen.

EG:s ministerråd har nyligen fattat beslut i frågan om offentliggörande av resultaten av omröstningar och röstförklaringar i rådet. Enligt beslutet skall röstsiffrorna offentliggöras i de fall där ett medlemsland begär omröstning eller där något medlemsland begär offentliggörande och en majoritet av de andra inte motsätter sig publicering. Röstförklaringar skall offentliggöras när den som avgett en sådan förklaring begär det.

Beträffande just detta beslut har omröstningsresultatet offentliggjorts. Ministerrådet var inte enigt i frågan. Danmark, Storbritannien och Beneluxländerna hade velat gå längre i fråga om offentlighet.

Från svensk sida hade vi gärna sett att röstbilden i alla omröstningar om nya EG-regler alltid offentliggjordes. Regeringen önskar att utvecklingen skall gå i den riktningen och kommer under alla omständigheter att öppet redovisa hur Sverige som medlemsland ställt sig i alla sådana omröstningar.

Herr talman! Jag tackar för svaret. Men det förvånar mig något att statsrådet Reidunn Laurén inte är svarande. Jag har vid upprepade tillfällen haft debatter med henne och räknade nu med att få ett preciserat svar på mina frågor av henne. Jag är inte nöjd med svaret från statsrådet Dinkelspiel.

Statsrådet Dinkelspiel säger: "Vi undersöker dock möjligheterna att på ett eller annat sätt dokumentera den svenska offentlighetsprincipen i samband med förhandlingarna — — —."

I den debatt som jag hade med statsrådet Laurén vid ett TCO-seminarium för någon månad sedan sade hon något annat än vad statsrådet Dinkelspiel säger i dag. Hon förklarade nämligen att regeringen överväger andra åtgärder än en ensidig deklaration. Hon tillade att hon kände sig övertygad om att resultatet av dessa andra åtgärder skulle bli tillfredsställande.

Är det så att regeringen överväger andra åtgärder eller inte? Om så är fallet borde det vara självklart att dessa andra åtgärder skall bli föremål för en offentlig debatt här i riksdagen.

Det är enligt min mening alldeles klart att det framdeles vid ett svenskt medlemskap inte räcker att Sverige har gjort en ensidig markering. I händelse av en framtida tvist inför EG-domstolen har en sådan ensidig markering inte någon juridiskt bindande effekt.

Statsrådet Dinkelspiel säger att det inte finns någon anledning att i medlemskapsförhandlingarna förhandla om vilka villkor som skall gälla för offentlighetsprincipens tillämpning i Sverige. Men det är inte heller någon som har begärt något dylikt. I fråga om offentlighetsprincipen och meddelarfriheten finns inte skäl till några som helst kompromisser. Vad det rör sig om är att få en uttrycklig förklaring eller garanti om att EG/EU vid ett svenskt medlemskap framdeles inte kan göra några inskränkningar eller andra förändringar i våra rättsregler på detta område.

Statsrådet Dinkelspiel säger att EG inte har någon gemensam offentlighets- eller sekretesslag. Nej, någon särskild lag finns inte. Men det finns regler, bestämmelser och praxis som innebär att offentlighetsprincipen inte tillämpas av EG som sådant och i sin helhet. EG-institutionerna bestämmer själva om en handling skall lämnas ut eller inte. En handling är sålunda hemlig utan ett uttryckligt beslut om motsatsen. Handlingar hos EG-institutioner blir som regel offentliga först efter 30 år. Det krävs ett särskilt beslut för att en handling skall kunna lämnas ut.

EG-kommissionen har förslag till EG-direktiv rörande skydd för enskilda vid behandling av personuppgifter, vilket innehåller bestämmelser som inte går att förena med den svenska offentlighetsprincipen. Detta är givetvis oroväckande. Uppgifter i offentliga register får endast lämnas ut till en privat mottagare om denne kan åberopa ett legitimt intresse som tar över den registrerades intresse. Återstår då att pröva om offentlighetsprincipen är ett sådant intresse som alltid skall ta över den registrerades intresse.

En annan inskränkning i offentlighetsprincipen utgörs av underrättelse-skyldigheten. Om någon skulle vilja titta på en myndighets personregister är det tveksamt om vederbörande skulle få vara anonym. Myndigheten måste också underrätta den registrerade om vilka uppgifter som lämnats ut.

I detta sammanhang finns det anledning att erinra om att de rättsliga reg-

lerna i EG har företrädare framför motsvarande svenska bestämmelser, även grundlagar, oavsett om de nationella reglerna tillkommit före eller efter en viss EG-regel. Det förtjänar också att framhållas att EG-domstolen aktivt har bidragit till att utforma viktiga rättsregler genom domstolsutslag, som blivit prejudicerande.

I händelse av ett svenskt medlemskap gäller det att gardera sig både för förfluten tid och för vad som kan komma att inträffa i framtiden. Det är här som regeringen tar alltför lätt på sin uppgift. Oroande är också att man i stor utsträckning hänger sig åt önsketänkande och orealistiska tankar om att kunna påverka de dominerande ländernas ställningstaganden och påtryckningsmöjligheter.

Sekretessen och hemligheten i beslutsprocessen i EG:s ministerråd och i EG-kommissionen är omfattande. I flertalet länder gäller regeln att alla handlingar är hemliga om inte särskilt beslut fattats om offentlighet. Att det finns sådana bestämmelser i flertalet länder gör att man inte kan vara så optimistisk som statsrådet Dinkelspiel är här i dag.

Även om röstsiffrorna i ministerrådet kommer att offentliggöras, står det helt klart att de olika ländernas votum inte kommer att bli offentligt. Dessutom kan en majoritet motsätta sig publicering. En sådan beslutsordning kan inte betecknas som demokratisk.

Anf. 82 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att man slår fast, liksom man gjorde i öppningsdeklarationen, att offentlighetsprincipen är en omistlig del av Sveriges politiska och kulturella arv och att den linje som är förankrad i svensk grundlag ligger fast.

Frågan är bara om den kommer att ligga fast i fortsättningen. Det är det som oroar mig. Därför tycker jag att det är märkligt att man i nästa stycke säger att det inte finns någon anledning att ta upp offentlighetsprincipen och vilka villkor som skall gälla i medlemskapsförhandlingarna.

Jag vill koncentrera mig på den del som även Hans Göran Franck tog upp, nämligen integritetsskyddet. Själv har jag deltagit i den kommitté som skulle föreslå en ny datalag i Sverige. Där kunde vi konstatera – alla experter var överens – att det förslag till EG-direktiv som föreligger, som nu har antagits av parlamentet men som man väntar på att ministerrådet skall ta ställning till, inte stämmer överens med svensk offentlighetsprincip. Det stämmer inte överens med tryckfrihetsförordningen.

Går EG-direktivet igenom kommer vi att vara tvungna att anpassa oss till den här situationen. Enligt de uppgifter som jag har fått kommer detta att tas upp i vår. Det är inte heller bara en fråga som blir aktuell om vi blir medlemmar i EG, utan detta gäller även genom EES-avtalet. Det är därför det är så viktigt att vi i förhandlingarna med EG försöker att få något slags förbehåll. Går direktivet igenom kommer vi att påtvingas en skyddslagstiftning som inte stämmer överens med vår offentlighetsprincip.

Det här är ganska klart. Det är därför jag många gånger har förvänat mig över att man tar så lätt på den här frågan och säger att det kommer att ordna sig. Man kommer inte att förhandla bort offentlighetsprincipen. Nej, men om direktivet går igenom sägs det att EG-staterna inte kommer att utbyta

information med länder som inte har ett tillräckligt starkt integritetsskydd för medborgarna. Det gäller som sagt även med EES-avtalet.

Med människors fria rörlighet över gränserna följer även ett flöde av information. Då blir den här frågan som sagt aktuell. Om vi tvingas till den här skyddslagstiftningen naggas offentlighetsprincipen i kanten. Det har regeringen erkänt genom att man inte har kunnat lägga fram ett nytt förslag till datalag i riksdagen. Man har gjort vissa förändringar i enlighet med det som kommittén föreslog. Men man har sagt att man inte kan komma med en ny datalag nu på grund av att vi inte vet hur EG kommer att ställa sig i den här frågan.

Det är därför det är så viktigt att frågan så snart som möjligt tas upp i förhandlingarna. Annars kan det ju bli för sent. Vad har vi då för möjligheter att påverka? Jag är ytterligt oroad över att de här frågorna inte förs fram mer, för det ser inte ut som om man kommer att ändra sig när det gäller det förslag till EG-direktiv som föreligger. Det har manglats i många olika instanser och varit föremål för mycket diskussion.

Det som gäller är att man inte kan lämna ut handlingar som gäller vissa personuppgifter därför att det är den registrerade personens intresse som överväger. Då kan t.ex. inte medierna eller andra personer få del av sådant som i dag är offentliga handlingar. Det kommer också att bli svårt att veta vad det finns för handlingar. Man får nämligen inte göra upp ens ett diarium över personärenden, för offentlighetsprincipen i sig är inget ändamål. Om man inte ens kan få ha ett diarium blir det väldigt svårt att veta vad det finns för handlingar.

Sedan har vi meddelarskyddet. Det finns många viktiga punkter här som jag tycker att ni måste ta upp i förhandlingarna och visa på att offentlighetsprincipen verkligen skall ligga fast.

Anf. 83 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Låt mig först säga att jag inte tror att det finns någon meningsskiljaktighet mellan vare sig Hans Göran Franck eller Ingela Mårtensson och mig i den grundläggande frågan. Vi skall stå fast vid att den svenska offentlighetsprincipen, vilket jag också framhöll i deklarationen den 1 februari, är en omistlig del av vårt politiska och kulturella arv.

Däremot kan det – och det förefaller så, även om man kanske inte skall överdriva skillnaderna – finnas olika uppfattningar om hur man skall gå till väga för att slå vakt om detta som är ett vitalt, grundläggande svenskt intresse, som vi inte under några omständigheter är beredda att förhandla bort. Vi kan aldrig tänka oss att överge den grundläggande princip vi har att handlingar skall vara offentliga med mindre än att presumptionen är att de är sekretessbelagda. Det är fullständigt ovidkommande i sammanhanget att många EG-länder, men inte alla, har en annan uppfattning på den här punkten. Det kommer inte på något sätt att förändra den svenska regeringens och, vågar jag utgå från, den svenska riksdagens ställningstagande i den här frågan.

Problemet, och då kommer vi in på den andra frågan, är hur man skall attackera det här. Vi har valt att deklarera att denna grundläggande princip står fast. I vår öppningsdeklaration, som är en del av förhandlingsmaterian

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

och en utgångspunkt för de svenska förhandlingarna, låter vi detta klart och tydligt och utan minsta tvekan bli känt för EG:s medlemsländer och kommissionen. Skälet till att vi icke vill förhandla om offentlighetsprincipen är att däri skulle ligga att den skulle vara förhandlingsbar, och vi vill icke förhandla om detta.

Nu kan det sägas att det att man förhandlar inte gör offentlighetsprincipen förhandlingsbar. Nej, men om man gör en reglering med EG kring detta kan det få formen som en del av EG-rätten, och på så sätt, trots att vi hävdar att det är någonting som ligger helt utanför, bli föremål för tolkning av EG:s högsta dömande organ. Det är alltså en seglats mellan Skylla och Karybdis att bevara vår fullständiga frihet och samtidigt i en eller annan form doku-mentera vårt intresse på den här punkten. I denna grundläggande strävan finns inte minsta skillnad mellan Reidunn Lauréns uppfattning och min egen.

Hans Göran Franck hänvisade till det beslut om ökad öppenhet som EG nyligen har fattat, som innebär att man under vissa omständigheter, men inte alla, kommer att redovisa röstbilden. Min uppfattning är att det var ett steg i rätt riktning, men att det inte var ett tillräckligt långt steg. Jag sade så sent som för någon vecka sedan vid en konferens i Bryssel att den svenska regeringen under alla omständigheter i varje enskilt fall kommer att redovisa hur vi har ställt oss i egna frågor. Jag hoppas att utvecklingen går i samma riktning även när det gäller de andra länderna.

Ingela Mårtensson hänvisade till ett förslag om integritetsskydd. Det är inget bra förslag. Vi skall på allt sätt verka för att detta förslag så som det nu är utformat förändras på ett sådant sätt att det ligger i linje med våra principer. Vi vet att det är många andra som har synpunkter på det här förslaget. Det lär dröja innan det läggs fram, och jag har goda förhoppningar om att det skall få en sådan utformning att det inte kommer att bereda problem för vår del. Men på den här punkten är givetvis oskrivet bäst.

Hans Göran Franck talar om önsketänkande. Han hänvisade till att reglerna är olika i olika länder. Just detta är beviset för att det är en sak som icke regleras av EG-organen utan bestäms av varje land för sig. Så skall det enligt min mening vara. Om man skulle eftersträva en harmonisering på detta område, skulle det kunna innebära att vi förklarade oss beredda att tumma på den svenska offentlighetsprincipen, med hänsyn till att andra länder har andra principer. Där tror jag vi alla tre kan vara eniga om att Sverige icke är berett att göra någon som helst eftergift. Vår grundprincip är att detta är varje lands ensak. Sedan är det en annan sak att EG-organen, vart och ett av dem, har sina egna sekretessregler. Här vill vi, som medlem men också redan som kandidatland, verka för ökad öppenhet. Här finns en hel del som skulle kunna förbättras.

Anf. 84 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! När det rör sig om värdet av offentlighetsprincipen borde vi vara helt överens. Jag vill markera det med att säga att offentlighetsprincipen, som den är utformad i vårt land, är grundläggande för vår svenska demokrati. Förhoppningsvis kan den också på vissa områden komma att ytterligare förstärkas och förbättras. Den är också grundläggande i andra nor-

diska länder. Problemet är här att det i EG och blivande EU kan komma att fattas beslut som är negativa för vår del. Det är av den anledningen som det är nödvändigt att få en klar markering från den andra sidan att man inte kommer att inkräkta på vårt sätt att utforma och tolka offentlighetsprincipen. Det var det som Reidunn Laurén sade i TCO-debatten, att man överväger andra åtgärder än en ensidig deklaration i förhandlingarna.

Nu tycker jag att Ulf Dinkelspiel går tillbaka till detta att det skall räcka med en ensidig deklaration. De andra skall respektera den. Men vi kan inte nöja oss med det. Det finns en princip som tillämpas inom EG som sådant, nämligen den att handlingar inte är offentliga utan ett särskilt beslut. Det finns också regler om hur länge handlingar skall vara sekretessbelagda. Man kan inte gardera sig mot att EG-domstolen kan göra innovationer på detta område för förfluten tid. EG-domstolen har redan gjort det, inte på detta område men på andra. Vad som är ännu viktigare är de kommande beslut som kan fattas på detta område. Fattas det ett beslut som är negativt för oss, är vi bundna av det såsom medlemmar. Det är av den enkla anledningen som det inte räcker med en ensidig deklaration.

Jag berörde också integritetsskyddet i mitt förra inlägg. Jag vill gärna instämma i vad Ingela Mårtensson har sagt på denna punkt. Jag tycker att det är oroande att vi inte får riktigt klara besked.

Anf. 85 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag undrar bara vad det spelar för roll om vi säger att vi står fast vid vår offentlighetsprincip, om sedan det EG-direktiv vi har pratat om går igenom. Det har manglats i många olika instanser. De signaler jag har fått är att man nu tror att det kommer att gå igenom till våren. Det finns inget som tyder på att det skulle bli annorlunda. Nu har vi hört att statsrådet inte heller tycker att detta är ett bra förslag. Det noterar jag med tacksamhet. Det visar att vi är överens om att det blir dåligt för Sverige om vi tvingas acceptera detta EG-direktiv. Det är inte bara aktuellt vid medlemskap. Det gäller även i och med EES-avtalet. Direktivet gäller oavsett om vi blir medlemmar eller ej, om vi nu vill vara med i den fria rörligheten för information och för personer. Därför tycker jag att förhandlingslinjen inte riktigt håller.

Om det nu blir så, vilket allt tyder på, att EG-direktivet antas i mars nästa år av ministerrådet, vad gör vi då? Finns det då utrymme för några förhandlingar om att vi skall ha ett särskilt förbehåll? Annars kommer man inom EG att säga att man inte utbyter några data med länder som inte har en tillräckligt stark skyddslag.

I svaret säger statsrådet också att vi kan besluta om vilka regler som passar oss. Det kan vi uppenbarligen inte. Annars hade väl regeringen lagt fram en ny datalag. Nu får vi sitta och vänta på vad EG-direktivet säger. Vi kan inte besluta om regler som passar oss.

Jag tycker fortfarande att det inte finns någon tillräcklig garanti för att vi kommer att ha kvar offentlighetsprincipen. Den offentlighet vi har i dag i Sverige är också en form av integritet. Den är ett sätt för medborgarna att veta vilka uppgifter myndigheterna har samlade om dem. Öppenheten är en del i integriteten. Om EG-direktivet går igenom och någon anmärker på vårt

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

*Svar på
interpellationer*

sätt att hantera offentlighet, och det hamnar i EG-domstolen – vad gör vi då? Då tvingas vi ju att ändra vår lagstiftning, eller hur?

Anf. 86 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Hans Göran Franck sade att offentlighetsprincipen är ett grundläggande inslag i vår demokrati. Också på denna punkt är vi helt eniga. Med den utgångspunkten borde det vara möjligt och rimligt att vi också gemensamt skulle kunna hitta de bästa vägarna att slå fast detta, samtidigt som vi måste undvika att det blir del av EG-rätten. Detta är centralt i sammanhanget.

Ingela Mårtensson och Hans Göran Franck tog upp integritetsskyddet och det förslag som har lagts fram. Också där är vi eniga. Förslaget är inte bra. Vi kommer att på allt sätt, som vi har gjort hittills, verka för att det förändras i de delar vi inte tycker är bra. Personligen tror jag inte – här kan jag dock ha fel – att det kommer att genomföras, som förslaget är framlagt. Men det får framtiden utvisa.

Om ett sådant förslag skulle utarbetas som skulle innebära grundläggande förändringar, vill jag säga att det aldrig kan gå dithän att det blir en förändring av offentlighetsprincipen. Däremot kan det bli så, som Ingela Mårtensson var inne på, att man under sådana omständigheter inte vill ge oss visst material, därför att vi inte respekterar en princip som EG har lagt fast. Då får vi betala det priset. Det är ett pris som man ibland kan få betala i internationellt samarbete. Man vill inte ingå i ett internationellt samarbete. Då får man inte heller del av det material som i detta fall kan vara aktuellt. Det kan vara ett pris som vi får betala. Nu har jag mycket goda förhoppningar om att utvecklingen skall gå i den riktningen att någon grundläggande konflikt inte uppstår.

Vi skall inte tro att vår sekretesslag i alla dess delar och genom alla åren har varit och är ett oomkullrunkeligt faktum. Jag tror att vår sekretesslag har 150 paragrafer. Den ses ofta över. Där regleras undantag från offentlighetsprincipen, integritetsskyddet, affärshemligheter, tystnadsplikt och liknande. Sådana ändringar kan inte uteslutas heller i framtiden. Men jag kan med säkerhet säga: Det kan aldrig bli fråga om att EG, genom något beslut som skulle kunna fattas i EG-organen, skulle kunna tvinga oss att ändra den grundläggande offentlighetsprincipen. Att andra länder har andra regler på detta område förändrar inte ett skvatt på den punkten. Den typen av beslut kräver enighet, och vi säger nej om en sådan fråga skulle komma att aktualiseras. Det är för mig en självklarhet.

Hans Göran Franck ger sken av att vilja säga att det finns en skiljaktighet i min och Reidunn Lauréns syn på det hela. Det gör det inte. Reidunn Laurén har talat om olika former för att dokumentera principen. Jag talar om att i en eller annan form dokumentera den. Jag vill inte föregripa hur vi kan komma fram på denna punkt. Det får de fortsatta diskussionerna utvisa. Jag har icke uteslutit men icke heller anvisat någon särskild väg.

Hans Göran Franck talade om att EG som sådant har en princip att handlingar är hemliga och att det fordras beslut i varje fall för att lämna ut dem. Låt mig på den punkten säga att mycket av materialet är tillgängligt. Det finns olika uppgifter om hur mycket det är. Jag har hört siffror över 90 %.

Det återstår att verifiera. Jag skall säga Hans Göran Franck att jag gärna skulle se en omvänd presumtion i EG, dvs. att man närmade sig vår princip och fjärmade sig från de nuvarande EG-länderna. När jag uttrycker den förhoppningen är det inte ett önsketänkande. Jag säger inte att det blir så.

Hans Göran Franck säger att jag är för optimistisk och att utvecklingen inte kommer att gå i den riktningen. Jag säger bara att jag hoppas att utvecklingen kommer att gå i den riktningen. Sedan får vi se om det blir så. Det är mycket möjligt att Hans Göran Franck har rätt, att det inte kommer att bli någon sådan utveckling. Jag säger inte att det kommer att bli det. Men jag lovar att vi, på alla sätt, som vi har gjort hittills, kommer att verka för förståelse för den principen. Det kanske kan bli som droppen som urholkar berget. Låt framtiden utvisa det.

Slutligen vill jag säga något om gemensamma regler på detta område, som skulle innebära att vi skulle tumma på offentlighetsprincipen. Gemensamma regler för EG har inte aktualiserats. Skulle det aktualiseras, är det min alldeles bestämda uppfattning att Sveriges regering och riksdag skulle motsätta sig en sådan diskussion. Och då blir det inget. Möjligen blir det en diskussion, men några beslut blir det inte, för det kräver enhällighet.

Anf. 87 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Statsrådet Dinkelspiel är alltför optimistisk om möjligheterna, inte bara när det gäller vad som kan bli kommande beslut utan också tillämpningen av detta. Det kan fattas ytterligare beslut innan Sverige kan komma att bli medlem. Vidare finns det vissa bestämmelser och möjligheter att genom praxis komma fram till ställningstaganden som innebär att man legaliserar den huvudprincip som gäller inom EG, nämligen att det fordras beslut för att en handling skall bli offentlig. Jag tycker att statsrådet Dinkelspiel klart underskattar vilka risker som finns om detta skulle komma till en prövning i EG-domstolen, i händelse av en blivande tvist.

Att det finns olika regler i EG-länderna är i och för sig riktigt, men det är bara ett fåtal som har samma regler som vi, och det är mest länder som står utanför. De dominerande länderna inom EG har regler som är rakt motsatta våra. De är mycket negativa både när det gäller offentlighetsprincipen och meddelarfriheten.

Vi skall inte kompromissa. Man talar om att detta inte är förhandlingsbart. Nej, det är inte förhandlingsbart i den meningen att vi skall kompromissa eller göra eftergifter. Men frågan måste tas upp i förhandlingar för att vi skall få ett klart besked att man nu, i förfluten tid och i framtiden respekterar den svenska offentlighetsprincipen. Det måste vi få bekräftat. Det skall vara juridiskt bindande. I händelse av en tvist skall vi kunna åberopa det. Vi kan inte åberopa att vi gör som vi vill eller att vi har en lång tradition på detta område. Det räcker inte.

Det är därför som jag fortfarande efterlyser klara svar på mina tre frågor. De är faktiskt inte tillfredsställande besvarade. Vi har inte fått besked om hur detta skall göras. Vi har inte heller fått besked när ståndpunkten skall anges. Vi har inte fått klart besked om på vilket sätt man vill få garantier.

Anf. 88 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag hoppas och tror att jag genom de tidigare inläggen mycket klart har angivit regeringens viljeinriktning. Däremot kan jag inte säga vad utgången kommer att bli, och det gäller alla frågor som diskuteras i förhandlingarna, vare sig de är föremål för formella förhandlingar eller inte.

Även om jag skulle ha en uppfattning om vart det bär på några punkter, kan det vara att spela bort förhandlingskort om jag säger vad jag tror lösningen blir på en viss punkt. Det skulle inte gagna svenska intressen. När den tiden kommer, inom en inte alltför avlägsen framtid, hoppas jag här i riksdagen kunna redovisa vad utgången av diskussionerna har blivit på den här punkten.

Hans Göran Franck upprepar att det är en omvänd presumtion, handlingar i många EG-länder är hemliga om inte särskilda beslut fattas. Det är riktigt. Men, Hans Göran Franck, det kan aldrig bli fråga om att Sverige skulle tvingas att acceptera en sådan regel. Det kan jag försäkra. Jag kan nog med stor sannolikhet säga att det aldrig kommer att bli fråga om att Sveriges regering eller riksdag, även om jag inte kan binda regering och riksdag för all framtid, skulle acceptera en sådan princip. För mig är detta helt otänkbart.

Jag har sagt att jag hoppas att utvecklingen går i den här riktningen. Nu säger Hans Göran Franck att jag är alltför optimistisk och att det inte kommer att bli så. Jag har sagt att jag hoppas. Jag har inte sagt att det kommer att bli så. Låt oss se! Vi lär få tillfälle att diskutera den här frågan flera gånger till. Då får vi se i vilken riktning det har gått i EG-organen, mot ökad slutenhet eller mot ökad öppenhet. Jag ser fram mot en sådan diskussion. På den här punkten har vi gemensamma intressen. Jag lovar att vi skall göra allt vad vi kan för att verka för detta under mellantiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1993/94:23 om ytterligare reglering av snöskoteråkning

Anf. 89 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om regeringen är beredd att ompröva sin negativa inställning till snöskoter som fordon och skoteråkandet och om regeringen avser att lägga fram förslag till hastighetsbegränsning för snöskotrar. Sundström har också frågat om jag avser verka för att antalet remissinstanser i nu pågående remissbehandling av betänkandet (SOU 1993:51) Naturupplevelser utan buller - en kvalitet att värna utökas så att underlaget för ett förslag till riksdagen blir mer representativt.

I miljöpropositionen (prop. 1990/91:90) En god livsmiljö redovisade den dåvarande socialdemokratiska regeringen sina ställningstaganden vad gäller åtgärder för begränsning av bullerstörningarna i samhället. I propositionen konstaterades att en alltmer omfattande användning av flygplan, helikoptrar och terrängfordon i fjällområdena samt ett ökat antal motorfarkoster i skärgårdsområdena har medfört bullerproblem i allt fler områden där tystnaden borde vara en viktig kvalitet. I propositionen redovisades avsikten att utreda

möjligheterna till och konsekvenserna av restriktioner mot bullrande aktiviteter i fjällområdena och i skärgårdsområdena samt lämna förslag till åtgärder. Riksdagen ställde sig bakom detta. I augusti 1991 tillkallade den socialdemokratiska regeringen en särskild utredare i syfte att belysa dessa frågor.

I den allmänna debatten och i en rad skrivelser till regeringen har pekats på de negativa effekter som snöskoteråkning kan ha på framför allt miljö och säkerhet.

Utredningens slutbetänkande överlämnades till regeringen i somras och är nu ute på remiss. Remisstiden går ut i morgon. Utredaren har framför allt övervägt åtgärder för att i områden som är särskilt värdefulla för det rörliga friluftslivet minska bullerstörningarna från motorburna fritidsaktiviteter, bl.a. från motorbåtar och snöskotrar. Bl.a. har diskuterats områden med bullerrestriktioner, bullernormer och hastighetsbegränsningar. Som Sundström säkert vet har utredningen tidigare lämnat ett delbetänkande om vattenskotrar som lett till riksdagsbeslut som reglerar vattenskoteranvändningen.

Utredningens slutbetänkande bereds för närvarande inom regeringskansliet med sikte på att förslag skall lämnas till riksdagen vid årsskiftet.

Självfallet kan jag inte föregripa regeringens ställningstaganden kring de olika utredningsförslagen. Naturligtvis kommer hänsyn att tas till de remissynpunkter som kommer in. Regeringen har inte gett uttryck för någon negativ inställning till varken motorbåts- eller snöskotertrafik. Målet är bl.a. att hitta en bra avvägning mellan det intresse som finns i många glesbygder att utnyttja snöskotern som ett transportmedel och intresset av att exempelvis kunna vistas ute i naturen utan störande buller.

Valet av remissinstanser har framgått av vad jag tidigare har nämnt, nämligen att den aktuella utredningen inte bara har behandlat snöskotrar utan även andra motorburna fritidsaktiviteter såsom t.ex. motorbåtar i kustvatten och vissa inlandsvatten. Detta hade Sundström lätt kunnat konstatera om han hade läst betänkandet bättre. Jag är övertygad om att remissen av betänkandet till länsstyrelser, kommuner och organisationer som berörs av snöskotertrafik ger den breda belysning som eftersträvas vid en remissbehandling.

Anf. 90 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Görel Thurdin för svaret på min interpellation. Det finns en oro över det arbete som pågår i Miljödepartementet kring dessa frågor. Det gäller framför allt kring restriktionerna att köra snöskoter. Debatten pågår för fullt i Norrlandslänet i den här frågan. Jag antar att Görel Thurdin, som själv är norrlänning, har kunnat ta del av den i massmedierna.

I den här debatten är alla parter överens om att det är viktigt att värna vår gemensamma natur. Men ett eventuellt förslag måste utformas så att det på ett rimligt sätt balanserar respektive intressen. Förslagen i bullerutredningen speglar i alltför hög grad centrala Stockholmsintressen. Det är egentligen så fjärran från närdemokrati som man kan komma.

Man vill t.ex. begränsa rätten att flyga och landa med helikopter samt köra snöskoter i norra Norrland. Det borde naturligtvis vara kommunerna som,

utifrån kunskapen om det egna områdets betydelse för friluftslivet, skulle få avgöra omfattningen av körning med snöskoter och landning med flygplan. Eller som en snöskoterförare uttryckte sig i massmedierna häromdagen: Tänk om vi norrlänningarna skulle kräva total tystnad i Roslagen för att vi en semestervecka skall paddla kanot där.

Det är självfallet bra att diskutera bullerfrågan, och det måste också ske med tillverkarna. Det har skett tidigare när vi har diskuterat frågor som har berört motorcyklar och motorcykeltrafik. Egentligen är detta inte bara en miljöfråga utan i hög grad även en demokratifråga. Det är en fråga om vem regeringen vill lyssna på när man formulerar sina förslag.

Varför ville inte regeringen i remissomgången lyssna på några av de hundratala snöskoterklubbar som finns i Norrlandslänen? I stället ges remissinstanser som t.ex. Fjällklubben i Uppsala en betydelsefull roll i det här sammanhanget. Det är remissinstanser som representerar regioner som knappast haft någon snö på åtskilliga år. Därmed måste de anses ha en begränsad kunskap om hur viktig snöskotern är för befolkningen i Norrland och dess glesbygder.

Om förslagen genomförs i den form som de nu föreligger i utredningen, får det utan tvivel förödande konsekvenser för turistnäringen. Norrlandsförbundet har beskrivit en sådan utveckling genom att peka på att över 15-talet välbesökta friluftsområden skulle stängas för skotertrafik.

Det betyder att många hotell, stugbyar, uthyrningsföretag, vildmarkscamper och flygföretag skulle tappa en stor del av sin utkomst samt att tusentals arbetstillfällen i hela Norrland skulle vara i fara. Jag håller med Norrlandsförbundet om att det är bättre att ibland lyssna till ett flygplan i fjällvärlden än att mista hundratala arbetstillfällen i utsatta fjällbyar.

Begränsningarna av skotertrafiken, om de genomförs enligt utredningens förslag, skulle sannolikt innebära att tystnad och stillhet kommer att råda i stora delar av fjällvärlden men också att bara fysiskt fulländade skidåkare och vandrare får uppleva stillheten. Äldre, handikappade och familjer med barn skulle motas bort, om förslaget förverkligades.

Förslaget om hastighetsbegränsning är ett byråkratförslag som inte har någon förankring i verkligheten, eftersom det är omöjligt i praktiken att kolla hastigheterna hos terrängfordon.

Jag har förståelse för att Görel Thurdin inte nu kan redovisa detaljer i ett regeringsförslag, men mot bakgrund av den breda och intensiva debatt som förekommer när det gäller skotertrafiken och utredningens förslag tycker jag nog att statsrådet borde ha kunnat ta avstånd från de mest grova och okuniga delarna av förslaget. Det skulle hyfsa debatten, och det tror jag att vi politiker skulle tjäna på, när regeringen äntligen tar ställning i den här frågan. Jag tänker naturligtvis då på de delar som handlar om hastighetsgränser och de stora nya områden där man enligt utredningen skulle förbjuda skotertrafik.

Anf. 91 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Snöskotertrafik har ett berättigande, men behovet av att skapa goda förutsättningar för att styra trafiken och utvecklingen är mycket angeläget. På vissa håll går mötet mellan snöskoterfolket och friluftsfolket

och markägarna tämligen friktionsfritt, men utan tvivel är det så att det i många områden råder en ohållbar situation när det gäller de ökande problemen med skoteråkning.

Den utredning som nu har varit ute på remiss har gett länsstyrelser, kommuner och andra möjlighet att ge synpunkter på utredningens förslag och – vilket är inte minst viktigt – redovisa sina erfarenheter och ge exempel på hur man lokalt angripit problemen. Jämtlands länsstyrelse håller en intensiv kontakt med skoterklubbarna för att i sitt remissvar få med också deras synpunkter. Det gäller ju först och främst att åstadkomma åtgärder som begränsar de störande effekterna av fritids- och nöjestrifiken.

I mitt län, Jämtlands län, finns problemen bl.a. i Hotagsfjällen och i Tännäsområdet i Härjedalen. Det har visat sig att det finns ett stort behov av skoterleder för att uppnå för alla parter acceptabla förhållanden. Just detta har Rikspolisstyrelsen påpekat i sin utredning rörande skotertrafiken.

Utvecklingen på skoterområdet har gått mycket fort, och det bedrivs i vissa delar av Jämtlands län verksamheter som syftar till att bygga upp en turismverksamhet med skoteråkning som bärande aktivitet, samtidigt som LRF – Lantbrukarnas riksförbund – föreslår införande av ett generellt förbud att framföra skoter på privat mark utan markägarens tillstånd.

De flesta skoterklubbar som numera finns gör ett seriöst och bra ideellt arbete. De är självklart intresserade av att olika intressen skall kunna samsas och gör så gott de kan. Skoterklubbarna kan knappast lastas för att det finns slarviga skoteråkare som åker för nöjes skull, struntar i normalt iakttagande av hänsyn till känsliga naturområden, nyplanterad skog, privata tomter osv. och inte förstår att man inte kör skoter eller andra motorfordon i berusat tillstånd.

Ett fungerande nät av skoterleder är viktigt. Det kostar dock pengar, och i Jämtlands län har vi utarbetat förslag som går ut på att införa en bestämmelse om en avgift på skotrar. Avgifterna skulle förvaltas i en särskild fond som skulle användas till utbyggnad och underhåll av skoterleder med terminaler, information, tillsyn av skotertrafik m.m. Denna lösning kan jämföras med reglerna i jaktförordningen, där avgifter tas ut för att finansiera den ideella verksamheten och dess organisation.

Naturligtvis måste det praktiska arbetet med planering och utbyggnad av skoterleder ske i samarbete mellan kommuner, lokala skoterklubbar och skoterorganisationer. Det måste också ske i samförstånd med berörda markägare och närboende.

Snöskoteråkningen är en markanvändningsfråga som på ett helt annat sätt än hittills måste uppmärksammas i den kommunala markanvändningsplaneringen. Såväl trafiksäkerhetsfrågorna som störningarna i miljön är av den digniteten att de kräver långsiktiga hållbara lösningar. Det kan enbart uppnås med målmedvetna insatser i syfte att på lämpligt sätt kanalisera trafiken.

Statsrådet säger i interpellationssvaret att målet bl.a. är att hitta en bra avvägning mellan det intresse som finns i många glesbygder att utnyttja snöskotern som ett transportmedel och intresset av att exempelvis kunna vistas ute i naturen utan störande buller.

Vi är många som ser fram emot ett regeringsförslag i denna fråga. Jag tar för givet att de synpunkter som kommit fram i remissvaren och de många

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

konkreta förslagen där kommer att beaktas i propositionen. Hur ser statsrådet på t.ex. förslaget om en särskild avgift för skotrar, att användas för skoterleder, som jag beskrivit i mitt anförande?

Ytterligare en fråga. Utredningen föreslår hastighetsbegränsning till högst 50 km/tim. för skotrar inom delar av fjällområden där trafiken med snöskotrar regleras enligt terrängkörningsförfordningen eller naturvårdslagen. Enligt min och många mening bör hastighetsbegränsningen vara generell och om möjligt ske genom en förändring av skoterns beskaffenhet, så att den fastställda hastigheten inte kan överskridas. Motsvarande hastighetsbegränsning bör gälla också för andra motorfordon som framförs i terrängen.

Målet har statsrådet presenterat i sitt svar. Sedan gäller det förstås medlen att nå detta mål. Jag har presenterat ett tänkbart medel – generell hastighetsbegränsning och ordning på skoterlederna. Hur ser statsrådet på den möjligheten?

Anf. 92 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Anledningen till att jag ger mig in i den här debatten är att väldigt många frågetecken har rests kring utredningsförslagen. Statsrådet kommer nu att få besvara en hel del frågor, och det skall bli intressant att få höra svaren på dem.

Många upplever det som ett väsentligt ingrepp i glesbygdsbefolkningens möjligheter till rekreation och att röra sig fritt inom vidsträckta områden. Många av de områden vi pratar om i dag är stora som landskapen här nere, vilket statsrådet mycket väl känner till.

Utredningen för fram förslag om hastighetsbegränsningar, och Stina Eliasson talade om generella förbud och sådana saker. Statsrådet har sagt att hon inte vill föregripa remissbehandlingen, men det skulle ändå vara intressant att höra hur man har tänkt sig att en sådan sak som hastighetsbegränsning skall kunna efterlevas. Det behövs i dag inget körkort för snöskoter. Man skall bara vara 16 år för att få framföra ett sådant fordon. Skall det finnas begränsningar, är det naturligtvis viktigt att se till att de också kan efterlevas.

Om det införs generella inskränkningar, ankommer det på polisen att se till att dessa efterlevs. Jag vet ju hur det var när jag själv var ute som polisman hur svårt det var att komma åt trimmade moped. Att ge sig ut i terrängen, i områden som är lika stora som landskapen söderut, och försöka få tag på sådana som inte efterlever bestämmelser om viss hastighet anser jag vara praktiskt omöjligt.

Införs det bestämmelser om begränsning av hastighet eller motorstyrka, kommer det säkert att finnas personer som trimmar sina skotrar. Och vad skall det bli för påföljd, när det inte finns körkort att dra in? Det kommer att få byggas upp en hel del byråkrati kring vad det är man skall sätta in sanktioner mot.

Det här är en stor problematik, och jag tror att man skall akta sig för att gå in i detaljreglering på detta område. Däremot tycker jag att man skall stödja skoterföreningar, alla klubbar och alla entusiaster, liksom de berättigade krav som organisationer kan ha när det gäller hur och var man skall framföra snöskotrar. Generella saker och hastighetsbegränsningar, som utredningen talar om, har jag svårt att se som någonting realistiskt.

Jag ser fram emot de svar som statsrådet skall lämna på frågorna som Sten-Ove Sundström och Stina Eliasson har ställt och att kanske också få höra litet grand om statsrådets egen uppfattning om förslaget att komma åt problemen genom generella hastighetsbegränsningar.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 93 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag vill först beröra detta med remissinstanserna, eftersom det har en viss betydelse i samband med den frågeställning som Sten-Ove Sundström tagit upp.

Vi har 109 remissinstanser. Jag tror att vårt departement är ett av dem som verkligen inte är rädda för att ha många remissinstanser. Här finns alla Norrlandskommuner med och alla länsstyrelser i Norrland. Att det finns myndigheter med är alldeles självklart, för de är ju våra redskap när vi sedan skall komma fram till konkreta förslag.

Det finns också instanser som skall belysa problemen med buller i skärgården. Då är det ju bl.a. båtar det handlar om.

Jag tycker därför inte att det finns någon anledning att utöka antalet remissinstanser. Jag tycker faktiskt att det är en väldigt omfattande remiss. Organisationerna är ju också med. Avsikten är att kommunerna skall vara med och ha åsikter om hur de ser på problemen och vilka lösningar som är lämpliga.

Ett remissvar som väl berör Sten-Ove Sundström ganska mycket har kommit in i dag – det landade åtminstone på departementet i dag – nämligen yttrandet från länsstyrelsen i Norrbotten. Det svaret ger mig anledning att undra om det inte hade varit bättre att prata med länsstyrelsen först, innan jag fick frågan här i riksdagen.

Länsstyrelsen i Norrbotten tillstyrker förslaget om hastighetsbegränsning till 50 km/tim. för snöskotrar inom särskilt värdefulla områden och kan t.o.m. tänka sig lägre hastigheter inom ännu mer värdefulla områden.

Länsstyrelsen anser vidare att en generell hastighetsbegränsning bör införas för snöskotrar i hela landet. Man nämner också att man har avgivit yttrande till Rikspolisstyrelsen. Länsstyrelsen har även åsikter om vad som är värdefulla områden, osv.

Det här visar att det finns olika uppfattningar i frågan om hur man skall lösa problemen. Det är det som remissomgångar är till för – att klara ut alla olika ståndpunkter och skaffa fram kunskaper, innan regeringen lägger fram en proposition. Jag skiljer på utredningar och propositioner. Man kan inte säga att utredningen framför exakt det förslag som sedan kommer i en proposition, även om det ibland framställs som om det vore på det sättet. Utredningar är till för att vi skall få underlag för att föra en ordentlig diskussion.

Jag måste säga att jag föredrar Stina Eliassons syn på den här frågan, nämligen att man kan komma fram genom att ha kontakt med organisationer för dem som använder snöskotrar. Jag har faktiskt varit på länsstyrelsen i Jämtland och tagit del av dess förslag.

Jag måste i alla fall säga här att jag finner det sympatiskt att göra det möjligt att utvidga beståndet av skoterleder. Som det är i dag har många människor inte någon led att åka på alls, och då är det ju väldigt svårt för dem att avgöra var det är lämpligt eller olämpligt att åka.

Det är klart att skoterleder innebär en styrning. Det är också ett sätt att få människor att hålla sig där man tycker att det är lämpligt att vara. Vi skall naturligtvis diskutera möjligheterna att ta ut avgifter. Det är väl rimligt att de som har intresse av att åka snöskoter även på fritiden är med och betalar uppbyggnaden av skoterlederna. Den diskussionen för vi ju i alla andra sammanhang också.

Jag tycker att det är intressant att diskutera frågan utifrån de synpunkterna. Ju mer villiga vi är att samarbeta, desto mindre regleringar behöver vi i samhället. Det är viktigt att komma ihåg.

Det finns andra intressenter än snöskoteråkare och de som vandrar och åker skidor i fjällen. Jord- och skogsbrukare och renägare är också intresserade av en viss reglering av snöskoteråkning, samtidigt som de använder skotern som arbetsinstrument. Det är viktigt att lyssna till dem också. Regeringen har tillsatt en särskild utredning för detta. Om man far hur som helst på åkrarna uppkommer det skador som gör att en aktiv jordbrukare inte kan använda sina åkrar på rätt sätt på våren, eftersom det tjälar på de ställen där man far fram med skoter väldigt mycket.

Många synpunkter och intressen skall vägas in. Jag vill sluta med att säga att Fritidsbulerutredningen har lagt fram förslag om särskilda uppdrag. Länsstyrelserna i de fyra fjällänen har t.ex. fått i uppdrag att utreda och lämna förslag om hur man kan lösa denna fråga och koppla den till frågan om hastighetsbegränsningar. Utredningen anser att Vägverket skall starta demonstrationsprojekt och se över det tekniska osv. Utredningen anser inte att allting är klart bara för att det har lagts fram ett förslag.

Anf. 94 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vet mycket väl hur en utredning görs och hur remissinstanserna fungerar. Jag vet att det tar sin tid innan jobbet är färdigt. När det kommer alltför märkliga utredningsförslag händer det att regeringen markerar en inriktning utan att återge detaljerna. Det är ganska vanligt. Det vore väsentligt att så sker också i detta fall, eftersom debatten går i så höga vågor.

Vad gäller val av remissinstanser reagerar jag inte över att kommunerna och länsstyrelserna har fått vara med. Det tycker jag är bra. Det jag reagerar över är att man inte ger alla hundratals skoterklubbar en chans att vara med. Bara i mitt län finns det nära hundra skoterklubbar, och i hela Norrland finns det flera hundra stycken. De företräder en klar part. Man borde ha sett till att fler aktiva, som gör mycket för trafiken och bygger upp skoterleder, kunde få vara med i jobbet.

Jag skulle kunna ägna mycket tid åt att kommentera den syn som länsstyrelsen i Norrbotten har på frågan. Låt mig bara konstatera att de uttalanden som länsstyrelsen gjorde resulterade i en tidningsdebatt. Många ansåg att länsstyrelsen var okunnig i frågan. Jag instämmer med dem. Även om länsstyrelsen i Norrbottens län fattar många bra beslut görs det misstag ibland, och det här är ett sådant.

Om man är angelägen om att hitta en bra lösning på denna fråga – det tror jag att Görel Thurdin är – måste man lyssna till de grupper som sitter inne med kunskaperna.

Görel Thurdin känner till att vi har gott om plats i Norrland. Mitt hemlän

utgör en fjärdedel av landets yta, och ca 2 % av befolkningen bor där. Att man skulle börja jaga livet av dessa skoteråkare och kolla vilka hastigheter de håller på dessa enorma vidder framstår som ett abstrakt skämt. Det är ogenomförbart. Om ett sådant förslag genomförs skapar man en mängd lag-överträdare.

Jag kommer så väl ihåg hur vi har diskuterat hastigheter i trafiken under de senaste åren. Jag antar att också Görel Thurdin är medveten om den debatten. Det infördes olika hastighetsbegränsningar för motorfordon på vägarna under somrarna. Man experimenterade ett antal år, men upptäckte sedan att hastighetsbegränsningarna överskreds mycket ofta, eftersom förarna inte var motiverade att hålla de hastigheter som infördes. Vi skall akta oss väldigt noga så att inte samma sak händer vad gäller skotertrafiken.

Det gäller att vinna förståelse bland de skoterägare och bland de grupper som företräder skoterintresset i Norrland om vi skall kunna få fram ett verkligt balanserat förslag. När jag hör Görel Thurdins inlägg är jag inte så säker på att hon förstår det.

När sedan Görel Thurdin säger att hon föredrar Stina Eliassons syn på frågan blir jag verkligen orolig. Stina Eliasson predikar för en avgift på skotrar. Räcker det inte med de avgifter som finns i dag? Det är otroligt dyrt inte bara att köpa utan också att framföra en skoter. Hur skall trafiken se ut i framtiden om man inför särskilda avgifter för att framföra skotrarna?

Jag tycker att det är dags att Görel Thurdin klarar ut hur hon skall ha det på dessa punkter, även om det arbete som pågår inte är helt färdigt.

Anf. 95 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Förslaget om avgifter för skotrar är faktiskt framtaget i gott samarbete med skoterklubbarna. Det finns ganska många registrerade skotrar i landet – 150 000 – och vi har räknat ut hur mycket positivt det skulle kunna ge om man tog ut en avgift för varje skoter. Åtminstone skoterklubbarna i Jämtlands län tycker att det är ett bra förslag, och de jämför sig med jägarna.

Man får inte försvåra för folk som bor i dessa trakter genom att skapa restriktioner som gör det omöjligt för människor att använda sig av snöskotern i yrkeslivet. Skotern är ett mycket bra redskap.

Det spelar ingen roll vad vi stiftar för lagar – det finns alltid folk som anser att lagar skall överträdas. En lag utgör i alla fall ett stort hinder och är en hjälp för många att leva förnuftigt. Somliga behöver faktiskt en lag att hålla i handen.

Det är inte säkert att det som passar i den ena delen av landet passar i den andra, fru statsråd. Jag vet inte om det råder andra förhållanden och finns andra möjligheter i Jämtlands län än i andra Norrlandslän.

Jag tycker att det är ganska självklart att det skall finnas hastighetsbegränsningar för snöskotrar. Det är vi eniga om i länsstyrelsen också.

Bullet är ett problem också för yrkestrafiken. Jag antar att det i propositionen läggs fram förslag till hur man skall komma åt de störningar som flygplan, skotrar och andra motorfordon som t.ex. används i rennärningen och även i ett seriöst friluftsliv åstadkommer.

Jag vill till sist fråga när man kan tänka sig att propositionen kommer.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 96 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Sten-Ove Sundström tog upp det faktum att länsstyrelser, kommuner och Rikspolisstyrelsen fungerat som remissinstanser, men att de skoterklubbar som finns inte tillfrågats. Det är nog det som upprör väldigt många.

Jag är jämte, bor i Norrbotten och företräder Västernorrlands län. Jag kan prata om väldigt många saker som rör dessa län.

Jag vill kommentera det Stina Eliasson säger om att lägga på ytterligare en avgift på skotertrafiken. Regeringen höjde bensinskatten. Jag hörde till de få som tyckte att bensinskatten inte skulle höjas. Vi var tre stycken som väckte en motion om det. Vi trodde att det skulle drabba glesbygdens folk, just därför att man åker väldigt mycket skoter där.

Det finns ungefär 45 000 skotrar i Norrbotten och som sagt 150 000 i hela landet. Människorna där uppe tycker att det är ett övergrepp från myndigheterna att de inte tillfrågas och att det föreslås pålagor. Det är, som Sten-Ove Sundström sade, dyrt med skotrar. Bensinen kostar väldigt mycket. Att lägga ytterligare avgifter på skoteråkandet upplevs nog som maktmissbruk.

Vad gäller det som sist anfördes beträffande lagar vill jag säga: Visst är det bra att ha lagar. Det ger markeringar av vad samhället accepterar. Men det finns också en risk att det uppstår en omoral. Finns det ingen möjlighet att se till att dessa lagar efterlevs, struntar människor i dem. Man skall nog inte införa lagar vilkas efterlevnad det inte finns en realistisk chans att kontrollera. Att övervaka 45 000 snöskotrar i Norrbotten är rent praktiskt en omöjlighet, även om inte alla kommer att köras för fort.

Det skulle vara intressant att få höra när propositionen kommer att ligga på riksdagens bord.

Anf. 97 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vad jag menade med att jag föredrog Stina Eliassons sätt att tackla frågan var att hon kom med ett konstruktivt förslag. Eftersom även Sten-Ove Sundström säger att vi skall lyssna på alla i denna fråga, tog jag mig rätten att lyssna även på Stina Eliasson. Jag har därmed inte sagt att det absolut skall bli så som hon har föreslagit. Vad Stina Eliasson diskuterar är frivilliga överenskommelser. Det kan inte sägas vara fråga om maktmissbruk, om det är önskemål från skoterklubbarna själva som kommer upp till diskussion.

Vi får nog anledning att återkomma till denna diskussion. Jag har bara refererat till en enda remissinstans av 109, och det är många remissinstanser från Norrland som återstår.

Man kan dock konstatera att vi här faktiskt har ett stort problem. Länsstyrelsen i Västerbotten skrev i somras till Rikspolisstyrelsen och beskrev hur det hade varit under vintern. Det hade åkts väldigt mycket just där det var förbjudet att åka. Förbuden är kopplade bl.a. till djurlivet och rennaringen. Många som kanske rent turistiskt åker i fjällen tar alltså inte sådana hänsyn. Man måste skilja ut de regioner som används turistiskt och där styra människors vistelse till områden där de får vara, inte dit där det är förbjudet att vara med snöskoter.

Vi har haft dåliga möjligheter att kontrollera detta, eftersom vi inte har

haft några övervakare. Vi har fått uppgifter från polisen om detta, och det har visat sig vara rent omöjligt att klara uppgiften. Jag håller med om att om vi inte har några möjligheter till kontroll eller styrning, blir det svårt att upprätthålla en förbudslagstiftning. Det blir så om ingen vill efterleva den och om ingenting händer när man inte följer den.

Det är mot denna bakgrund nödvändigt med ett samarbete. Rikspolisstyrelsen kommer under hösten att lägga fram förslag till förordnanden och utbildning av naturvårdsvakter, som skall ha en viss överblick över känsliga fjällområden. Det är speciella trakter som då är aktuella.

När det sedan gäller snöskoternas rent tekniska utformning nämnde jag i mitt förra inlägg att utredningen har föreslagit att Vägverket skall få i uppdrag att studera de tekniska möjligheterna att begränsa bullret. I detta arbete måste man naturligtvis samarbeta bl.a. med tillverkarna. Jag utgår från att man har kontakter för att se vilka möjligheter som finns att begränsa t.ex. buller. Det är i vissa områden för mycket buller under semester- och ferietider när människor kommer upp i fjällen och åker omkring där. Jag tycker att vi kan utgå från att någonting måste göras.

Sten-Ove Sundström menade att alla de enskilda skoterklubbarna bör kontaktas. Naturligtvis kan vi skicka ut en inbjudan till alla dessa, men även om vi inte är rädda för att utöka antalet remissinstanser, tycker jag ändå att om klubbarna har organisationer som företräder dem, måste vi kunna lita på att dessa i sin tur lyssnar på sina medlemmar. Det är ju så vi har arbetat i Sverige sedan lång tid tillbaka.

Men samtidigt är varenda skoterklubb välkommen att skriva brev till departementet för att redovisa sina åsikter. Man tänker kanske inte så mycket på den möjligheten i samband med att utredningar pågår. Man kan skriva till utredningen, och man kan tala med utredare. Man kan skriva till det departement som skall lägga fram propositionen, medan detta arbetar med frågan. På det sättet kan man bli mer aktiv. Sten-Ove Sundström är själv välkommen till departementet, så att vi också där kan diskutera dessa frågor allteftersom remissvaren droppar in och vi får mer och mer av intressanta förslag som kan leda till en bra avvägning.

Vi har ju nu kommit något längre i utredningsarbetet och in i remisstiden, men jag måste ändå kanske göra er besvikna genom att säga att jag inte kan föregripa remissinstansernas yttranden och säga att det nu skall bli på ett visst sätt eller hur jag tycker att det skall bli. Jag tycker att man skall känna att man kommer till rätta med problemen med de förslag som man lägger fram. Det skall inte upplevas så, att vi bara utfärdar förbud och begränsar människors frihet att vistas och röra sig ute i naturen.

Sten-Ove Sundström tog bl.a. upp de handikappades problem. Jag har full förståelse för att människor har behov av att röra sig i glesbygden med hjälp av t.ex. snöskoter.

Jag tror också att ett bra sätt att arbeta är att anlägga snöskoterleder. Det är en fördel om åtminstone den stora strömmen av snöskoteråkare styrs in på snöskoterleder. Jag är ganska övertygad om att de kommer att använda snöskoterleder om man anlägger sådana, på samma sätt som människor i fjällområden och i naturreservat använder vandringsleder, om det finns sådana. Den typen av styrning är viktig att diskutera.

Anf. 98 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Också jag tror att det är viktigt för att klara detta problem att man träffar frivilliga överenskommelser med de skoterklubbar som finns. Vi kan se på erfarenheterna från motorcykeldiskussionerna för några år sedan. Dessa slutade med att man kom överens med företrädare för branschen och för motorcykelorganisationerna att de skulle ordna frivillig träning osv. Det utföll mycket bra, och detta är sannolikt en av anledningarna till att olyckorna på det området har sjunkit kraftigt.

Det är viktigt att komma fram till frivilliga överenskommelser med de berörda, i stället för att tvinga på dem en rad förbud och avgifter för att begränsa missförhållanden.

Som statsrådet själv nämnde överträds redan i dag en del förbud, och vi vinner då ingenting på att införa fler förbud. Redan efterlevnaden av de befintliga förbuden är svår att kontrollera. Vi kan t.ex. se på de svårigheter som polisen har att med dagens resurser kontrollera hastigheterna på vägarna. Det säger sig självt att det inte kommer att fungera om polisen dessutom skall ge sig ut i terrängen för att kontrollera hastigheter. Det är därför viktigt med frivilliga överenskommelser.

Nu svarar inte Görel Thurdin på den fråga som hon tidigare fått om när ett förslag kan komma. Det vore bra om hon kunde ge en indikation om ungefär när ett förslag kan komma. Jag har naturligtvis den förhoppningen att i detta förslag besynnerligheter som hastighetsbegränsningar och inskränkningar i våra möjligheter att köra i vår egen natur och fjällvärld skall vara bortsojade. På det sättet kan vi få till stånd en värdefull dialog med dem som finns på detta område.

Vi skall inte hela tiden lägga förbud och avgifter på människors axlar – då kommer det inte att fungera. Då får vi bara en mängd lagöverträdelser. Tänk på det, Görel Thurdin!

Anf. 99 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag fick en fråga, och jag vill svara på den. Jag har egentligen gett besked i mitt tidigare svar. Jag framhöll där:

”Utredningens slutbetänkande bereds för närvarande inom regeringskansliet med sikte på att förslag skall lämnas till riksdagen vid årsskiftet.”

Remisstiden utgår nu, och vi arbetar med remissvaren. Vår inriktning är att kunna lägga fram förslag före jul.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1993/94:12 om åtgärder mot brott

Anf. 100 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén har frågat mig vilka konkreta åtgärder regeringen avser att vidta för att minska den grova brottsligheten, komma till rätta med det oprovocerade gatuvåldet, komma åt den ekonomiska brottsligheten, uppnå målet om en 85-procentig beläggning vid våra kriminalvårdsanstalter och åstadkomma en effektivare polisverksamhet. Lars-Erik

Lövdén vill också veta om dubbelbeläggningen vid våra anstalter kommer att fortsätta.

Också Hans Göran Franck har interPELLERAT angående kriminalpolitiken. Med hänsyn till innehållet i interPELLATIONERNA har jag funnit det naturligt att redogöra för regeringens mer allmänna kriminalpolitiska överväganden i samband med att jag besvarar Hans Göran Francks interPELLATION.

Jag vill inledningsvis framhålla, att alla åtgärder regeringen har vidtagit och kommer att vidta sammantaget har målet att minska brottsligheten och öka tryggheten. Kampen bedrivs därför över hela det kriminalpolitiska fältet. Med en bibehållen helhetssyn på kriminalpolitiken blir det därför svårt att svara Lars-Erik Lövdén enbart utifrån de frågor som ställs och som bara berör vissa delområden.

Självfallet delar jag Lars-Erik Lövdéns oro när det gäller bl.a. den grova våldsbrottsligheten och den ekonomiska brottsligheten. I regeringsförklaringen slås också fast att all brottslighet skall bekämpas med kraft.

1980-talets kriminalpolitik var behäftad med stora brister. Den utarbetades i väsentliga delar under motstånd från de borgerliga partierna i riksdagen, och den utformades ofta utifrån brottslingens perspektiv och inte utifrån den brottsdrabbades.

Det allmännas reaktion genom straffet skall vara tydlig och komma i första rummet. Men det innebär inte att verkställigheten av fängelsestraffet skall vara utan vårdande inslag. Lars-Erik Lövdén och oppositionen kan knappast klaga på att regeringen har varit passiv när det gäller att vidta åtgärder mot brott, även om vi valt en annan väg mot ett som jag förstår gemensamt mål att minska brottsligheten.

Ett antal författningsändringar och organisatoriska förändringar har redan genomförts, och andra sådana åtgärder är på väg att genomföras steg för steg inom rättsväsendet för att vi skall komma till rätta med brottsligheten. Organisationsförändringarna gäller i första hand Polisen och har till syfte att öka effektiviteten i arbetet. Inom ramen för det rationaliseringsarbete som skall bedrivas inom polisväsendet under innevarande och kommande budgetår görs sålunda organisationsförändringar i syfte att närma polisen till människorna i samhället. Polisen kommer i det lokala perspektivet att arbeta närmare människorna och mer problemorienterat än vad som har varit fallet hittills. Vid Stockholmspolisen har man redan i dag nått mycket goda arbetsresultat med den problemorienterade närpolisverksamheten. En aktiv och synlig polisverksamhet på det lokala planet är enligt min mening det bästa sättet att komma till rätta med gatuvåld och annan kriminalitet av det slaget, t.ex. skadegörelse, tillgreppsbrott och ordningsstörningar. Det finns all anledning att understödja och driva på den problemorienterade polisverksamheten.

Polisen måste alltså arbeta nära människorna, och ett ökat medborgarengagemang i kontrollerade former ingår i regeringens kriminalpolitik. Regeringen har, som Lars-Erik Lövdén vet, tillsatt en utredning som arbetar med dessa frågor. Den parlamentariskt sammansatta Trygghetsutredningen under ordförandeskap av Jerry Martinger kommer att avge ett delbetänkande redan under våren.

Regeringens särskilde utredare Håkan Winberg har i dagarna lagt fram ett

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interPELLationer*

förslag till ny organisation för den centrala polisen. Detta förslag inriktar sig bl.a. på brottsligheten i ett internationellt och ett nationellt perspektiv. Jag skall inte föregripa regeringens ställningstaganden. Uppenbart är emellertid att det behövs en stark Rikskriminalpolis med hög kompetens som i första hand inriktar sig på internationellt polissamarbete och s.k. kriminalunder-rättelsetjänst och som även vid behov kan stödja polisen regionalt och lokalt.

Jag har i dagarna också tagit del av en utredning som Länsstyrelsen i Stockholms län har gjort rörande polisorganisationen i Stockholm. I den lägger man fram ett förslag som innebär att en särskild länskriminalavdelning bildas bl.a. för att förstärka insatserna mot den grövre brottsligheten. Jag väntar mig mycket av dessa båda utredningsförslag.

Genom regeringens åtgärder har vi nu återigen kommit i balans vad gäller antalet poliser i riket. Den polisbrist som har varit ett faktum under den senare halvan av 1980-talet och början av 1990-talet är nu borta. Brottskurvan ser ut att plana ut, men det är givetvis för tidigt att uttala sig om hur den framtida utvecklingen kommer att se ut. Vägen bort från 1980-talets kriminalpolitik är lång. Det är emellertid min fasta övertygelse att det ligger inom det möjligas gränser att varaktigt bryta brottsutvecklingen och skapa en större trygghet i samhället.

För att möta den grova kriminaliteten har regeringen för innevarande budgetår avsatt 60 miljoner kronor. Medlen skall användas för att höja kunskapen och kompetensen inom det kriminalpolisiära området. Medlen kommer bl.a. att komma kampen mot narkotika- och våldsbrottsligheten till godo. Minst 30 av dessa miljoner kommer också att användas för utbildningsinsatser och satsningar på teknikstöd vad gäller den ekonomiska brottsligheten.

Lars-Erik Lövdén frågar vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att åstadkomma en effektivare polisverksamhet i framtiden. Det stora rationaliseringsarbete som nu pågår inom polisen och som drivs inom ramen för ett sparbeting på 545 miljoner kronor för enbart polisens vidkommande under tre budgetår har just tagit sin början. Jag vill påminna Lars-Erik Lövdén om att besparingarna inom polisen har beslutats med bred parlamentarisk enighet. Inte minst socialdemokraterna har spelat en aktiv roll. Rationaliseringsarbetet har just tagit sin början, och jag har i länsstyrelsernas rationaliseringsplaner och i Rikspolisstyrelsens anslagsframställning kunnat konstatera att arbetet bedrivs seriöst och med ett övergripande mål, nämligen att effektivisera polisen. Rationaliseringsplanerna redovisar ett stort antal förändringar vad gäller organisation och arbetsformer i effektiviseringssyfte. Jag har nämnt den mest genomgripande, nämligen den problemorienterade polisverksamheten.

När det gäller den ekonomiska brottsligheten vill jag vidare understryka att regeringen ser allvarligt på frukterna av 1980-talets penninghantering och på den ekonomiska brottsligheten över huvud taget. Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen och Riksskatteverket har på regeringens uppdrag i maj i år redovisat vilka åtgärder som vidtagits och som planeras inom respektive myndighetsområde. Redovisningen upptar ett antal förslag när det gäller utbildningen av personalen och utvecklingen av myndigheternas samarbetsansvar.

I Håkan Winbergs rapport om den centrala polisorganisationen föreslås

också en ny organisation på central nivå för bekämpande av ekonomisk brottslighet. Avsikten med den föreslagna organisationen är att skapa bättre förutsättningar för ett nära samarbete mellan åklagare och polis utan att polisens och åklagarnas olika roller sammanblandas. Jag räknar med att regeringen skall ta ställning till förslaget i den kommande budgetpropositionen eller under våren.

Inom regeringskansliet pågår nu också ett arbete i en interdepartemental arbetsgrupp som bl.a. tar sikte på åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. I gruppen ingår representanter för Justitiedepartementet, Näringsdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet och Finansdepartementet. Gruppen skall samordna och redovisa regeringens samlade insatser mot den ekonomiska brottsligheten. Arbetet kommer att vara klart under hösten.

Jag vill också påminna om det s.k. RÅSOP-projektet, som drivs av riksåklagaren och som rör problematiken kring kreditförlusterna i bank- och finansvärlden.

När det gäller kriminalvården har riksdagen, på förslag av regeringen i årets kompletteringsproposition, anvisat medel till kriminalvården för att kunna möta den beräknade beläggningsutvecklingen. Den pågående och den planerade utbyggnaden av anstaltsorganisationen är beräknad utifrån en 85-procentig beläggningsnorm. Sammantaget innebär den planerade utbyggnaden att antalet fängelseplatser totalt kommer att öka med närmare 1 250 och antalet häktesplatser med 300. Detta bör på sikt täcka behovet. Utbyggnaden av anstaltsorganisationen kommer emellertid inte att kunna ske i takt med det ökade behovet. Det kommer därför att behövas provisoriska lösningar.

Jag vill således hävda att regeringen, inom de ekonomiska ramar som vi gemensamt har lagt fast för polisens vidkommande, har vidtagit och kommer att vidta kraftfulla åtgärder för att motverka den grova brottsligheten.

Anf. 101 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Det var ett utförligt svar som jag dock inte är helt nöjd med.

Några konkreta och verksamma åtgärder för att komma åt den ekonomiska brottsligheten redovisas inte. Det ges inte några konkreta besked om hur och när målet om 85-procentig beläggning på anstalterna skall kunna uppnås. Något svar på min fråga om dubbelbeläggningen fick jag inte.

Justitieministerns svar var ganska magert även när det gäller möjligheten att bryta brottsutvecklingen, särskilt vad avser grov brottslighet.

Jag kan förstå vilsenheten. Lag och ordning var moderaternas huvudtema i valrörelsen 1991. Vi mötte budskapet på affischerna. Om bara moderaterna fick ta hand om kriminalpolitiken skulle brottsligheten minska och tryggheten på gator och torg öka.

Nu efter två år av moderatstyre i Justitiedepartementet måste man konstatera att retoriken har kraschlandat mot verkligheten.

Brottsligheten ökar, särskilt den grova brottsligheten. Vi upplever en explosion av grova rån. Kriminalvården präglas av oro, överbeläggning och ett utbrett missnöje bland personalen. Regeringen saknar förmåga att genomföra en konsekvent polispolitik. Den permanenta och dramatiskt höga ar-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

betslösheten och avsaknaden av en genomtänkt brottsförebyggande strategi riskerar att leda till att nyrekryteringen av brottslingar kraftigt ökar.

Det finns anledning att vara utomordentligt bekymrad över den kriminalpolitiska utvecklingen. Det som har präglat regeringens kriminalpolitik är hårdare tag och längre straff. Det är nog dags att ställa sig frågan om inte vetenskap, erfarenhet och kunskap borde få ett bättre genomslag i kriminalpolitiken. Jag menar att det på några områden finns uppenbara brister i regeringens kriminalpolitik. I svaret på min fråga nämns ingenting om vikten av det brottsförebyggande arbetet för att bekämpa brottsligheten, även den grova brottsligheten.

Nu är det dags att mycket rejält och kraftfullt satsa på ett brottsförebyggande arbete framför allt i storstäderna och i de bostadsområden som är särskilt hårt utsatta. Det är fråga om lokala brottsförebyggande projekt där polis, kommunala myndigheter och föreningsliv samverkar för att förebygga brottsligheten. Brottsförebyggande rådet, som har gjort prognoser över brottsutvecklingen fram till sekelskiftet, understryker att det enda medlet för att långsiktigt pressa ned brottskurvan är ett konkret, lokalt brottsförebyggande arbete. Det är nu dags för statsmakterna och regeringen att inse det och att sätta till medel så att vi får till stånd ett sådant brottsförebyggande arbete.

Jag skulle vilja fråga Gun Hellsvik om regeringen är beredd att se till att det tillförs medel för det lokala brottsförebyggande arbetet så att BRÅ får möjlighet att hjälpa kommuner och andra att bygga upp sådana här projekt. Jag tror att det är oerhört betydelsefullt, särskilt i dessa arbetslöhetstider då ungdomarna är hårt utsatta.

Den andra frågan där jag ser uppenbara problem som kan bli dramatiska i framtiden gäller kriminalvårdens utveckling. Kriminalvården befinner sig i en akut kris. Periodvis har överbeläggningen på anstalterna varit så absurd att systemet har förutsatt en väl utvecklad transportorganisation. Ett visst antal intagna har tvingats befinna sig under transport för att man skulle klara antalet platser inom anstalterna. Intagna som vill arbeta och studera får stå i kö till sysselsättning. Differentieringen ointetgörs i stort sett.

Jag tror att den här hårda miljön på anstalterna kan leda till mera tvång och våld. Sannolikt får den också till följd en ökad återfallsbenägenhet. Regeringens politik som sägs syfta till att minska brottsligheten riskerar nu tvärtom att föda en ny och brutalare brottslighet. När räknar justitieministern med att vi skall komma tillbaka till målet om 85-procentig beläggning?

Det tredje området där jag tycker att det i dag råder stor osäkerhet gäller polispolitiken. Den osäkerheten måste snabbt skingras. Det gäller den centrala polisorganisationens roll, men det gäller också att se till att inte den lokala polisorganisationen nu vidtar besparingar som går ut över det direkta polisarbetet på fältet. Jag känner en stor oro för att de rationaliseringar som pågår ute i olika län kommer att drabba det direkta polisarbetet.

Det var inte meningen med det besparingsprogram som vi blev överens om i parlamentarisk enighet. Justitieutskottet hade uppfattningen att det skulle vara möjligt att göra besparingen utan att det skulle gå ut över direkt polisverksamhet. Jag har kvar den uppfattningen. Men det förutsätter en

sammanläggning av polisdistrikt och en långtgående administrativ rationalisering. Det har långt ifrån uppnåtts på alla håll i landet.

Den tredje faktorn i polispolitiken är Polishögskolans ställning och polisutbildningen. Senast i dag nåddes vi av rapporter om att Polishögskolan inte får beställningar på polisaspiranter som skulle tas in på nästa kurs. Det finns anledning att fråga justitieministern hur hon ser på Polishögskolans ställning och den framtida polisutbildningen.

Den fjärde frågan där det finns anledning att känna stor oro gäller den ekonomiska brottslighetens utveckling. Socialdemokraterna har drivit på den här frågan men inte mött något gehör från regeringen när det gäller att vidta verksamma åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Jag vill nu komplettera min fråga i detta avseende. Kommer regeringen, i den budget som nu presenteras, att avsätta medel så att vi kan bygga ut de personella resurserna inom polis- och åklagarväsendet för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten?

Anf. 102 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag poängtera att jag inte deltar i den här debatten därför att jag på någon punkt skulle hålla med herrar Lövdén eller Franck. Jag anser att deras agerande under den tid då deras parti hade makten i Sverige är skuld till många av de problem som vi i dag har inom kriminalvården i Sverige.

Man tvistar om brottsligheten, har den ökat eller minskat? Det är en lek med siffror. Jag skall ge ett exempel på hur man kan "minska" brottsligheten. Om man förr i tiden blev bestulen på sin bilradio i Malmö ringde man till polisen. Man fick ett brev hemskickat. Det var ett brott anmält, och det kom in i statistiken. Sedan ändrade polisen attityd och sade att den som hade blivit bestulen skulle komma ner till polisstationen och personligen anmäla brottet. Plötsligt försvann 80 % av brotten. Det är ett sätt att minska brottsligheten i statistiken.

Hur som helst, fru statsråd, upplever många människor i dag en ökad otrygghet. Det må vara rätt eller fel. Om man följer med i medierna – tidningar, radio och TV – finner man många inslag om just ökad brottslighet på lägre eller högre nivå. Jag kan inte låta bli att ställa en liten fråga till herr Lövdén. Han undrar varför regeringen inte använder vetenskap och kunskap. Hans parti har haft många år på sig att kunna tillgodogöra sig vetenskap och kunskap. Varför gjorde man ingenting under sin tid? Det frågan kan inte få bli helt obesvarad.

Det är klart att det i dag råder missnöje bland personalen mot dagens kriminalvård. Jag läste i dagens Sydsvenska Dagbladet att justitieministern har varit på en turné i Skåne. En fängelsedirektör uttalade att i dag fungerar det men om överbeläggningen blir litet större överväger han att ställa sin plats till förfogande. Detta är ett uttalande av en mycket kompetent person.

Sedan till frågan om fängelsestraff och dess effekt. Ingen blir väl bättre av att sitta i fängelse. Vi skall också ha klart för oss att många av dem som åker ut och in på fängelserna inte vill leva något Svenssonliv. De sitter på kvälarna och diskuterar nya stötar och hur man kan göra snabba pengar. Jag kanske inte skall använda uttrycket att kasta pärlor för svin, men dessa män-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

niskor tar inte till sig världen. En sak är i alla fall säker, så länge personer som begår eller har begått brott under lång tid sitter inne finns det inga offer. Detta faktum kan man inte nonchalera helt.

Avslutningsvis skulle jag vilja ställa två frågor till statsrådet. Vi har i dag hört att man skall dra in på eller lägga ner utbildningen på Polishögskolan under våren. Det är förvånansvärt att man nås av sådana uppgifter via medierna. Jag tror inte att det här är någon genomtänkt strategi. Det är inte så, fru statsråd, att man på departementet kan säga att vi skall ha 16 000, 17 000 eller 18 000 poliser. Man kan t.ex. säga att man skall ha 17 500 poliser nästa år. Brottsskurvan kan plana ut. Är vi nöjda med att ha 17 500 poliser och dagens höga kriminalitet? Det kan trots allt inte vara avsikten.

Jag har också en litet mer konkret fråga. Vi vet att det i dag är ont om platser på fängelserna. Man diskuterar s.k. dubbelrum. Min fråga är kanske litet udda, men den måste ändå bli besvarad. Om två interner delar rum – man får inte säga cell i Sverige – och det visar sig att man hittar knark i rummet, vem skall man då straffa om båda nekar? Eller är det kanske så att man inte skall straffa någon alls?

Anf. 103 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet också i den här debatten beroende på att en av mina frågor besvaras i interpellationssvaret till Lars-Erik Lövdén. Han har själv varit inne på den. Det gäller frågan om brottsutvecklingen och det brottsförebyggande arbetet.

Den nya kriminalpolitik som regeringen för sägs vara ett försök att reparera socialdemokraternas missriktade politik. Regeringen 1982-1991 läggs till last ökad brottslighet och en ökning av den anmälda brottsligheten med 216 000 brott.

När det gäller brottsutvecklingen har antalet anmälda brott ökat med 24 000 per år under nämnda period 1982-1991. Siffran skall dock jämföras med motsvarande för de borgerliga regeringsåren 1976-1982 som var 31 000 per år. Det går därför inte att säga att borgerlig kriminalpolitik skulle vara mer framgångsrik än socialdemokratisk vad gäller brottsutvecklingen.

Enligt den prognos om framtida brottslighet som gjorts inom BRÅ, vars styrelse jag tillhört under många år, kommer brottsligheten att öka med ca 200 000 brott till sekelskiftet om inte massiva brottsförebyggande åtgärder snarast genomförs.

Justitieministern säger att regeringen gör stora satsningar på brottsförebyggande åtgärder. Jag kan inte dela den uppfattningen. Hon besvarar egentligen inte konkret min fråga om vilka ytterligare satsningar på direkta brottsförebyggande åtgärder regeringen vill göra. Jag har därvid givetvis främst i åtanke behandlingen av Brottsförebyggande rådets verksamhet. Även om den förväntade brottsutvecklingen med en annan kriminalpolitik skulle kunna hejdas, så har vi i dag en stor ekonomisk och miljöbrottslighet liksom vålds- och integritetsfientlig brottslighet, bl.a. mot kvinnor, som hitintills inte uppmärksamats tillräckligt och därmed inte heller erhållit tillräckliga resurser för förebyggande arbete.

Utöver den traditionella brottsligheten har vi också fått en brottslighet

med rasistisk och invandrarfientlig bakgrund, som kommer att kräva ny kunskap och nya verksamma åtgärder.

När regeringen nu kraftigt har skurit ner BRÅ:s resurser samtidigt som BRÅ:s ställning som självständig myndighet förändras kommer det att få konsekvenser för möjligheten att bedriva effektivt brottsförebyggande arbete. Det är nödvändigt att relationen mellan den repressiva kriminalpolitiken och det brottsförebyggande arbetet förändras så att det brottsförebyggande arbetet inom BRÅ och andra samhällsorgan liksom frivilligorganisationer får vida större del av resurserna inom rättsväsendet än vad den nuvarande regeringen och riksdagsmajoriteten varit villiga att anslå.

Jag vill nämna att den ändrade verksamhetsinriktningen för BRÅ innebär bl.a. kraftiga inskränkningar i verksamheten. Den nya organisationens bemanning innebär en indragning av inte mindre än elva tjänster och inrättandet av endast två nya tjänster.

Inskränkningarna i verksamheten är givetvis mycket olyckliga och vittnar om en bristande förståelse för betydelsen av det brottsförebyggande arbetet.

Av rättsväsendets totala resurser, 10,5 miljarder kronor, får Brottsförebyggande rådet endast omkring 20 miljoner kronor.

Det behövs i dag en omfattande satsning i hela landet på det lokala brottsförebyggande arbetet, vilket Lars-Erik Lövdén varit inne på. Det gäller särskilt den som riktar sig till ungdomen. Det är nödvändigt att starta fler brottsförebyggande projekt. Polis, kommunala myndigheter och föreningsliv måste i ökande omfattning samverka för att förebygga brottslighet. Skolans roll är mycket viktig. Det gäller att utveckla positiva normer, lösa konflikter och utveckla samarbete mellan generationer och i grannskap.

Det mycket lovande arbetet med grannsamverkan mot brottslighet, som jag själv deltagit i inom min kommun och som inletts på åtskilliga håll i landet, fordrar långt större resurser än vad den har i dag.

Samhället gör stora förluster på grund av omfattningen och inriktningen av brottsligheten. Satsningarna på den brottsförebyggande verksamheten kan ge mångfaldiga samhälleliga och enskilda besparingar. Det är därför en kortsynt politik att inte göra nya och verksamma insatser på detta område. Sådana insatser skulle komma att ge mycket god utdelning – på kort sikt, men framför allt på lång sikt.

Anf. 104 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Anledningen till att jag ger mig in i debatten är det svar som justitieministern har lämnat till Lars-Erik Lövdén beträffande polispolitiken.

Det har gjorts en hel del utredningar och man har lämnat olika förslag. Riksdagsrevisorerna har lämnat förslag till riksdagen och nu senast har Håkan Winberg lämnat sin utredning. Det finns motstridiga uppfattningar om vad som är bäst för polisen i dessa frågor. Rikspolisstyrelsen och Svenska polisförbundet har olika uppfattningar om vad som är bäst för det svenska polisväsendet.

Beträffande besparingskraven sade justitieministern att man var överens. Jag kommer mycket väl ihåg det, för jag reserverade mig genast. Jag tyckte det var märkligt att framföra ett besparingsförslag, som då var 500 miljoner

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

men i dag är 540 miljoner kronor på tre år. Majoriteten sade att detta inte skulle drabba den operativa verksamheten. Eftersom jag, som ny politiker, kommer från den verksamheten, så ställer jag mig förvånad inför hur detta kan gå ihop. Tyvärr verkar det inte som om det går ihop.

Detta har ställt till mycket stora problem för polisverksamheten i hela vårt land. Inte bara justitieministern, utan hela regeringen, har ju ambitionen att öka antalet poliser på gatan. Men dessa besparingskrav kommer de facto att leda till att det minskar.

Man skall spara och det leder till att man i dag har en övertalighetssituation. Man har lagt fram förslag om att låta poliser som är 58 år eller äldre sluta i förtid för att ersätta dem med nyrekryterade poliser.

Besparingskraven medför samtidigt att länspolismyndigheterna inte anser sig ha råd att skicka aspiranter för utbildning. Det är, som Lars-Erik Lövdén sade, så att man kanske inte kan genomföra någon verksamhet alls på Polishögskolan, därför att man inte får tillräckligt antal elever, så att skolan blir bärkraftig. Hela den framtida polisutbildningen hotas.

Så några ord om den ekonomiska brottsligheten. Riksdagen beslöt att inrätta en finanspolis och antog en lag mot penningtvätt, som finanspolisen skulle arbeta med. Men finanspolisen har stött på patrull från den statliga Finansinspektionen. Jag skulle vilja fråga justitieministern om man har kommit till någon lösning när det gäller förutsättningarna för finanspolisens arbete.

Alla dessa problem med polisverksamheten i dag tycker jag att man borde samla under en hatt. Jag vill fråga justitieministern om hon kan tänka sig att tillsätta en bred parlamentarisk kommission för att utreda dessa saker.

Nu måste polisen få dessa möjligheter. Det ligger i nationens intresse att klara ut vad som är polisens framtida roll både internationellt och nationellt angående inte minst de stora ekonomiska problem som finns. Vad har justitieministern att svara beträffande finanspolisen och den parlamentariska kommissionen?

Anf. 105 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag ser att de båda interpellationerna kommer att gripa in i varandra. Jag anmäler mig därför till ett anförande nu för att spara tid totalt. Mitt anförande gäller det brottsförebyggande arbetet.

Enligt min mening bör det brottsförebyggande arbetet ske på både kort och lång sikt. De mera långsiktiga åtgärderna måste inriktas på att åstadkomma attitydförändringar som gör att antalet motiverade gärningsmän minskar. Det är nödvändigt om vi i någon nämnvärd utsträckning skall få brottsutvecklingen att långsiktigt vända nedåt.

En mängd saker har förändrats i samhället sedan 1950-talet. De har säkerligen haft en påverkan på brottsutvecklingen. Koncentrationen av människor i tätorterna har ökat dramatiskt, antalet bilar har ökat, mängden stöldbegärliga varor och deras lättillgänglighet har ökat och knarket har kommit in i samhället på ett helt annat sätt än tidigare.

Herr talman! Det har emellertid också hänt en del saker när det gäller familjen, skolan, värderingar och normbildning. Andelen upplösta äktenskap och samboförhållanden har ökat dramatiskt. Därmed har ensamföräldrar

och barn som lever med endast en av sina biologiska föräldrar ökat i stor utsträckning. Under många år har vi i Sverige haft en mer eller mindre värderingsneutral skola. Det har inte minst varit 1960-talets och 1970-talets enorma sexliberalism. Många sådana attitydförändringar, förändringar i värderingar och förändringar i familjestrukturer har skett sedan 1950-talet. För att få en plattform att stå på och för att kunna åstadkomma attitydförändringar som på sikt leder till minskad brottslighet tror jag att det vore bra om vi kunde få fram en politiskt och praktiskt hanterlig sammanställning och utvärdering av den forskning som finns beträffande sambandet mellan ökad brottslighet och de förändringar som skett under de senaste 40 åren i värderingar, familjesyn osv. Vid behov bör en fördjupad forskning ske.

Vill justitieministern verka i brottsförebyggande syfte med hjälp av forskning? Det här tangerar Lars-Erik Lövdéns tidigare fråga om BRÅ:s medverkan.

Anf. 106 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag tackar Kjell Eldensjö för omtanken att spara tid. Vi skall ha klart för oss att två av frågeställarna inte kan vara intresserade av att få svar på frågorna. Det är mera fråga om ett taktiskt spel. Här har jag totalt sex minuter på mig att svara, och sedan ställs det frågor som icke har med interpellationen att göra. Interpellationen har begränsats till mycket konkreta, smala frågor. Jag vill ha detta sagt för att markera att det är fullständigt omöjligt för mig med denna tidsgräns att besvara alla frågorna.

Jag utgår från att vi när vi sedan kommer till Hans Göran Francks interpellation som behandlar övergripande frågor kan diskutera det viktiga brottsförebyggande arbetet. Det är inriktningen på den interpellationen.

Jag skall ändå försöka besvara så många frågor som möjligt. En fråga som har återkommit hos flera av frågeställarna är kopplad till den information som kom ut genom massmedierna i morse. Jag vaknade själv till den och hoppade till, bl.a. av det skälet att det som sades var fullständigt missvisande. Det har aldrig funnits ett beslut om någon kurs till våren, alltså går det inte att fatta något beslut om att ställa in utbildningen. Det har tidigare beställts att litet mer än 300 polisaspiranter skall utbildas under innevarande budgetår. Då beslutades att samtliga dessa aspiranter skulle påbörja sin utbildning i augusti. Något ytterligare är inte beställt.

Jag har bett att få kommentera dessa uppgifter i Ekot. Det har inte vad jag har hört skett. Däremot har jag noterat att samma information inte har sänts under eftermiddagen. Man vet alltså nu att detta är felaktig information. Jag är tacksam för att jag fick frågan nu så att jag har fått möjlighet att rätta till situationen.

En annan fråga som kom fram i litet olika skepnader gäller beläggningen på våra fängelser. Det är helt rätt att vi har en hög, på en del håll alldeles för hög, beläggning på våra fängelser. Genomsnittligt sett är beläggningen under 100 %, men här finns variationer.

Jag vill passa på att påpeka att detta hänger samman med den successiva förgrövningen av brottsligheten. Många tror att det är de nu genomförda lagändringarna som spelar in, men de har ännu inte hunnit få genomslag. Ut-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

vecklingen på 80-talet borde ha noterats och det ökade behovet borde ha förutsetts. Det har alltså inte skett.

Vi har projekterat och håller på att bygga ut. Det kommer att ta flera år att komma ned till en 85-procentig beläggning. Men behovet av permanenta lokaler kommer att täckas till sommaren. Vi har gett klara besked till Kriminälvårdsstyrelsen att man måste ordna provisoriska lokaler.

Vi måste vara ytterligt försiktiga med dubbelbeläggning, bl.a. beroende på narkotikaproblemen. Jag var i går på Fosieanstalten. Där blev jag informerad om att det finns en viss överinskrivning och en viss dubbelbeläggning. Men vi skall ha klart för oss att ingen har delat cell mer än två veckor. Det är alltid fråga om nyinskrivna. De som har kommit in i systemet förs inte samman.

Hans Göran Franck sade att vi inte gör något när det gäller våldsbrott mot kvinnor, och han menar vidare att vi inte inser problemen med rasism. Jag vill peka på två exempel när det gäller våldsbrott mot kvinnor. Utöver att vi har skärpt straffen på flera områden har vi startat livvaksverksamhet för förföljda kvinnor. Vi har infört larpaket för kvinnor som känner otrygghet. Vi har också beslutat om en lagrådsremiss i den senare frågan, dvs. rasistiska motiv som försvarande omständigheter vid brottslig gärning.

Jag håller fast vid vad jag har sagt vid många tillfällen. En bidragande orsak till utvecklingen av kriminaliteten i Sverige är inte i sig den socialdemokratiska regeringen utan den socialdemokratiska ideologin med dess annorlunda syn på familjen. Men har tappat bort familjens viktiga betydelse. Det finns ingen bättre brottsförebyggare än familjen. Det är min fasta övertygelse. Självfallet är det viktigt att bygga sin kriminalpolitik på kunskap. Men det finns en kunskap som ligger i generationers erfarenheter. Man skall inte underskatta vetenskaplig forskning, men man skall inte heller underskatta den av människor från generation till generation överförda kunskapen.

Anf. 107 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jo, justitieministern, jag är i hög grad intresserad av att få svar på mina frågor. Jag uppehöll mig i mitt föregående inlägg strikt vid de frågeställningar jag hade i min interpellation. Det är möjligt att Gun Hellsvik syftade på den del av mitt anförande som gällde brottsförebyggande verksamhet. Men jag ställde faktiskt en fråga i min interpellation om vilka konkreta åtgärder som regeringen avser att vidta för att minska den grova brottsligheten och för att komma till rätta med det oprovocerade gatuvåldet.

Jag tyckte därför att det var ganska anmärkningsvärt att justitieministern inte med ett ord berörde vikten av att satsa kraftfullt på det brottsförebyggande arbetet. Jag är fullkomligt övertygad om att det enda sättet för oss att nu bryta brottskurvan, och få det bestående, är att göra en mycket kraftfull satsning på det brottsförebyggande arbetet.

Att svänga över resurser från reaktiva åtgärder till mer proaktiva åtgärder, lokala brottsförebyggande projekt ute i bostadsområden, blir ännu betydelsefullare i den sociala situation som vi nu upplever i Sverige; en situation med permanent hög arbetslöshet, där hela ungdomsgenerationer riskerar att ställas vid sidan av det normala samhället.

Om Gun Hellsvik åker ut till Rosengård i Malmö, eller till Tensta i Stock-

holm eller till Angered i Göteborg så kan hon se den tunga sociala problematiken. Där räcker det inte att vädja till familjeansvaret, utan det krävs kraftfulla åtgärder i brottsförebyggande projekt.

Regeringen har här visat en oerhörd passivitet. Regeringen har liksom inte haft tid att syssla med de frågorna, när man så snävt uppehållit sig vid hårdare tag och strängare straff.

Jag anklagar inte för ett ögonblick regeringen för att vara skyldig till den tilltagande brottsutveckling som vi haft när det gäller den grova våldsbrottsligheten. Den utvecklingen har vi haft 1992, och den fortsätter nu 1993. Det är inte regeringen som är skyldig till det. Men man måste analysera, för att se vilka åtgärder som behövs för att långsiktigt få bukt med denna utveckling. Den analysen har inte regeringen gjort med tillräcklig kraft.

Jag vill ta upp polispolitiken. Det som står i interpellationssvaret när det gäller synen på polisen har jag i mångt och mycket samma uppfattning om, exempelvis det som framförs om hur polisen bör utvecklas lokalt. Men regeringen undviker att se till att få ett genomförande till stånd på dessa punkter. Det gör man genom att bortse från att den lokala polisorganisationen nu utvecklas i helt felaktig riktning. Besparingarna går nu ut över konkret polisarbete på fältet. Då krävs det att regeringen och statsmakterna säger ifrån att detta *inte* får bli konsekvenserna av besparingarna. Konsekvenserna måste bli att man slår samman polisdistrikt och att man genomför åtgärder, exempelvis åtgärderna i det förslag som är framlagt för Stockholms vidkommande. Det brister från regeringens sida när det gäller polispolitiken.

Anf. 108 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns ingenting i socialdemokratisk ideologi som skulle innebära att man inte vill satsa på att göra familjen medveten om de skyldigheter som man har inför såväl släkt och barn som vänner. Det är tvärtom viktigt att satsa på. Men det behövs något mer.

I mitt första inlägg var jag inne på att familjerna måste kunna utveckla denna grannsamverkan, som jag tycker är så viktig. Jag har varit på tre sådana möten i min hemkommun. Dit kommer väldigt många familjer och vill vara med och diskutera, men de vill också organisera verksamhet för att skydda sig och för att utveckla sina områden för att göra dem bättre och för att motverka brottsbenägenheten.

Ett faktum är att den här verksamheten har kommit i gång alldeles för sent i Sverige. I England har sådana här kontaktkommittéer som har grannsamverkansskarakter 500 miljoner medlemmar. För att vi nu skall kunna hämta in det som är försummat – försummelserna har vi alla ansvar för – gäller det att ordentliga satsningar görs här för att kunna få en stor bredd.

Jag vill nämna att det finns fem projekt i gång av de så viktiga projekten av brottsförebyggande karaktär. Vi vet också att resultaten har varit goda. Men tänk om vi, utöver de fem platser där vi har sådana här projekt, skulle kunna sprida det här över hela landet. Vilken effekt skulle inte det få! Men då fordras det helt andra satsningar än dem som regeringen har velat stå för och som riksdagens majoritet har anslutit sig till.

Det är inte bara att skärpa straffbestämmelsen, justitieministern, när det gäller brottsligheten av rasistisk och invandrarfientlig bakgrund. Det rör sig

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

för det första om att den brottsbeivrande verksamheten, den spanande verksamheten, får hög prioritet. För det andra rör det sig om att polisen och åklagarna får en sådan utbildning att de verkligen kan klara av den här typen av brottslighet. Här finns det mycket allvarliga brister.

Det betyder alltså att det fordras alldeles särskilda resurser för att kunna göra verk samma insatser.

Anf. 109 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Att uppgiften i dag i massmedierna, om att en ny polisaspirantutbildning skulle läggas ned, var felaktig stämmer säkert. Det förutsätter jag, eftersom statsrådet säger det. Men om medierna hanterar frågor på det här viset är det anledning att anmäla detta till Radionämnden. Om det inte har funnits några planer på någon kurs kan ju ingen kurs läggas ned heller. Svårare än så är det inte. Det blir alltså en senare fråga.

BRÅ och brottsförebyggande åtgärder är i och för sig bra. Men, detta har vi ju sysslat med i så många år. Vi ser dess värre i dag resultatet. Vi ser däremot inte så mycket av resultat av åtgärder mot de akuta brott som Svensson på gatan drabbas av i alltför stor omfattning varje dag. Här skulle man, menar jag, sätta in ett betydligt större åtgärdsbatteri än hittills.

Några kommentarer till mina meddebattörer. Lars-Erik Lövdén! Rosengård, Tensta och Angered. Problemen där har väl inte åstadkommits i dag eller i går. Det är 1980-talets problematik som nu dyker upp. Att skylla det på dagens borgerliga regering är helt enkelt oärligt. Ni har själva skapat de problem som ni i dag ser frukten av.

Låt oss säga att vi innan brottskurvan accelererade hade 16 000 poliser. Sedan fick vi 17 000 poliser och då planade brottskurvan ut. Det kanske hade varit bättre, fru statsråd, att lägga till ytterligare ett tusental poliser, så hade samma kurva kanske gått nedåt. Vi kan väl inte vara nöjda med att kurvan i dag planar ut.

Kjell Eldensjö sade att ett av skälen till att så mycket elände inträffade i Sverige var många spruckna äktenskap och att många sambor flyttade ifrån varandra. Jag skulle vilja ställa en fråga som inte har med ämnet att göra. Är det inte bättre att två som inte trivs och fungerar tillsammans flyttar ifrån varandra, än att de livet ut bor tillsammans och inte fungerar?

Anf. 110 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag blev något förvånad när justitieministern sade att hon inte känner till problematiken med Polishögskolan. Det kanske beror på det sätt den framställdes i medierna.

Rikspolisstyrelsen har trots allt gjort bedömningar och haft generella synpunkter på de här rationaliseringsplanerna. Jag vet att man delgivit departementet, som justitieministern förestår, dessa. Att man aviserat problemen med den kommande utbildningen – om man nu över huvud taget kommer att ha några aspiranter att utbilda på grund av de här mycket stora rationaliseringskraven som man ålagts – kan inte vara något främmande.

Jag vill också upprepa frågan om justitieministerns inställning till en bred parlamentarisk kommission för att se över problematiken, som onekligen finns och som många engagerar sig i.

Sten Andersson i Malmö gjorde en intressant reflexion om vad som skulle hända om man hittade knark i en cell som två fångar delar. Det blir tillfälle att prata om det en annan gång.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

Anf. 111 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag noterar först tacksamt att justitieministern har samma åsikt som jag när det gäller familjens betydelse. Jag tror ändå att det är viktigt att på något sätt belägga sambanden med vad som har hänt under årtiondena. Forskningen skulle då kunna vara ett bra instrument för att ge en plattform för de åtgärder som skall vidtas långsiktigt. Jag är medveten om att mycket har hänt under årtiondena som säkert är bra, och man kanske får betala ett pris för detta. I så fall kan man ta fram underlaget och göra en värdering.

Vi har i dag i andrakammarsalen vid ett seminarium fått höra att riksdags- och utskottsarbetet i mycket skall gå ut på målstyrning, resultatanalys och framför allt utvärdering. Detta skulle då vara något slags utvärdering av vad som har hänt i samhället under mycket lång tid, och där riksdagen också har haft sitt inflytande.

Till Sten Andersson i Malmö vill jag säga att det är klart att det finns äktenskap där relationerna är så dåliga att det bästa är att de går isär. Men det är beklagligt att det är så många äktenskap som går isär i dag och att så många barn drabbas av detta. Det vore intressant att få fram ett underlag som visar varför det förhåller sig på detta sätt.

Anf. 112 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller sambandet mellan uppväxt och brottsbenägenhet, är det som Kjell Eldensjö och jag uttrycker belagt genom kriminologisk forskning. Det är också detta som ligger till grund för Ungdomsbrottskommitténs förslag, som jag hoppas att riksdagen skall anta till våren när den lagstiftning som gäller våra unga skall ändras. Det behövs säkert ny forskning framöver med nya infallsvinklar, men BRÅ har redan bedrivit sådan forskning.

Eftersom antagningen till Polishögskolan är en dagsaktuell fråga, vill jag bara informera K G Sjödin om att de antagningar som nu görs och som planeras innebär att antalet poliser redan till sommaren kommer att ligga 500 över den norm som tidigare har ansetts vara rimlig. Till sommaren 1995 kommer antalet poliser att ligga 900 över den normen. Det är viktigt att ta med den informationen.

Jag besvarade en fråga om den parlamentariska kommissionen här i riksdagen härmedagen, och vi behöver inte ta upp tiden med det nu.

När det gäller finanspolisen och Datainspektionen kan jag informera om att datalagstiftningen ligger hos Reidunn Laurén och att jag därför inte har situationen klar för mig.

Lars-Erik Lövdén tog upp brottsutvecklingen, och vi måste klara ut detta litet grand. Brottsutvecklingen har tack och lov planat ut de två senaste åren. Det är helt korrekt att de grövre brotten har ökat, och en del av dem våldsam. Men totalt sett har det skett en minskning.

Vi skall komma ihåg att de som begår de allvarliga brotten ytterst sällan

101

är förstagångsförbrytare. Det är personer som har varit föremål för den ena åtalsunderlåtelser efter den andra, den ena villkorliga domen efter den andra och den ena skyddstillsynen efter den andra. Därefter konstaterar man att det inte finns mycket annat att välja på än att sätta dem i fängelse. Merparten av de grova våldsbrott som begås i dag är alltså resultatet av dessa olika individers negativa utveckling under en längre tid.

Vad som är positivt att notera är att antalet brott som ofta är förstagångsbrott däremot har minskat. Det har alltså totalt sett skett en utplaning. Vi kunde se det 1992, och prognoserna tyder på att det t.o.m. kan bli en liten minskning under innevarande år.

Jag önskar att Lars-Erik Lövdén hade ställt en fråga om det brottsförebyggande arbetet direkt, i stället för att nu ställa delfrågor.

Det brottsförebyggande arbetet är bakgrunden till att vi driver verksamheten med den synliga polisen, bakgrunden till att vi driver det problemorienterade arbetet, bakgrunden till att vi förra vintern tillsatte utredningen Trygghet i lokalsamhället. Den utredningen borde vara känd. Den behandlar bl.a. det som Hans Göran Franck efterfrågar, nämligen hur vi skall kunna koppla samman polisen, som navet i det brottsförebyggande arbetet, med grannsamverkan mot brott, andra typer av ideell verksamhet, men också socialtjänst och andra myndigheter i den offentliga sfären.

Ett av problemen när det gäller det brottsförebyggande arbetet i dag är att alla de goda krafter som finns är dåligt samordnade. Vi löser inte problemet bara med fler poliser, utan det enda sättet att lösa problemet är att införa moral och etik i samhället och att låta alla goda krafter samverka.

Jag håller med Hans Göran Franck om att detta arbete kommer i gång väldigt sent. Det borde ha kommit i gång under 80-talet, men det kom i gång förra vintern. Och det är bättre sent än aldrig. Vi tycker att detta är ett otroligt viktigt arbete. Det är viktigt bl.a. för att påverka attityder. Ett sätt att påverka attityder, t.ex. negativa rasistiska attityder, är att engagera de goda krafterna i samhället.

När det gäller Ungdomsbrottskommitténs arbete, kan jag nämna att det som är viktigt i den framtida utformningen av arbetet med att angripa ungdomars kriminalitet är att ytterligare involvera familjerna, det ansvar och den förmåga som de har att ge den unge stöd när han håller på att komma snett.

Anf. 113 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag skall börja med att be justitieministern om ursäkt för att jag inte ställer frågorna på ett sätt som är acceptabelt från hennes synpunkt. Jag tyckte att det i frågeställningen om vilka åtgärder som bör vidtas mot det provocerade gatuvåldet också ingick en dimension av brottsförebyggande arbete. Jag vidhåller den uppfattningen.

Brottsutvecklingen har varit den att de grova rånen ökade oerhört kraftigt under 1992. Bank- och postrån där vapen varit inblandade ökade med 50 % under 1992, brotten mot vapenlagen med 68 % och misshandelsbrotten med 12 %. Den utvecklingen har fortsatt under 1993.

Jag påstår inte att det här är en följd av regeringsskiftet 1991. Vad jag påstår är, att om vi skall föra en kriminalpolitik som är verksam räcker det inte med den kriminalpolitik som regeringen för – den är inte till fyllest. Det

räcker inte med att gå ut och säga att hårdare tag och längre straff hjälper för att långsiktigt bryta brottskurvan. Det är inte tillräckligt, justitieministern.

Jag vill ta upp en frågeställning som justitieministern förbigick i sina inlägg, och det gäller den ekonomiska brottsligheten. Riksåklagaren säger att situationen är löjeväckande. Antalet anmälningar till ekoroteln vid Stockholmspolisens beräknas i år uppgå till 670, om man räknar med utvecklingen under det första halvåret. Det är nästan en fördubbling i förhållande till 1992.

Alla som i dag jobbar med ekobrottsbekämpningen tycker att situationen är katastrofal. De påstår att det måste till helt andra åtgärder än de som hittills har vidtagits.

Jag är mycket förvånad över att regeringen har varit så passiv när det gäller ekobrottsbekämpningen. Redan i januari 1992 redovisade Riksåklagaren och Rikspolischefen, på uppdrag av den socialdemokratiska regeringen, ett brett åtgärdsprogram med ökade resurser och ändrad lagstiftning. Men i stort sett har ingenting hänt.

Jag förstår inte varför regeringen är så passiv på ett område som spelar en så central roll också när det gäller brottsutvecklingen i övrigt. Det här är inte bara isolerat till ekobrott. Det som händer inom taxinäringen och hotell- och restaurangnäringen är ju rent maffialiknande situationer där annan grov brottslighet kopplas till den ekonomiska brottsligheten.

Jag skulle vilja upprepa den fråga som jag ställde till justitieministern i mitt inledningsanförande: Kommer regeringen att i budgetpropositionen av-sätta kraftigt utökade medel, så att vi kan bygga ut de personella resurserna för ekobrottsbekämpandet?

Anf. 114 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén tar stora ord i sin mun.

När det gäller den ekonomiska brottsligheten kan jag börja med att lämna rent statistiska uppgifter från Rikspolisstyrelsen, där Lars-Erik Lövdén själv sitter med. Jag utgår därför från att Lars-Erik Lövdén har accepterat de här siffrorna.

Om vi ser till den personella resursutvecklingen vid Rikskriminalpolisens ekorotel och utgår från de resurser som fanns 1986 och kallar dem för 100 %, finner vi att det under de socialdemokratiska åren fram t.o.m 1991 skedde en minskning med 26 %. 1992, vårt första hela regeringsår, ökade resurserna på ekoroteln till 91 % av 1986 års värde. Detta skedde alltså under ett år och innebär en ökning med närmare 22 % i förhållande till vad som gällde 1991. Om man trots detta säger att ingenting har hänt tycker jag att det är mycket egendomligt.

Med tanke på att Lars-Erik Lövdén hänvisar till Riksåklagaren finns det skäl att se vad som står i Riksåklagarens anslagsframställning inför kommande budgetår. Där påpekas att Polisen nu har blivit så duktig och kommit i gång när det gäller utredning av ekobrott att den nya flaskhalsen nu är åklagarna. Detta är ytterligare ett bevis för att någonting har hänt.

Jag nämnde i mitt svar att vi från regeringens sida har satsat på RÅSOP, Riksåklagarens särskilda operation, som kommer att ha stor betydelse för kampen mot den grova ekobrottsligheten. Jag nämnde också i mitt svar att

vi har öronmärkt 60 miljoner, varav i varje fall minst 30 miljoner – och det har Lars-Erik Lövdén möjlighet att påverka i sin egenskap av styrelseledamot i Rikspolisstyrelsen – beräknas bli utnyttjade i arbetet mot ekobrottsligheten. Kom alltså inte och säg att ingenting har hänt!

Det som raserades under en period av ungefär fem år byggde vi upp på nästan bara ett år.

Jag måste också få säga att jag instämmer med Lars-Erik Lövdén om att det inte bara är fråga om hårdare tag för att bekämpa brottsligheten. Hårdare tag är en del, men det finns också mycket annat. Jag vet dock att Lars-Erik Lövdén vill få det att verka som om jag inte är intresserad av något annat än hårdare tag. Men jag har i mina svar här tidigare mycket tidigt markerat att det brottsförebyggande arbetet är grunden för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1993/94:18 om kriminalpolitiken

Anf. 115 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Hans Göran Franck har ställt sex frågor till mig om kriminalpolitiken. Han har frågat vilka belägg jag har för att ytterligare straffskärpningar skulle minska straffnivån. Jag utgår ifrån att Hans Göran Franck menar straffskärpningarnas betydelse för att minska brottsnivån. Vidare har han frågat vilket lagligt stöd det enligt min mening finns för att staten genom bestraffning av brottslingen upprättar brottsoffret. Han har också frågat om en beräknad utbyggnad av antalet fängelseplatser med ca 1 400 till en uppskattad nybyggnadskostnad om ca 2 miljarder kronor och en årlig driftskostnad om ca 700 miljoner kronor är ändamålsenlig och försvarlig. Vidare har han frågat vilka alternativ till fängelse regeringen är beredd att verka för utöver samhällstjänst och intensivövervakning. Dessutom har han frågat vilka åtgärder regeringen vill föreslå för att förbättra förhållandena för dem som befolkar fängelserna i syfte att förhindra återfall och främja en bättre social anpassning efter frigivningen. Slutligen har han frågat vilka ytterligare satsningar på brottsförebyggande åtgärder regeringen vill göra.

Jag har tidigare i dag besvarat en interpellation av Lars-Erik Lövdén om åtgärder mot brott. Eftersom de båda interpellationerna berör samma område kan viss upprepning av vad jag då svarade inte undvikas.

Under lång tid har antalet polisanmälda brott ökat mycket kraftigt. Sedan år 1950 har antalet mer än femdubblats. Under de senaste fem åren, framför allt under år 1992, har visserligen ökningstakten för antalet anmälda brott avtagit. Tillgängliga rapporter avseende innevarande år pekar t.o.m. mot att ökningstakten avstannat. Det är dock för tidigt att säga om trenden är bestående.

Trots att ökningstakten avtagit har brottsligheten en nivå som inte kan accepteras, och jag ser det som en av mina främsta uppgifter att kriminalpolitiken inriktas på att minska brottsligheten och att öka människors trygghet att inte utsättas för brott.

Regeringen har också i regeringsförklaringen slagit fast att all brottslighet

skall bekämpas med kraft. Där sägs vidare att kriminalpolitikens förnyelse inriktas på att minska brottsligheten, öka den enskildes rättstrygghet och stärka stödet till brottsoffer. Den borgerliga regeringens grundläggande kriminalpolitiska utgångspunkter är således mycket enkla och tydliga.

Som exempel på regeringens åtgärder för att minska brottsligheten kan nämnas de skärpta reglerna för villkorlig frigivning, som trädde i kraft den 1 juli 1993. Vidare kan nämnas de för ett flertal brott skärpta straffskalorna, som trädde i kraft vid samma tidpunkt. Samtidigt genomfördes också skärpningar i narkotikalagstiftningen, bl.a. för att ingripa kraftfullare mot personer i missbrukarledet. Regeringen har också helt nyligen avlämnat en proposition beträffande grovt rattfylleri m.m. till riksdagen. I propositionen läggs fram förslag till lagändringar som bl.a. bygger på en strängare syn på trafiknykterhetsbrott.

Det sagda utgör bara några exempel på de förändringar och skärpningar som regeringen har genomfört eller föreslagit.

Vidare har ett helt nytt påföljdssystem för unga nyligen presenterats av Ungdomsbrottskommittén. Förslaget är mycket intressant, och arbetet med reformen är prioriterat på departementet. Vi vet att ett kriminellt beteende ofta grundläggs i tidig ålder. Det är därför särskilt viktigt att brott som begås av unga möts med fasthet och konsekvens.

Givetvis är inte straffskärpningar det enda verkningsfulla medlet i kampen mot brottsligheten. Jag vill dock på det bestämdaste ta avstånd ifrån den uppfattning som Hans Göran Franck synes omfatta, nämligen att straffskärpningar skulle vara betydelselösa i detta avseende. Tvärtom är det min fasta övertygelse att en bestämd och entydig reaktion från samhällets sida har betydelse som brottsavhållande faktor.

Dessutom måste det från statsmakternas sida utgå en klar signal om att brott inte accepteras. Den allmänna trovärdigheten till straffsystemet fordrar också att de straff som utdöms upplevs som rättvisa och satta i proportion till brottets allvar. Under en följd av år har detta inte alltid varit fallet. Att brott skall följas av straff utgör ett grundelement i de flesta människors rättsuppfattning. Straffet har vidare en avgörande betydelse för upprätthållande av idén om brottet som en klandervärd handling. Möjligheten att döma ut och verkställa straff utgör i många fall det yttersta medlet för att visa att rättsordningen har ett verkligt innehåll och att det allmänna har både kraft och vilja att genomdriva de principer som kommer till uttryck däri. Genom att konsekvent bestraffa sådana handlingar som anses allmänt förkastliga bekräftar och förstärker också det allmänna den naturliga moralbildning som är nödvändig för att umgänget mellan medborgarna skall fungera.

När det gäller brott som riktar sig mot enskilda innebär straffet dessutom en viktig signal till brottsoffret att samhället tar den kränkning som brottet inneburit på allvar och att denna kränkning inte är något som skall accepteras. Denna funktion, att brottsoffret upprättas genom straffet, är särskilt betydelsefull vid våld, hot och andra övergrepp där brottsoffret felaktigt ofta lägger en del av skulden på sig själv. Om inte statsmakterna förmår att ge medborgarna uppfattningen att de står på brottsoffrets sida mot dem som begår brotten, har staten misslyckats med en av sina grundläggande uppgifter. Den angivna funktionen utgör således en av de grundläggande anled-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

ningarna till att ett samhälle måste bestraffa den som begår brott. När straff skall utmätas i det enskilda fallet skall också den skada och kränkning som gärningen inneburit beaktas. Detta framgår redan av brottsbalkens straffvärdesregler och utgör inget utslag av vedergällningstänkande, som Hans Göran Franck synes mena.

Att det i sammanhanget uppkommer kostnader är en självklarhet. Enligt mitt synsätt är det emellertid kostnader som samhället måste vara berett att ta, om vi skall ha ett straffsystem som vill göra anspråk på att vara trovärdigt i allmänhetens ögon. Det bör också betonas att regeringens kriminalpolitik, som jag nyss påpekat, syftar till att få ner brottsligheten, och därigenom också minska de kostnader som brottsligheten föranleder.

I direktiven till Straffsystemkommittén, som tillsattes under år 1992, ingår, utöver frågan om villkorlig frigivning, att överväga nya påföljdsalternativ, såsom exempelvis intensivövervakning och villkorligt fängelse. Redan under nästa år kan det för övrigt bli aktuellt med en försöksverksamhet med elektronisk övervakning. Regeringen har gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att förbereda en sådan försöksverksamhet.

Även om fängelse inte kan undvaras som ett centralt inslag i straffsystemet, kan man inte bortse ifrån att fängelse är förenat med nackdelar. Det är därför önskvärt om det går att finna nya påföljder som kan tillgodose kravet på en adekvat reaktion på ett brottsligt handlande utan de nackdelar som är förenade med ett fängelsestraff. Alternativ till fängelsestraff måste dock på ett annat sätt än vad som hittills varit fallet utformas så, att det i ett längre perspektiv främjar förtroendet för rättssystemet. Ett konsekvent påföljdssystem som ger klara signaler om samhällets intentioner skall inte heller underskattas som ett medel för att på lång sikt bekämpa brottsligheten. Samtidigt måste också systemet präglas av humanitet och respekt för individen. Även om fängelsestraff inte kan undvaras är det viktigt att utveckla också andra påföljdsalternativ. Jag vill emellertid inte föregripa kommitténs arbete genom att närmare ange hur påföljdssystemet bör se ut eller vilka alternativa påföljder som kan komma i fråga.

Som Hans Göran Franck säkert känner till bedrivs inom ramen för verkställigheten av fängelsestraff en rad verksamheter och program för att förebygga återfall i brott. Det är min uppfattning att verkställighetstiden skall användas till att positivt påverka de intagna till och skapa förutsättningar för ett liv i frihet utan kriminalitet och droger. Åtgärder som syftar till att förebygga återfall i brott prioriteras av regeringen. Kriminalvården skall således fortsätta att utveckla och vidmakthålla olika former av strukturerade åtgärdsprogram för olika kategorier av intagna och då ofta i samverkan med socialtjänsten, arbetsmarknadsmyndigheterna och andra samhällsorgan.

Jag vill i detta sammanhang särskilt peka på att det i den tidigare berörda propositionen om grovt rattfylleri m.m. uttalas att fängelsedömda trafiknykterhetsbrottslingar under anstaltsvistelsen bör beredas möjlighet att genomgå alkoholavvänjande behandling.

Av det sagda framgår att regeringen gör stora satsningar på brottsförebyggande åtgärder och att regeringen – till skillnad från tidigare socialdemokratiska regeringar – på allvar försöker komma till rätta med kriminaliteten. Jag

vill därför som svar på Hans Göran Francks sista fråga hänvisa till min tidigare redovisning. Jag vill dock tillägga följande.

För att straffbestämmelserna och påföljdssystemet skall fylla sin funktion i kampen mot brottsligheten måste andelen uppklarade brott öka väsentligt i förhållande till i dag. Detta är framför allt en uppgift för polisen. Regeringen har redan vidtagit åtgärder för att fylla bristen på utbildade poliser. Den målsättningen är i det närmaste redan uppfylld. Under våren 1993 tillsatte regeringen också en kommitté med uppgift att lägga fram förslag om hur polisen i högre grad skall kunna samarbeta med bl.a. myndigheter och enskilda för att åstadkomma en minskning av brottsligheten och en ökad trygghet för invånarna.

Jag vill också framhålla att många av de åtgärder som har betydelse för att minska brottsligheten och skapa rättstrygghet ligger utanför strafflagstiftningens område. Det är främst inom familjen och i skolan som människor fostras till ansvarskännande individer. Lagstiftning kan aldrig ersätta den normbildning som måste ske hos individen. Lagen kan endast utgöra ett stöd i detta avseende. Ökad medvetenhet kring de problem som ligger till grund för brottsligheten och uppmuntran till engagemang och ansvarstagande hos enskilda utgör nödvändiga förutsättningar för en framgångsrik kriminalpolitik.

Anf. 116 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för att justitieministern har lämnat svar på min interpellation. Jag är inte nöjd med svaret i alla delar. Det är många svävande svar på ganska konkreta frågor. Justitieministern undviker helt att svara på en fråga som jag har ställt, vilken jag nu upprepar: Vilket lagligt stöd finns enligt justitieministern för att staten genom bestraffning av brottslingen upprättar brottsoffret? Jag undrar om justitieministern vidhåller sin uppfattning på den här punkten. Det vore av intresse att diskutera vilken lagbestämmelse som hon har i åtanke.

Gun Hellsvik förklarar att Ungdomsbrottskommitténs förslag är mycket intressant och att arbetet med en reform är prioriterat i departementet. Den brottsförhindrande effekten av ökande inspärning i fängelse har av forskningen, senast i två avhandlingar från Stockholms universitet och av Ungdomsbrottskommittén, bedömts som marginell. Det gäller även effekterna av halvtidsreformen 1983. Påtagliga effekter på brottsnivån genom inspärning av gärningsmän kan inte uppnås utan att fängelsebeläggningen flerfaldigas till en kostnad av åtskilliga miljarder kronor. Detta konstaterande innebär inte – hör på nu, justitieministern – att straffskärpningar skulle vara betydelselösa, som justitieministern felaktigt påstår att jag skulle ha sagt, utan endast att man i varje realistisk kriminalpolitik måste beakta de forskningsresultat som föreligger.

Jag vill också erinra om att Ungdomsbrottskommittén uttryckligen säger att straffet innehåller ett moment av vedergällning. Jag undrar om det är detta som justitieministern anser vara intressant.

Justitieministern vidhåller sin tidigare, i flera fall framförda, åsikt att det är hennes övertygelse att straff har brottsminskande effekter. Hon anser sig alltså fortfarande inte behöva ta ställning till vetenskap och beprövad erfa-

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

renhet. Forskningen har klart ifrågasatt såväl allmänpreventiva som inkapaciterande effekter av fängelse på det sätt som beskrivs av justitieministern – för att inte tala om behandlingseffekter i fängelseanstalter.

Justitieministern säger att det måste från statsmakternas sida utgå en klar signal om att brott inte accepteras. Menar verkligen justitieministern att så inte har varit fallet? År 1990 utdömdes fler fängelsestraff än någonsin tidigare i historien, nämligen 15 527 fängelsedomar. Hur många fängelsestraff eller övriga straff anser Gun Hellsvik att "den allmänna trovärdigheten till straffsystemet" fordrar?

Justitieministern säger att det bör betonas att regeringens kriminalpolitik syftar till att få ner brottsligheten och därigenom också minska de kostnader som brottsligheten föranleder. Min fråga gällde: Är en utbyggnad av fängelse till mycket höga kostnader verkligen det optimala sättet att använda pengarna i brottsbekämpningen? Jag vill erinra om att de lagändringar som regeringen genomfört eller planerar huvudsakligen är orsaken till att Kriminalvårdsstyrelsen nu uppskattar att 1 400 nya anstaltsplatser, främst slutna, måste byggas. Nybyggnadskostnaden för så många slutna platser kan beräknas till ca 2 miljarder kronor och driftkostnaderna, om alla platser fylls, till ca 700 miljoner kronor per år. Till detta kommer växande kostnader för häkten, som för närvarande är överfulla.

I dagarna har Riksdagens revisorer presenterat en förstudie om kriminalvården. Av den framgår att dygnskostnaden vid slutna anstalt är 1 492 kr och vid häkte 1 663 kr. Jag anser att det är nödvändigt att vidta effektiva åtgärder både genom lagstiftning och på andra sätt för att minska fångpopulationen.

Anf. 117 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Det kan vara litet knepigt att lägga upp anförandena med tanke på att interpellationerna, som i det här fallet, går in i varandra. Jag skall korta ner mitt anförande litet och göra mitt bästa för att det på något sätt skall gå ihop. Jag kan dock inte undvika att komma tillbaka till frågan om överbeläggning vid fängelserna.

Olika partier och politiker kan givetvis ha olika syn på hur man effektivast prioriterar metoderna för brottsbekämpningen. För min del anser jag att kampen mot brottsligheten måste föras på flera olika plan. Attitydförändringar när det gäller brottsbekämpning måste ske på kort sikt men också på lång sikt, som jag förut nämnde. Detta innebär akutingripande, snabb handling respektive tålmodigt brottsförebyggande arbete.

På kort sikt är det alldeles nödvändigt att så långt möjligt återupprätta allmänhetens skamfilade tilltro till rättsväsendet. Folk i allmänhet har haft svårt att förstå varför brottslingar bara sitter av halva strafftiden i fängelserna. Därför har vi i kds ställt oss bakom återinförandet av två tredjedels villkorlig frigivning. Folk kräver att de som begår allvarliga brott också skall få rejäla straff. Därför har vi i kds gått med på de straffskärpningar som under senare år har skett. Det innebär inte att vi tycker att frihetsberövandet i sig är en bra straffåtgärd för att få brottslingar på bättre tankar. Men har man begått allvarliga brott, får man också ta ett relevant straff. Under tiden man avtjänar sitt straff avhålls man också från ytterligare brott. Förhoppningsvis skall fängelsestraff vara preventivt avskräckande.

Denna vår syn, att fängelse inte kan vara någon bra miljö, innebär att fängelsetiden måste fyllas med ett så bra och konkret innehåll som möjligt. Stora ansträngningar måste göras för att åstadkomma bra habiliterings- och rehabiliteringsprogram för internerna under anstaltstiden, så att de kan återvända till ett socialt acceptabelt liv ute i samhället. Drogavvänjning, arbets träning, sociala kontakter och liknande under fängelsetiden är väldigt viktigt för en sådan anpassning. Frivilliga organisationer som vill arbeta kontaktskapande på anstalter måste ges goda möjligheter till detta. Arbetet med att göra anstalterna drogfria får inte eftersättas utan bör i stället effektiviseras.

Herr talman! Dubbelbeläggning i fängelse tror jag i allmänhet motverkar de tidigare nämnda intentionerna om rehabilitering, social träning m.m. Därför bör de avvisas som en generell åtgärd. Platsbristen måste lösas på annat sätt. Ett sätt att i alla fall på lång sikt mildra bristen på fängelseplatser och att samtidigt göra straffen mer rehabiliterande är att utöka och utveckla alternativen till fängelsestraff. Jag tänker då på samhällstjänst, kontraktsvård och intensivövervakning med inslag av elektronik.

I kds anser vi att det är särskilt angeläget att samhället snabbt och med fasthet ingriper mot ungdomsbrottslingar för att om möjligt därmed bryta brottskarriären innan den tar fart. Det är också särskilt viktigt att i första hand utdöma andra påföljder än fängelse. Samhällstjänst kan vara en lämplig påföljd för unga förbrytare. Därför bör denna åtminstone för de unga vara en fristående påföljd utan direkt koppling till utdömande av fängelse.

Jag skall nu övergå till att ställa några frågor om överbeläggning: Vilka lugnande besked har justitieministern att ge personalen på de anstalter där situationen med överbeläggning och ökat narkotikabruk börjar bli ohanterlig? Hur skall man vid anstalterna klara av narkotikaökningen? Hur ersätts visitationspatrullernas tidigare insatser? Kommer narkotikahundar i fortsättningen att finnas i samma utsträckning som tidigare?

Jag besökte nyligen en anstalt. Där var man mycket orolig över just det hårda trycket beroende på överbeläggningarna men också på grund av att narkotikabruket har ökat vid fängelset, ett fängelse som för några år sedan ansågs vara narkotikafritt men där det i dag förekommer ganska mycket narkotika.

Anf. 118 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Först några av delfrågorna. Hans Göran Franck frågade i sin interpellation vad jag hade för lagligt stöd för att staten genom bestraffning av brottslingen upprättar brottsoffret. I mitt svar – jag skall upprepa detta – säger jag att när straff skall utmätas i det enskilda fallet skall också den skada och kränkning som gärningen inneburit beaktas. Detta framgår av delar av brottsbalkens straffvärdesregler. För att vara mera precis kan jag hänvisa till 29 kap. brottsbalken. Detta att brottsoffret upprättas är så att säga en funktion av straffet.

Sedan återkom Hans Göran Franck med litet andra ord till något som stod i interpellationen och som jag fann stimulerande, trots att detta inte var avsikten. Nu sade Hans Göran Franck att jag har en övertygelse.

I interpellationen beskylls jag för att använda sunt förnuft. Jag måste säga att jag tar det som en komplimang, om jag anses ha och använda sunt för-

nuft. Det betyder inte att jag ifrågsätter forskning, men vad det här är fråga om är människans inre tankar, känslor och funktioner. Jag är övertygad om att man med forskarens kunskap och med det egna sunda förnuftet kommer mycket längre än om man bara läser vetenskapliga rapporter. Dessutom har inte Hans Göran Franck helt rätt. Visst finns det de som hävdar att fängelsestraffet inte har någon funktion. Det finns också andra som hävdar att fängelsestraffet har effekter och menar sig kunna visa detta. Jag vågar tillstå att båda dessa forskningsresultat finns. I vart fall säger mig mitt sunda förnuft att om man drabbas av något negativt kan det fungera avhållande.

Hans Göran Franck frågade om jag anser att fängelse är optimalt. Nej, det gör jag inte. Hade jag gjort det, hade jag inte tagit initiativ till att tillsätta Straffsystemkommittén, som ju har som en av sina huvuduppgifter att komma med förslag till alternativa påföljder. Jag hade inte heller tagit initiativ till att se till att få samhällstjänst införd i hela Sverige. Detta gjorde inte ni socialdemokrater. Ni trodde inte tillräckligt mycket på det alternativet för att våga låta det gälla för hela Sverige. Om jag hade ansett att fängelse var optimalt, hade jag inte heller tagit initiativ till ett försök med elektronisk övervakning, vilket jag också i initialstadiet fått ganska mycket kritik för. Det är bara några år sedan Socialdemokraterna hade chansen men då inte ville lägga fram ett sådant förslag. Jag tycker att detta är svar nog på frågan om jag tycker att fängelse är optimalt. Jag anser att fängelse är nödvändigt. Men vi måste få ett bättre system därför att fängelse används mer än vad som egentligen skulle behövas om vi hade andra och bättre instrument.

Kjell Eldensjö talade om det långsiktiga, vilket egentligen är det allra viktigaste. En långsiktig del är att åstadkomma ett bättre innehåll under fängelsevistelserna. Det är också en av de delar som Fängelseutredningen har arbetat med. Fängelseutredningen har också lagt fram förslag om hur vi skall komma till rätta med narkotikaproblemen på fängelserna. Jag kan inte i dag svara för effekterna av att man har förändrat arbetet med att efterforska narkotika, men Kriminalvårdsstyrelsen har skyldighet att följa upp vad dessa förändringar innebär.

Vi håller på att arbeta med Fängelseutredningens betänkande för att lägga fram förslag om den långsiktiga hanteringen. Bl.a. på grund av narkotikaproblemen har jag samma uppfattning som Kjell Eldensjö, att dubbelbeläggning generellt inte kan fungera. Om det skall förekomma måste det vara i situationer där vi inte har anledning att räkna med narkotika eller våldstendenser, och enbart under korta strafftider.

Ungdomsbrottskommittén är ett annat exempel på det arbete som syftar till långsiktiga förändringar. Den är i högsta grad intressant i det brottsförebyggande arbetet, eftersom vi enligt min mening, när det gäller kriminalpolitiken, har varit inhumana när vi inte på ett tidigt stadium reagerat när våra ungar har överskridit normerna. Om vi reagerar tidigt kan vi reagera mildt. Men om vi låter bli att reagera gång efter gång riskerar vi att befästa de unga i ett felaktigt beteende. Sedan kanske vi är tvungna att sätta dem i fängelse. Det är ett misslyckande.

Anf. 119 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag anser att regeringen och justitieministern är inne på att föra en kriminalpolitik som i många stycken liknar den som andra konserva-

tiva regeringar tidigare har fört; exempelvis den som fördes under Ronald Reagans administration, eller under Margaret Thatchers regeringstid.

Vi vet att den kriminalpolitik som bedrevs under Reaganadministrationens tioåriga period fick katastrofala följder för kriminalpolitiken. Den innebar en fördubbling av antalet fångar, med en kraftig överbefolkning av fängelserna och med fånguppror och massrymningar som följd. Vi har inte kommit dit, men det är inriktningen på politiken som i många stycken liknar nämnda politik. Erfarenheterna från USA och England borde bekymra Gun Hellsvik. Jag anser att hon lever kvar i en form av dogmatisk konservatism när hon talar om kriminalpolitik, med tanke på det strafftänkande som hon så ivrigt talar för.

När det gäller frågan om det lagliga stödet, som jag ville få svar på, anser jag inte att man kan tillgripa fängelsestraff för att upprätta brottsoffret. Upprättelse av brottsoffret skall ske på annat sätt: genom skadestånd och genom hjälpinsatser till brottsoffret. Om man skall bestraffa en brottsling för att det skall leda till en upprättelse, kan man ju fråga sig hur långt man skall gå. Om tankar i den riktningen utvecklas kan det leda till en återkomst av vedergällningstänkandet.

I övrigt skulle jag gärna vilja ha justitieministerns konkreta svar på det jag nämnde i ett tidigare inlägg om de brottsförebyggande åtgärderna när det gällde inskränkningarna.

Anf. 120 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag kan konstatera att justitieministern och jag är inne på samma linje när det gäller många av de frågor som jag har ställt. En plump i protokollet är möjligen det, hoppas jag, kortsiktiga problemet med överbeläggningen på fängelserna. Hos personalen finns en verklig oro. Signaler om detta kommer inte bara från ett håll, utan från flera anstalter. Jag ser med oro att detta tycks fortsätta under en tid.

Anf. 121 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Det sista först, nämligen frågan om överbeläggningen. Det är helt klart ett problem på en del håll. Som jag nämnde i samband med den tidigare interpellationen beror problemen i dag i första hand på att man inte var förutseende under 1980-talet och byggde ut våra fängelser eller letade fram alternativa påföljder. Vi har inte någon överbeläggning om vi ser på hela tillgången av fängelseplatser. Däremot kan vi se att det under februari mars kommer att bli problem. Därför har kriminalvårdsstyrelsen fått besked om att skapa provisoriska lösningar; hyra lokaler eller vidta de åtgärder som de anser lämpliga.

Om vi tittar framåt kan vi se att vi redan till sommaren har en bättre situation. Som jag sade tidigare är detta emellertid ett långsiktigt arbete, så det kommer att ta några år innan vi har byggt i kapp. Förhoppningsvis får också våra alternativa påföljder effekt och gör att det, så att säga, lättar i botten.

Hans Göran Franck återkommer till frågan om mitt sätt att se på detta. Jag tycker att Hans Göran Franck skall läsa Fängelseutredningen som bygger på de direktiv som jag ligger bakom. Jag tycker att Hans Göran Franck skall läsa Ungdomsbrottskommitténs betänkande, där man ursprungligen hade

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

socialdemokratiska direktiv och där vi sedan har gjort vissa justeringar; men det är era egna direktiv som ligger i botten. Jag tycker att Hans Göran Franck skall läsa direktiven till Straffsystemutredningen. Jag tycker att Hans Göran Franck skall läsa vår brottsofferpromemoria.

Den som är intresserad kan se att vi självklart har strafftänkandet som en del i kriminalpolitiken, men att det också är fråga om att hitta alternativa påföljder, skapa ett innehåll under frihetsberövandet och att reagera tidigt och därmed mera humant när våra ungar kommer på avvägar.

När det gäller vedergällningstänkandet vill jag slutligen säga att jag inte är förvånad över att Hans Göran Franck inte tycker att jag svarar på frågan. Det beror helt enkelt på att Hans Göran Franck och jag resonerar från olika utgångspunkter. Därför kan mina svar självklart inte passa. Jag beskylls ju för att resonera utifrån mitt sunda förnuft. Om man anser att allt resonemang måste grunda sig på vetenskaplig kunskap är mina svar naturligtvis mycket egendomliga. Jag tyckte ändå att jag när det gäller vedergällningstänkandet var ganska tydlig när jag först i mitt svar, och sedan i min andra kommentar, hänvisade till att den skada och kränkning som gärningen inneburit skall beaktas i straffmätningen. Jag hänvisade i min kommentar till 29 kap. brottsbalken. Jag sade dessutom inte att brottsoffrets upprättelse är syftet, men att det däremot är en effekt.

När nu Hans Göran Franck på nytt tar upp vedergällningstänkandet vill jag påminna om att det är vedergällningstänkandet som ligger till grund för medborgargarden. Ett viktigt och avgörande sätt att motverka medborgargarden, som vi verkligen på alla sätt måste skydda oss mot i Sverige, är att se till att brottsoffren känner att någon annan har reagerat mot den oförrätt som brottsoffret har drabbats av.

Detta är mitt resonemang med utgångspunkt bl.a. i det som kommer till uttryck i 29 kap. brottsbalken, men också med utgångspunkt i hur jag tror och – där är jag rätt övertygad – vet att vi vanliga människor reagerar och känner.

Anf. 122 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Detta är en viktig diskussion. Det som väl oroar många nu är att vedergällningstänkandet kan få en renässans både i lagstiftning och i rättstillämpning, men också ute på fältet. Det är därför jag reagerar så starkt mot alla tendenser till att återinföra vedergällningstänkandet. Det måste man med all kraft motverka.

Jag vill också till justitieministern säga att det nu verkligen är fråga om att vidta effektiva åtgärder för att minska fångpopulationen. I Sverige har vi en alldeles för stor fångpopulation jämfört med många andra länder och i förhållande till invånarantalet.

De förslag som har framlagts för att komma till rätta med detta är otillräckliga. Min tid medger inte att jag går in på de förslag som jag har nämnt som exempel i min interpellation och i flera tidningsartiklar. Jag vill ändå säga: Att genomföra en rad ytterligare straffskärpningar och att göra det i stor omfattning kan få negativa effekter.

Visst finns det ett antal strafflatituder som är för lågt satta. Å andra sidan finns det straffsatser som är för höga. Det finns också möjligheter till depe-

nalisering och avkriminalisering. Jag vill här hänvisa till Åklagarutredningens förslag. Det väsentliga är vad man kommer fram till sammantaget. Det gäller att göra rimliga avvägningar, vilket jag anser att man inte har gjort. Det är olyckligt att göra detta lappvis. Det fordras en övergripande hantering av frågan.

Till slut vill jag säga att en ny undersökning visar att 25 % av landets fångar inte hade fast bostad när de blev fängslade. Hälften saknade bostad före fängelsetiden och nästan hälften är alkoholmissbrukare. Risker är överhängande att den ekonomiska politik som regeringen nu för med ökade sociala klyftor och en tilltagande maktlöshet som följd kan bidra till en ökad brottslighet. Därför är den här debatten så viktig.

Anf. 123 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Hans Göran Franck påstår att Sverige ligger högt när det gäller fångpopulation. Det beror på hur man räknar. Vi skulle ju önska att vi hade ett samhälle där ingen behövde sättas i fängelse. Men när man talar om att vi ligger högt utgår jag ifrån att det är i förhållande till hur det ser ut på andra håll – det antydde ju också Hans Göran Franck. Jag kan konstatera att vi i Sverige ligger ungefär i mitten av Västeuropasiffrorna; vi är alltså varken sämre eller bättre. Om vi jämför oss med USA har vi ju – som Hans Göran Franck säkert vet – bara en bråkdel av den fångpopulationen.

Eftersom Hans Göran Franck på nytt nämnde USA och talade om hur det skulle kunna bli i Sverige, vill jag på nytt säga att vi i exempelvis Fängelseutredningen klart visar att vi vill ha ett innehåll i våra fängelser.

Slutligen vill jag åter nämna frågan om vedergällning. Jag skulle vilja påstå att den som oftast tar ordet vedergällning i sin mun, men hävdar att det ligger i min mun, är Hans Göran Franck. Genom att man ständigt använder detta ord – som jag aldrig använt, utom när jag citerat Hans Göran Franck – kan tankarna förändras.

Tänk om vi i stället skulle kunna peka på det förändringsarbete som tack och lov äntligen har kommit i gång, med omfattande brottsförebyggande åtgärder på ett tidigt stadium och på olika nivåer, inte bara i kriminalpolitiken, och inte försöka vinkla till det som om den borgerliga regeringen har för avsikt att sätta halva svenska folket i fängelse.

Vi letar efter alternativ. Jag utgår från att Hans Göran Franck tycker att det är positivt att vi letar efter fungerande alternativ. Vi har under en lång tid i Sverige utnyttjat skyddstillsyn. Nästan alla som sitter i svenska fängelser har varit föremål för den vård som skyddstillsynen har inneburit. Den har inte lyckats. Därför säger vi i direktiven till Straffsystemkommittén att bl.a. skyddstillsynen måste vidareutvecklas så att man har nytta av skyddstillsynen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

17 § Svar på interpellation 1993/94:1 om nattågen mellan Gävle och Göteborg

Anf. 124 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Bengt-Ola Rytter har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att förhindra att nattågsförbindelsen från Gävle mot Göteborg/Malmö läggs ned.

Nattågstrafiken mellan Gävle och Göteborg/Malmö via Falun/Borlänge har enligt uppgifter från SJ under en längre tid gått med betydande underskott. De åtgärder som successivt vidtagits för att uppnå rimlig balans mellan kostnader och intäkter har inte räckt till. Under våren 1993 övervägde därför SJ att ställa in trafiken. Efter diskussioner sommaren 1993 med berörda kommuner och länsorgan i Kopparbergs län beslutade SJ att i första hand köra berörda tåg fram till januari 1994. Under mellantiden åtog sig intressenterna i Kopparbergs län att undersöka möjligheterna att ordna finansieringen av det årliga underskottet. Parallellt med detta arbetar SJ med en åtgärdsplan som har som syfte att reducera driftskostnaderna ytterligare och öka intäkterna genom mer information och reklam.

Under senhösten kommer SJ och nämnda intressenter i Dalarna att mötas igen för genomgång av de förslag till åtgärder som parterna utarbetat.

I enlighet med det trafikpolitiska beslutet år 1988 skall SJ bedriva tågtrafik på affärsmässiga grunder. Statsmakternas uppgift är att fastställa de övergripande målen för SJ:s verksamhet. Detta innebär bl.a. att SJ väljer vilka järnvägslinjer man vill trafikera. Staten upphandlar sedan viss tid regionalpolitiskt angelägen interregional persontrafik som SJ beslutat lägga ner på företagsekonomiska grunder.

Jag är mot denna bakgrund för närvarande inte beredd att vidta några åtgärder med anledning av Bengt-Ola Rytters interpellation.

Då Bengt-Ola Rytter, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Inger Hestvik fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 125 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på Bengt-Ola Rytters interpellation. Tyvärr kunde han inte vara med själv och ta emot det, även om han gärna hade velat.

Anledningen till den här interpellationen, som lämnades in redan i juli, var att SJ:s nedläggning av nattågstrafiken mellan Gävle och Göteborg och vidare till Malmö kom mycket plötsligt och överraskande. Inga kontakter hade tagits och inga överläggningar hade förts med vare sig länsstyrelsen eller kommunerna i Dalarna. Det var faktiskt en ren tillfällighet att förändringarna kom till några kommunföreträdarens kännedom.

Efter den uppvaktning som länets olika företrädare gjorde hos SJ i juli i år återupptogs nattågstrafiken under hösten. Nattåget kom emellertid aldrig med i den tidtabell som SJ ger ut. Ett nytryck har gjorts, men skadan är redan skedd. Människor som skulle vilja utnyttja nattåget har inte kunnat göra det därför att det inte har funnits någon information om att tåget finns.

Det här kommer förstås att påverka lönsamheten för linjen under hösten. Inget företag kan ju sälja en vara om man inte talar om att den finns.

Det kommer också att påverka resandestatistiken på linjen. Den kommer inte att ge en rättvisande bild av det verkliga behovet av det här tåget hos länets befolkning.

Att kunna ta nattåget till Göteborg och kanske vidare till Malmö har inneburit en tidsbesparing för företrädare för företag, våra statliga verk, kommunernas och landstingets personal. Också för studenter och föreläsare vid vår högskola har möjligheten till pendling mellan högskoleorter, utan att förlora en hel arbetsdag, betytt mycket. Det har för alla parter varit ett ekonomiskt alternativ att ta tåget. Det är dessutom mer miljövänligt än bil, buss eller flyg.

Nattåget fraktar inte bara personer. Nattåget fraktar också varor upp till det lokala näringslivet i hela Dalarna. Som turistlän är vi i Dalarna helt beroende av goda kommunikationer. Nattåget – om det marknadsförs på rätt sätt – är en viktig tillgång för turistnäringen. När det gäller arbetsresor är det en tillgång för det lokala näringslivet, för Vägverket, Banverket osv.

Därför är det med en viss besvikelse jag och andra riksdagsledamöter från länet konstaterat att regeringen, trots att den borde vara medveten om vår nattågsproblematik, i sin proposition rörande köp av interregional persontrafik inte tagit med sträckan Gävle–Göteborg–Malmö bland de sträckor som skulle kunna bli föremål för upphandling från statens sida.

Men statsrådet har förmodligen någon förklaring till varför inte så skett. Det skulle vara bra att få frågan ytterligare belyst här och nu i kammaren.

Anf. 126 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Anledningen till att jag vill delta i den här debatten en sådan här sen kvällstimma är att jag är allmänt bekymrad över en del av de tendenser som har visat sig hos SJ. Det säger jag trots att jag är en stor tillskyndare av tågtrafik och tycker att SJ egentligen i långa stycken har skött sig mycket bra.

Det började förra året, eller om det var i våras, då det kom signaler om att SJ ville lägga ned sovnagnstrafiken mellan Göteborg och Stockholm. Jag tog då kontakt med SJ genom ett telefonsamtal och då sade man att det bara var rykten. Sådan var inte verkligheten. Men bara sådana rykten är, som föregående talare sade, en risk. De kan ge vissa skador.

I somras, när trafikutskottet var nere i Halland, nåddes vi av ett bud och fick läsa i Göteborgs-Posten dagen därpå att SJ krävde miljonstöd för Väst-kustbanan. Det är ingen liten länsjärnväg mellan två byar det är fråga om. Det är fråga om en stor bana som nu byggs ut till dubbelspår.

Även där är jag bekymrad. Det är helt enkelt en tendens att människor börjar tro att järnväg är något dåligt. Man måste gå med håven för att få den att gå ihop. Det kan inte gärna få fortsätta.

Jag betraktar även den bana som är aktuell i den här interpellationen, mellan Göteborg och Gävle, som en bana som inte skall vara föremål för något regionalpolitiskt stöd. Den är definitivt inte något som det är avsikten att kommuner, landsting och län skall betala.

Idén bakom den reform som genomfördes när länstrafiken startade var att

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

man via landsting och kommuner skulle vara med och betala för regional tågtrafik, inte för en göteborgare som skall åka till Gävle eller till Borlänge. Då måste det vara fråga om rikstrafik. Om det inte går att få trafiken att gå ihop blir det naturligtvis i sista hand staten som går in.

Men vad jag menar är att det inte var avsikten när vi en gång inrättade köp av regional trafik att staten så småningom skulle se efter: Går det ihop? Nej, inte det. Ja, då skall staten ta hand om det.

Jag vet ju att Mats Odell inte får ingripa, i varje fall inte direkt, för då är det ministerstyret. Men jag vill ändå inför statsrådet klargöra att jag är oerhört bekymrad och att sådana här diskussioner på något sätt måste tas upp med SJ-ledningen. Så här kan det inte fortsätta.

Jag har full respekt för att SJ säger att det finns problem med t.ex. Väst-kustbanan beroende på att man håller på att bygga om. Men på sikt måste det kunna bära sig och gå ihop.

En vanlig affär på landsbygden, i staden eller var som helst kanske har hundra eller tusen varor. Några av de varorna är inte lönsamma. Men affären har dem därför att man vet att när Mats Odell går in och handlar vill han ha just den varan. Finns den där fortsätter han att handla även andra varor i den affären. Samma sak måste gälla för SJ.

Jag vill därmed säga att om man lägger ned tågtrafiken i form av sovvagnståg på vissa ställen kommer människor i stället att flyga till Stockholm eller Göteborg. Det betyder också att de kommer att använda flyget åt andra hållet. Det här måste man vara medveten om på SJ.

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga – fast jag vet att det egentligen inte hör hit och att vi inte skall diskutera detaljer i kammaren – att jag tycker att SJ har börjat marknadsföra sig på ett bra sätt. Men härom måndagen blev jag själv tvungen att stanna hemma och fick nej till sovvagnsbiljetten vid en mycket sen tidpunkt kan tyckas, kl. 9. Det gick icke. Varför? Jo, datan kunde inte klara det.

Vad jag är orolig för är att det gick en tom sovvagnskupé som efterfrågades. Självklart måste det vara möjligt med den teknik vi har i dag att kunna klara detta. Jag tycker alltså att SJ även där borde se över sina rutiner så att man både marknadsför sig och ger en service som gör att man verkligen utnyttjar alla möjligheter.

Anf. 127 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Inger Hestvik är bekymrad över att den här sovvagnsförbindelsen har tagits bort. Det är alldeles riktigt att den försvann ur datorerna, men enligt vad jag har fått uppgift om har den numera kommit tillbaka, även om det lär vara så att vissa resebyråer inte har tillgång till detta genom någon datateknisk konstruktion som jag inte kan redogöra för här och nu. Det är inte heller min uppgift att göra det. Dock har SJ varit så förutseende att detta inför nästa period redan finns inne i systemet.

Nu pågår förhandlingar mellan SJ och regionen. Men jag vill gärna säga, Inger Hestvik, att för att komma med i en upphandling bör initiativet komma från regionen och vända sig till statens förhandlingsman. Jag är övertygad om att det kommer att ske i det här fallet.

Nu råkar det vara så att just i dag går motionstiden ut för den proposition

om köp av s.k. olönsam järnvägstrafik som regeringen har lagt fram. Det har alltså ända fram till i dag varit möjligt att även lägga fram förslag till en annan upphandling än den som är föreslagen av förhandlingsmannen och regeringen.

Jag vill också kommentera det Rune Thorén sade. Han är bekymrad över tendenser inom SJ. Låt mig bara säga att den generella metod som regeringen och även riksdagen tillämpar här är att fortsätta med en avreglering, att se till att verksamheten blir ännu effektivare, ännu mer resurssnål och kostnadseffektiv.

Vi skall alltid påminna oss, tycker jag, att SJ förmodligen är Europas mest effektiva järnvägsföretag. Men det räcker inte. Nu gör vi den största järnvägssatsningen i Sverige sedan 1860-talet. Då är det inte tillräckligt att satsa på hårdvaran. Vi måste också se till att vi får fram en ytterligt kostnadseffektiv drift på den här infrastrukturen. Den princip som vi har valt är att staten står för hela infrastrukturkostnaden för järnvägen på samma sätt som vi gör i vägnätet. Sedan måste det vara effektiva och konkurrenskraftiga operatörer som trafikerar den här infrastrukturen. Vägen att komma till rätta med de här sakerna är att avreglera och släppa in flera operatörer som kan se till att verksamheten blir alltmer effektiv. På det sättet kommer järnvägens konkurrenskraft att öka undan för undan.

Anf. 128 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Jag kan glädja statsrådet med att vi socialdemokrater från länet, liksom socialdemokraterna i trafikutskottet, har väckt motioner med förslag om att nattåget på sträckan vi diskuterar skall tas med bland de sträckor som blir föremål för upphandling från statens sida. Vi får hoppas att resultatet blir positivt.

Vi tycker nämligen att vi uppfyller kraven för statlig upphandling. Det står i svaret jag fick "regionalpolitiskt angelägen interregional persontrafik som SJ beslutat lägga ner på företagsekonomiska grunder". Det är där vi tycker att vi står just i dag.

Men jag tror att med rätt marknadsföring från SJ:s sida och med riktig information till länet kommer nattågstrafiken att stå på egna ben i vår region.

Ett av de verk som statsrådet har under sitt beskydd, Vägverket, har liksom övriga intressenter i länet uttryckt sin ångslan över indragningshotet. Verket har ca 600 anställda i regionen. Nattåget Gävle–Göteborg och vidare till Malmö är ett av de transportslag som krävs för att Vägverket skall kunna fullgöra sina uppgifter på ett rationellt sätt.

Nu kommer statsrådet att få möjlighet att ta till sig ytterligare motive-ringar och synpunkter som styrker nattågets bevarande. Det kommer en uppvaktning som man tagit initiativ till i länet. Den kommer tydligen om ett par veckor. Jag hoppas att det så småningom skall bli ett positivt besked fram till det att vi står på egna ben.

Anf. 129 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag delar helt statsrådets uppfattning om att den stora miljardsatsningen skall ge förutsättningar för en bra tågtrafik. Jag har just en

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

*Svar på
interpellationer*

artikel om miljardsatsningar på järnvägar framför mig. Jag är inte helt övertygad om att en avreglering kommer att ge allt. Det har ju inte skett på en del andra områden, som Mats Odell väl känner till. Taxi fungerar ju fortfarande inte bra. Men det är med det som med så mycket annat i politiken, att pendeln svänger alltför starkt.

Det är nog inte så dumt om SJ har litet av gungor och karusell och att man tillåts ha det. Det är bra om SJ tjänar pengar på en del saker, men SJ måste också satsa en del i avvaktan på att det skall gå ihop. Jag är orolig över tendenser där man börjar tala om att det inte går riktigt ihop. Då åker inte folk heller. Det är oerhört viktigt att vi har detta.

Jag tror att den som åker nattåg åt ett håll kanske åker X 2000 eller något annat åt andra hållet. Om man inte har chansen att åka nattåg, vilket jag själv tycker är utomordentligt bra, är det risk att man går över till flyg.

Vi som politiker har skyldighet att se detta litet mera ur samhällsekonomisk synpunkt och inte bara ur företagsekonomisk synpunkt. Jag såg i artikeln om satsningar på Västkustbanan att det sades att man kanske skulle köra buss i stället och flyga på långa sträckor. Det vore fullständigt horribelt. Vilken miljö skulle vi då få? Det är självklart att vi skall utnyttja de, som jag tycker, vällovliga satsningar vi har gjort på järnvägen och spåren genom att köra bra tåg både på nätterna och på dagarna.

Jag hoppas att vi kommer överens om det och slipper att läsa dessa nedläggningshot. Jag hoppas att det mesta skall kunna gå utan några speciella pengar, inte från staten och absolut inte från kommuner och landsting. Deras sak är att satsa på länstrafiken, inte på dessa saker.

Anf. 130 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag delar i stort Rune Thoréns synpunkter. Vi skall bara komma ihåg att det är mycket dyrt att köra sovtåg. Jag kan berätta att när det gäller statens upphandling, som är knappt 450 miljoner kronor, står sovvagnstrafiken till övre Norrland för ungefär en tredjedel av ersättningen för det olönsamma nätet. Det är alltså mycket dyrt.

Kostnadsutvecklingen på det här området är dess värre också ogynnsam. Statens förhandlare för köp av interregional persontrafik på järnväg kommer att närmare studera resandeutvecklingen, biljettpreiser och underskott inför kommande upphandlingar. Detta är ett mycket kostnadskrävande sätt att transportera människor. Därför är det nödvändigt att vi kan fortsätta att göra trafiken mer kostnadseffektiv i framtiden.

Herr talman! I övrigt är dessa förhandlingar avslutade, och riksdagen skall nu fatta beslut om det kommande årets trafik. När det gäller den aktuella nattågsförbindelse som Bengt-Ola Rytta nämner i sin interpellation, finns det mycket goda förutsättningar att regionen och SJ kommer fram till en uppgörelse för den kommande perioden. Inför nästa period kommer man att vända sig till den statliga förhandlingsmannen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:40 till näringsutskottet
1993/94:81 till utrikesutskottet

19 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Redogörelse
1993/94:RFK1 Riksdagens förvaltningskontors redogörelse för verksamhetsåret 1992/93

Motionerna
med anledning av prop. 1993/94:52 Skärpta åtgärder mot människosmuggling
1993/94:Sf2 av Berith Eriksson m.fl. (v)
1993/94:Sf3 av Ian Wachtmeister och Lars Moquist (nyd)

med anledning av prop. 1993/94:56 Sänkt tulltillägg m.m.
1993/94:Sk1 av Britta Bjelle (fp)

med anledning av skriv. 1993/94:13 Redovisning av Allmänna pensionsfondens verksamhet år 1992
1993/94:N2 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)

20 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 27 oktober

1993/94:47 av *Lars Hedfors* (s) till statsrådet Bo Lundgren om ändringar i skattesystemet m.m.:

Under senare tid har ett stort antal förslag till ändringar i skattesystemet presenterats. Det har skett i form av utredningsförslag, lagrådsremisser, propositioner eller debattinlägg av regeringsmedlemmar. Gemensamt för i stort sett alla förslagen är att de strider mot viktiga principer i skattereformen.

Meningen med reformen var ju att vi skulle få ett enhetligt, likfomigt och rättvist skattesystem. Inkomster av tjänst, näringsverksamhet och kapital skulle skiljas åt. Avdragsmöjligheterna skulle minskas, och tidigare skattefria inkomster skulle beskattas. Meningen var också att skatten på inkomst av kapital och inkomst av tjänst skulle beskattas likvärdigt.

Nu har vi fått uppleva hur regeringen har sänkt kapitalskatten kraftigt och

planerar gå vidare på den vägen genom dramatiska sänkningar av såväl aktievinstskatten som utdelningsskatten. Det är ett flagrant brott mot en av de viktigaste förutsättningarna för att skattereformen över huvud taget skulle kunna genomföras, nämligen kravet på en rättvis och likformig beskattning av arbete och kapital.

Vidare har momssystemet urholkats genom att vi i dag har fått tre olika skattesatser. Det blir därigenom svårt att administrera för såväl skattemyndigheter som dem som skall hantera momsen, dvs. affärer och andra företag. Systemet inbjuder dessutom till fusk och ställer stora krav på kontrollerande myndigheter.

Det värsta av allt är nog ändå att man nu också ger sig på tjänsteinkomstbeskattningen och tydligen har för avsikt att införa ett stort antal nya avdragsmöjligheter. Det började med det olycksaliga ROT-avdraget, som drevs igenom i riksdagen med minsta möjliga majoritet.

Alldeles bortsett från att detta avdrag nu har utvecklats till något som bra mycket påminner om ett fiasko, så har det tydligen också blivit startsignalen för en intensiv avdragsdebatt: Under sommaren framförde framträdande medlemmar av regeringen krav på avdragsmöjligheter för dem som anställde hembiträden (den s.k. pigdebatten). En statlig utredning har föreslagit att man skall få göra avdrag för ideella gåvor. En annan utredning föreslår, på direkt uppmaning av regeringen, att man skall få göra s.k. riskkapitalavdrag.

Nu har regeringen också, efter många om och men, bestämt sig för att införa ett vårdnadsbidrag. Det förslaget lär åtföljas av ett krav på avdrag för barnomsorgskostnader.

Det avdrag som förmodligen kommer att ställa till med störst bekymmer är dock det förslag om fem års avdragsrätt för underskott i nystartade företag mot inkomst av tjänst som återfinns i lagrådsremissen om företagsbeskattning. Här handlar det inte bara om ett nytt och svåradministrerat avdrag utan också om ett brott mot den viktiga principen att olika inkomstslag skall hållas isär. Om det förslaget genomförs blir fältet åter fritt för avancerade skattemanipulationer och nolltaxering.

Över huvud taget leder förslagen till ökade orättvisor, ökad skatteplanering, kontrollproblem och administrativa svårigheter. Det lär också bli svårare att i framtiden använda sig av den förenklade självdeklarationen.

Tidningen Dagens Industri hade för någon vecka sedan en ledare om just hotet mot skattereformen. Den ledaren avslutades med en mycket berättigad fråga: "Vem, mer än skattekonsulterna, gynnas av ett nytt avdragsraseri?"

Med anledning av vad som ovan anförts vill jag ställa följande frågor till statsrådet Bo Lundgren:

1. Avser regeringen att ge Riksskatteverket ytterligare resurser för att klara det merarbete som blir följden av ovanstående förändringar?
2. Vad kommer att hända med den förenklade självdeklarationen?
3. Blir det över huvud taget möjligt att upprätthålla skattereformens principer om enhetlighet, likformighet och rättvisa?
4. Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att möjliggöra att den kommitté

(KUSK) som nu arbetar med en utvärdering av skattereformen skall kunna fortsätta sitt arbete, när förutsättningarna för arbetet ständigt ändras?

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

21 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 27 oktober

1993/94:97 av *Catarina Rönnung* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Vetlanda kommun:

Vetlanda kommun, centrum för småhusbranschen, är hårt drabbad av arbetslöshet av långsiktig och strukturell art. 11,7 % av invånarna saknar för närvarande reguljär anställning. År 1990 var 2 700 personer sysselsatta i träindustrin inom kommunen. Beräknat antal anställda vid årsskiftet 1993/94 kommer att vara ca 250. Vad Vetlanda behöver är nya framtidsinriktade satsningar. Marknads- och mediaakademien i färd med att etablera sig fyller dessa krav.

Avser regeringen att stödja detta projekt som backas upp av länsstyrelsens styrelse och kommunen?

1993/94:98 av *Rune Thorén* (c) till näringsministern om en fusion mellan Renault och Volvo:

Den föreslagna fusionen mellan Renault och Volvo tilldrager sig nu ett mycket stort intresse, såväl i massmedierna som vid möte människor emellan. Av naturliga skäl kanske oron är särskilt stor i Västsverige. De båda företagen har samarbetat sedan flera år tillbaka, vilket varit till gagn för båda företagen. Genom den planerade ägargemenskapen åstadkommes rationaliseringar och möjligheter att stärka sig i konkurrensen med andra biltillverkare. Så långt är allt bra. Problemet torde bestå i att i dag finns inga garantier för att Renault kommer att säljas ut. Det finns heller inga garantier för att försäljningen i så fall kommer att ge privata ägare makten i Renault. Genom fjärde AP-fonden är svenska folket storägare i AB Volvo.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet om han är beredd att inför riksdagen och därmed också svenska folket redovisa regeringens syn på den föreslagna fusionen mellan Renault och Volvo.

1993/94:99 av *Berit Löfstedt* (s) till statsministern om bevarande av flygteknisk kompetens:

Sedan hösten 1992 har 1 047 anställda på Saab Aircraft i Linköping varslats om uppsägning. Varsel har lagts vid fyra tillfällen varav det senaste fredagen den 22 oktober. Detta senaste varsel omfattade 500 arbetare och

tjänstemän. De flesta av de först varslade går inom kort ut i öppen arbetslöshet.

Den högteknologiska flygindustrin i Linköping är unik i landet. Eftersom statsministern nyligen besökt Saab Aircraft bör han ha särskild insikt i denna fråga. En omfattande friställning från denna verksamhet innebär stora kompetensförluster.

Jag vill nu fråga statsministern:

Vilka åtgärder är statsministern beredd att vidta för att behålla och utveckla den unika nationella kompetens inom det flygtekniska området som finns i Linköping?

22 § Kammaren åtskildes kl. 20.04.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 7 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 35 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 66 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 97 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Prot. 1993/94:17
28 oktober 1993

Torsdagen den 28 oktober

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse	1
3 § Meddelande om information från regeringen	1
Andre vice talmannen	
4 § Meddelande om svar på interpellationer	1
5 § Svar på interpellation 1993/94:13 om bostadsbidragen	2
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Britta Sundin (s)	
6 § Svar på interpellation 1993/94:6 om den ekonomiska situationen för vissa bostadsrättsföreningar	7
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Oskar Lindkvist (s)	
Lars Stjernkvist (s)	
Stefan Attefall (kds)	
7 § Svar på interpellation 1993/94:10 om åtgärder mot införsel av nar- kotika i ett EG-perspektiv	18
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Sverre Palm (s)	
Martin Nilsson (s)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Widar Andersson (s)	
8 § Svar på interpellation 1993/94:5 om kommunernas kostnader för bosnier som söker asyl	24
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)	
Maud Björnemalm (s)	
Bert Karlsson (nyd)	
Lars Moquist (nyd)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Ingvar Johnsson (s)	
9 § Svar på interpellation 1993/94:2 om Bai Bang-projektet	39
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Johan Lönnroth (v)	
Kristina Svensson (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
10 § Svar på interpellation 1993/94:4 om Indonesien och Östtimor	48
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Hans Göran Franck (s)	
Martin Nilsson (s)	
Ingela Mårtensson (fp)	

11 § Svar på interpellation 1993/94:8 om biståndet till Eritrea	57
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Eva Johansson (s)	
12 § Svar på interpellation 1993/94:28 om biståndet till Angola . . .	63
Statsrådet Alf Svensson (kds)	
Kristina Svensson (s)	
Eva Zetterberg (v)	
13 § Svar på interpellation 1993/94:11 om offentlighetsprincipen och EG	70
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Ingela Mårtensson (fp)	
14 § Svar på interpellation 1993/94:23 om ytterligare reglering av snöskoteråkning	78
Statsrådet Görel Thurdin (c)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Stina Eliasson (c)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
15 § Svar på interpellation 1993/94:12 om åtgärder mot brott	88
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Kjell Eldensjö (kds)	
16 § Svar på interpellation 1993/94:18 om kriminalpolitiken	104
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Kjell Eldensjö (kds)	
17 § Svar på interpellation 1993/94:1 om nattågen mellan Gävle och Göteborg	114
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Inger Hestvik (s)	
Rune Thorén (c)	
18 § Hänvisning av ärenden till utskott	119
19 § Bordläggning	119
20 § Anmälan om interpellation	
1993/94:47 av Lars Hedfors (s) om ändringar i skattesystemet m.m.	119
21 § Anmälan om frågor	
1993/94:97 av Catarina Rönnung (s) om sysselsättningen i Vetlanda kommun.	121
1993/94:98 av Rune Thorén (c) om en fusion mellan Renault och Volvo	121
1993/94:99 av Berit Löfstedt (s) om bevarande av flygteknisk kompetens.	121